

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetointi ja toteumatietojen seuranta sekä raportointi

Selvityshenkilöiden raportti

Kunta-asiat

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2022:55

Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetointi ja toteumatietojen seuranta sekä raportointi

Selvityshenkilöiden raportti

Juha Aho ja Mika Penttilä

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtiovarainministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.
Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-367-224-6

ISSN pdf: 1797-9714

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetointi ja toteumatietojen seuranta sekä raportointi

Selvityshenkilöiden raportti

Valtiovarainministeriön julkaisu 2022:55		Teema	Kunta-asiat
Julkaisija	Valtiovarainministeriö		
Tekijä/t	Juha Aho, Mika Penttilä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	131

Tiivistelmä

Valtiovarainministeriö asetti keväällä 2022 selvityshenkilöt selvittämään kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden lapsibudjetointiä sekä toteumatietojen seurantaa ja raportointia. Selvityksessä tuli molempien asiakokonaisuuksien osalta tarkastella nykytilaa ja sen mahdollisia kehittämistarpeita sekä tuottaa toteutusmallivaihtoehtoja huomioiden sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaikutukset toimintaympäristöön.

Lapsibudjetoinnilla tarkoitetaan tässä selvityksessä kunnan ja hyvinvointialueen talousarvion ja tilinpäätöksen tarkastelemista lapsen oikeuksien näkökulmasta. Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin yhteisellä analyysillä voidaan arvioida, onko resursointi riittävää suhteessa tarpeisiin ja kohdistuvatko varat sellaisiin toimiin, jotka vähentävät myöhempien, kalliimpien palveluiden tarvetta. Kokonaiskuvan avulla saadaan tietoa, miten rahankäyttö edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä heidän oikeuksiensa toteutumista. Toteumatiedoilla viitataan talouden ja toiminnan, kuten kustannus-, palvelukäyttö-, asiakasmäärä- ja vaikuttavuustietojen, keräämiseen ja raportointiin.

Selvityshenkilöt kuvaavat raportissa laajaan selvitysaineistoon perustuen johtopäätöksensä lapsibudjetoinnin käytännön toteuttamisesta kunnissa ja hyvinvointialueilla. Selvitys sisältää kansallisen lapsibudjetoinnin viitekehyksen. Selvityshenkilöt tiivistävät käsityksensä kuntien ja hyvinvointialueiden talouden ja toteumatietojen seurannan sekä lapsibudjetoinnin kehittämistoimista kymmeneen kärkitoimenpiteeseen.

Asiasanat kunnat, lapsibudjetointi, tietojohtaminen, tiedolla johtaminen, lapsivaikutusten arviointi, lapsen oikeudet, hyvinvointialueet, budjetointi

ISBN PDF 978-952-367-224-6 **ISSN PDF** 1797-9714

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-224-6>

Kommunernas och välfärdsområdenas barnbudgetering samt uppföljning och rapportering av utfallsuppgifter Utredarnas rapport

Finansministeriets publikationer 2022:55		Tema	Kommunärenden
Utgivare	Finansministeriet		
Författare	Juha Aho, Mika Penttilä		
Språk	finska	Sidantal	131

Referat

Finansministeriet tillsatte våren 2022 utredare för att utreda kommunernas och de kommande välfärdsområdenas barnbudgetering samt uppföljning och rapportering av utfallsuppgifter. Utredarna skulle granska nuläget och eventuella utvecklingsbehov i fråga om båda helheterna och ta fram alternativa genomförandemodeller med beaktande av social- och hälsovårdsreformens inverkan på verksamhetsmiljön.

Med barnbudgetering avses i denna utredning att kommunen och välfärdsområdet granskar sin budget och sitt bokslut med tanke på barnens rättigheter. Med hjälp av en gemensam analys av barnbudgeteringen och bedömningen av konsekvenserna för barn kan man utvärdera om resurserna är tillräckliga i förhållande till behoven och om de riktas till åtgärder som minskar behovet av senare, dyrare tjänster. Helhetsbilden ger information om hur användningen av medel främjar barns och ungas välfärd och tillgodoseendet av deras rättigheter. Med utfallsuppgifter avses insamling och rapportering av uppgifter som gäller ekonomin och verksamheten, till exempel i fråga om kostnader, användningen av tjänster, kundantal och verkningsfullhet.

Utredarna beskriver i rapporten utifrån det omfattande utredningsmaterialet sina slutsatser om det praktiska genomförandet av barnbudgeteringen i kommunerna och välfärdsområdena. I utredningen ingår en referensram för den nationella barnbudgeteringen. Utredarna sammanfattar i tio huvudsakliga åtgärder sin uppfattning om åtgärderna för att utveckla uppföljningen av kommunernas och välfärdsområdenas ekonomi och utfallsuppgifter samt barnbudgetering.

Nyckelord kommunärenden, barnbudgetering, informationsledning, ledning genom information, bedömning av konsekvenserna för barn, budgetering, barnets rättigheter, kommuner, välfärdsområden

ISBN PDF 978-952-367-224-6 **ISSN PDF** 1797-9714

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-224-6>

Child-oriented budgeting of municipalities and wellbeing services counties, and the monitoring and reporting of outturn data

Report by rapporteurs

Publications of the Ministry of Finance 2022:55		Subject	Local Government Affairs
Publisher	Ministry of Finance		
Author(s)	Juha Aho, Mika Penttilä		
Language	Finnish	Pages	131

Abstract

In spring 2022, the Ministry of Finance appointed rapporteurs to examine child-oriented budgeting and the monitoring and reporting of outturn data in municipalities and the forthcoming wellbeing services counties. For both subjects, the rapporteurs were asked to examine the current state and any development needs, and to produce alternative implementation model, taking into account the impact of the health and social services reform on the operating environment.

In this report, child-oriented budgeting refers to examining the budgets and financial statements of municipalities and wellbeing services counties from the perspective of the rights of the child. A joint analysis of child-oriented budgeting and child impact assessment can be used in evaluation to see whether resources are sufficient in relation to needs and whether funds are allocated to measures that reduce the need for later, more expensive services. An overall picture provides information on how spending promotes the wellbeing of children and young people and the realisation of their rights. Outturn data refers to the gathering and reporting of data on finances and activities, including data on costs, service use, customer numbers and effectiveness.

Drawing on extensive data, the rapporteurs describe their conclusions on the practical implementation of child-oriented budgeting in municipalities and wellbeing services counties, and provide a national framework for child-oriented budgeting. The rapporteurs summarise their views into ten key measures concerning the development of child-oriented budgeting and the monitoring of financial and outturn data in municipalities and wellbeing services counties.

Keywords local government affairs, child-oriented budgeting, knowledge management, knowledge-based management, child rights impact assessment, budgeting, rights of the child, municipalities, wellbeing services countie

ISBN PDF	978-952-367-224-6	ISSN PDF	1797-9714
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-224-6>

Sisältö

Lukijalle	8
1 Selvityksen lähtökohdat	10
1.1 Lapsibudjetoinnin tausta ja tiedolla johtaminen	10
1.2 Aiemmat selvitykset	13
1.3 Toimeksianto selvityshenkilöille	18
1.4 Selvityksen ja raportin rakenne	20
2 Aineiston keruu ja menetelmät	22
2.1 Webropol-kysely	23
2.1.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila	24
2.1.2 Toteumatietojen seurannan ja raportoinnin nykytila	25
2.1.3 Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin nykytila	27
2.1.4 Kuvaus palveluiden vaikuttavuudesta	29
2.1.5 Kuvaus kuntien ja hyvinvointialueiden tietojohtamisen rakenteista	31
2.1.6 Tiivistelmä kehittämisideoista	34
2.2 Asiantuntijahaastattelut	35
2.2.1 Toteumatietojen seurannan ja raportoinnin nykytila	35
2.2.2 Toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittämistarpeet sekä mahdollinen jatkokehitys	37
2.2.3 Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin nykytila	39
2.2.4 Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin kehittämistarpeet sekä mahdollinen jatkokehitys	40
2.2.5 Tiivistelmä kehittämisideoista	43
2.3 Viima-verkkoideat	43
2.3.1 Tiivistelmä kehittämisideoista	45
2.4 Kysely lapsille ja nuorille julkisten varojen käytöstä	46
2.4.1 Koonti lasten ja nuorten vastauksista	46
2.4.2 Tiivistelmä kehittämisideoista	49
2.5 Työpajat asiantuntijoille	50
2.5.1 Työpaja 1	50
2.5.2 Työpaja 2	51
2.5.3 Tiivistelmä kehittämisideoista	52
2.6 Selvityshenkilöiden yhteenveto taustamateriaalista	52

3	Selvityshenkilöiden johtopäätökset	54
3.1	Aineistosta esiin nousseet teemat	55
3.2	Toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittäminen	55
3.3	Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kehittäminen	61
3.3.1	Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kansallisen mallin viitekehys	64
3.3.2	Lapsibudjetointi osana lapsivaikutusten arviointia	69
3.3.3	Lapsibudjetoinnin pilotointi kunnissa ja hyvinvointialueilla	70
3.4	Kymmenen toimenpidesuosituksen	75
4	Käsitteet	92
	Liitteet	95
	Liite 1. Webropol-kysely kunnille, kuntayhtymille ja sairaanhoitopiireille.....	95
	Liite 2. Asiantuntijahaastatteluihin osallistuneet tahot	102
	Liite 3. Haastattelurunko.....	103
	Liite 4. Webropol-kysely lapsille julkisten varojen käytöstä	105
	Liite 5. Analyysi lasten kyselyn vastauksista	114
	Lähteet	128

Liite on tallennettu omana tiedostonaan osoitteeseen <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-224-6>
 Bilagan finns som en separat fil på adressen <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-224-6>

LUKIJALLE

Tämä selvitys on toteutettu osana pääministeri Sanna Marinin hallituskaudella laaditun kansallisen lapsistrategian ja sen toimeenpanosuunnitelman toimeenpanoa. Toteutetun selvityshankkeen tavoitteena oli kuntien ja hyvinvointialueiden toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittäminen sekä niiden oman lapsibudjetoitintyön vahvistaminen. Selvitys toteutettiin maalisi–elokuussa 2022.

Selvityksen toteuttivat valtiovarainministeriön nimeämät selvityshenkilöt kehityspäällikkö Juha Aho ja sivistys- ja kulttuurijohtaja Mika Penttilä Oulun kaupungilta. Selvityshenkilöiden apuna oli valtiovarainministeriön nimeämä seurantaryhmä ja monialainen asiantuntijaverkosto, joka koostui kuntien ja hyvinvointialueiden viranhaltijoista. Selvityshenkilöiden toimeksianto jakaantui kahteen kokonaisuuteen:

1. kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden lapsibudjetointiin sekä
2. toteumatietojen seurantaan ja raportointiin.

Käsillä olevassa selvityksessä on tarkasteltu molempien asiakokonaisuuksien nykytilaa ja sen mahdollisia kehittämistarpeita sekä tuotettu toteutusmallivaihtoehtoja huomioiden sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaikutukset toimintaympäristöön.

Selvityksen monipuoliset aineistonkeruumenetelmät ja laaja osallisuus tuottivat mittavan aineiston, jonka pohjalta laadittiin lapsibudjetoitinnin kansallisen mallin viitekehys kuntiin ja hyvinvointialueille sekä tiivistettiin materiaalin perusteella todetut kehittämistarpeet kymmeneen toimenpidesuositukseen. Tässä selvityksessä kerättyä aineistoa kannattaisi jatkossa hyödyntää laajemminkin eri tutkimuksissa ja julkisen hallinnon tietojohdamisen, lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoitinnin kehittämiseen liittyvien selvitysten tausta-aineistoina. Selvitysaineiston perusteella kuntien ja hyvinvointialueiden tarpeet ja toiveet ovat hyvin samansuuntaisia maantieteellisestä sijainnista riippumatta.

Erityisen ilahduttavaa selvityshenkilöiden näkökulmasta on ollut myönteinen suhtautuminen teema-alueen kehittämiseen ja erityisesti halu kokeilla lapsibudjetoitintia yhtenä tietojohdamisen työvälineenä. Tällä hankkeella olemme halunneet tuoda lapsibudjetoitinnin merkitystä näkyviin ja toivommekin käsillä olevan selvityksen tarjoavan kunnille ja hyvinvointialueille lisää tietoa ja toimintamalleja yhä lapsi- ja perhemyönteisemmän Suomen

rakentamiseen. Toivottavasti lapsibudjetoinnin kansallisiin pilotteihin löytyy kiinnostuneita kuntia ja hyvinvointialueita, ja laatimamme toimenpidesuosituksat johtavat konkreettisiin kehitystoimenpiteisiin.

Selvityshenkilöinä haluamme kiittää valtiovarainministeriötä, sen asiantuntijoita, monialaista asiantuntijaverkostoa, haastateltuja henkilöitä ja lukemattomia muita hankkeeseen oman osaamisensa antaneita ja selvityksen onnistumiseen myötävaikuttaneita henkilöitä. Vain yhdessä luomme lapsiystävällisen Suomen!

Selvityshenkilöt Juha Aho ja Mika Penttilä

Elokuu 2022

1 Selvityksen lähtökohdat

Lapsi- ja perhemyönteisen Suomen rakentamiseksi pääministeri Sanna Marinin hallituskaudella laadittiin kansallinen lapsistrategia¹. Strategian linjauksia on jalkautettu kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa². Tämä valtiovarainministeriön hanke on lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpide 25: *Toteutetaan selvityshanke kuntien ja hyvinvointialueiden toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittämiseksi sekä niiden oman lapsibudjetointityön vahvistamiseksi.*

1.1 Lapsibudjetoinnin tausta ja tiedolla johtaminen

Lapsibudjetointi pohjautuu Yhdistyneiden kansakuntien (myöhemmin YK) Lapsen oikeuksien yleissopimukseen³, jonka 4. artikla kuuluu seuraavasti: ”Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltiot ryhtyvät mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa.” YK:n lapsen oikeuksien komitea on käsitellyt neljättä artiklaa Yleiskommentti nro 19 (2016) julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi⁴. Yleiskommentin mukaan sopimusvaltioiden tulisi ottaa kaikki lasten oikeudet huomioon talousarvioprosessiensa kaikissa vaiheissa ja kaikissa hallintojärjestelmissään kansallisella ja paikallisella tasolla. Yleiskommentissa on kuvattu ohjeita neljään keskeiseen budjetointivaiheeseen: suunnitteluun, hyväksymiseen, toimeenpanoon ja seurantaan.

1 Kansallinen lapsistrategia : Komiteamietintö, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

2 Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma : Valtioneuvoston periaatepäätös, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-868-0>

3 Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. Sop559–60/1991. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

4 Yleiskommentti nro 19 (2016) julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi (4 artikla). CRC/C/GC/19. YK:n lapsen oikeuksien komitea. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289135/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf/6afc535f-566b-3b7f-9deb-6c74ae60ffe0/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf?t=1488440991000

YK:n alle 18-vuotiaita lapsia koskeva Lapsen oikeuksien yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 2.9.1990. Lapsen oikeuksien sopimus tuli Suomessa lakina voimaan vuonna 1991. Lapsen oikeuksien yleissopimus on maailman yleisimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus, jonka on hyväksynyt kaikkiaan 196 valtiota. Lapsen oikeuksien täysimääräinen toteuttaminen yleissopimuksen mukaisesti edellyttää sopimusvaltioilta käytännössä lapsibudjetoimia. Silti lapsibudjetointi on vielä kansainvälisesti vähäistä. Unicefin vuoden 2016 selvityksen mukaan 13 valtiota seuraa lapsiin kohdistuvia kustannuksia (Cummins 2016).

Suomessa eduskunnan valiokunnat ovat mietinnöissä ja lausunnoissa nostaneet lapsibudjetoimia esiin viime vuosina. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön⁵ sisältämän lausuman mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus kehittää lapsibudjetoimia ja lapsivaikutusten arviointia siten, että se voidaan ottaa käyttöön hyvinvointialueilla vuosittaisessa talousarviossa mahdollisimman pian hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyttyä. Valtiovarainvaliokunta⁶ puolestaan lausui hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnista, että valiokunta pitää tärkeänä, että lapsibudjetointi vakiinnutetaan käyttöön vuoden 2023 talousarviesityksessä, jolloin myös hyvinvointialueiden varsinaisen toiminnan on tarkoitus käynnistyä. Valtiovarainvaliokunnan toisen mietinnön⁷ mukaan on tärkeää, että kuntia ja hyvinvointialueita kannustetaan ja tuetaan oman lapsibudjetoimityön käynnistämässä, jotta seurantatiedot ovat jatkossa mahdollisimman kattavat ja yhteismitalliset. Valtiovarainvaliokunta⁸ nosti lapsibudjetoimia esiin myös vuonna 2018, jolloin valiokunta piti lapsibudjetoinnin kehittämistä perusteltuna, sillä YK:n lapsen oikeuksien komitea on jo vuonna 2011 suositellut Suomelle lapsibudjetoinnin käyttöönottamista.

Lapsibudjetointi on kirjattu pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan⁹ seuraavasti: ”Hallitus sitoutuu arvioimaan päätösten lapsivaikutuksia, edistämään lapsibudjetoimia, lasten hyvinvoinnin tietopohjan vahvistamista sekä lasten ja nuorten osallisuutta.” Valtion budjetissa lapsibudjetoimia pilotoitiin ensimmäisen kerran vuoden 2022 talousarviossa valtioneuvoston kanslian asettaman ja valtiovarainministeriön johtaman työryhmän mietinnön pohjalta. Lapsibudjetointi vakiinnutetaan valtion vuoden 2023 talousarviossa.

5 StVM 16/2021 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_16+2021.aspx

6 VaVL 1/2021 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/VaVL_1+2021.aspx

7 VaVM 33/2021 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/TalousarvioMietinto/Sivut/VaVM_33+2021.aspx

8 VaVM 28/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/TalousarvioMietinto/Sivut/VaVM_28+2018.aspx

9 Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Kuntakentässä lapsibudjetointia on kehitetty yksittäisissä kaupungeissa, kuten esimerkiksi Oulussa ja Hämeenlinnassa. Oulun kaupungissa aloitettiin ns. elämänkaaribudjetoinnin kehitystyö kaikissa ikäsegmenteissä vuonna 2007 koskien ensivaiheessa kaikkia sosiaali- ja terveyspalveluita. Sittemmin kaupungissa käytetty nimitys on muutettu elämänkaariseurannaksi, koska se tehdään vuosittain tilinpäätöstietojen perusteella kaikissa ikäryhmissä (lapset ja nuoret, työikäiset ja ikäihmiset). Vuodesta 2012 alkaen elämänkaariseurannan painopiste on ollut lasten ja nuorten palveluiden vaikuttavuudessa ja siitä voidaan käyttää nimitystä lapsibudjetointi sen läpinäkyvyydestä johtuen suhteessa eri toimialojen seuraavan vuoden talousarviotoimenpiteisiin. Kaupungin määrittelemä palveluluokittelu koskee sekä sosiaali- ja terveyspalveluita että sivistys- ja kulttuuripalveluita. Hämeenlinnassa lapsibudjetointia on aiemmin kehitetty osana LAPE-ohjelmaa ja varsinainen lapsibudjetointi¹⁰ tehtiin ensimmäisen kerran vuonna 2021 vuosien 2019–2020 taloustiedoista (katso tarkemmin Hämeenlinnan ja Oulun lapsibudjetoinnin mallista tämän raportin sivulta 62).

Tässä selvityksessä **lapsibudjetoinnilla** tarkoitetaan kunnan ja hyvinvointialueen talousarvion ja tilinpäätöksen tarkastelemista lapsen oikeuksien näkökulmasta. Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin yhteisellä analyysillä eri toimialoilta voidaan arvioida, onko resursointi riittävää suhteessa tarpeisiin ja kohdistuvatko varat sellaisiin toimiin, jotka vähentävät myöhempien, kalliimpien palveluiden tarvetta. Kokonaiskuvan avulla saadaan tietoa, miten rahankäyttö edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä heidän oikeuksiensa toteutumista. Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää myös lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakoimista ja seuranta. Tästä käytetään nimitystä **lapsivaikutusten arviointi**. Sen avulla voidaan selvittää, millaisia hyötyjä tai haittoja erilaisista lapsiin kohdistuvista päätöksistä ja toimenpiteistä voi aiheutua. Lapsivaikutusten arviointi kohdistuu alle 18-vuotiaisiin ja lapsivaikutusten arviointi voidaan toteuttaa osana muuta vaikutusten arviointia. Parhaimmillaan lapsivaikutusten arviointi on sidottu kiinteästi kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmisteluun ja on osa lapsibudjetointia. **Toteumatiedoilla** viitataan talouden ja toiminnan, kuten kustannus-, palvelukäyttö-, asiakasmäärä- ja vaikuttavuustietojen, keräämiseen ja raportointiin. Toteumatietoja voidaan kerätä esimerkiksi lapsille ja nuorille kohdentuvista sivistys- sekä sosiaali- ja terveyspalveluista.

Lapsibudjetointi, lapsivaikutusten arviointi sekä toteumatietojen seuranta ja raportointi ovat kaikki parhaimmillaan osa kunnan ja hyvinvointialueen tiedolla johtamista. Tässä yhteydessä on hyvä todeta, että **tietojohtamisella** tarkoitetaan tässä hankkeessa tiedon järjestämistä; niitä prosesseja ja käytäntöjä, joiden avulla tietoa kerätään, jalostetaan ja hyödynnetään organisaation sisällä toimialojen välisessä kommunikaatiossa. Edellytyksenä on, että johtamisen ja päätöksenteon tueksi on käytettävissä oikeat tiedot ja

10 Hämeenlinnan lapsibudjetointi, viitattu 14.6.2022. <https://hameenlinna.shinyapps.io/labu/>

informaatio, analyysit ja ennusteet. **Tiedolla johtaminen** taas tarkoittaa tiedon hyödyntämistä johtamisen, päätöksenteon, suunnittelun ja toiminnan perustana. Lapsibudjetoinnilla on mahdollista antaa vastauksia lasten ja nuorten palveluihin käytettyihin taloudellisiin panostuksiin liittyviin peruskysymyksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla:

1. Mitä vaikutuksia havaitaan tai oletetaan havaittavan talousarviotoimenpiteen jälkeen? tai
2. Paljonko käytetään varoja lasten ja nuorten ennaltaehkäiseviin tai korjaaviin palveluihin?

1.2 Aiemmat selvitykset

Lapsibudjetointia on aiemmin tarkasteltu joissakin selvityksissä. Tarkastelussa ovat painotuneet valtion ja kuntien lapsibudjetointi, mutta myös hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnista on muutamia ehdotuksia.

Valtiovarainministeriössä toimi 28.12.2020–31.5.2021 työryhmä, joka tarkasteli valtion lapsibudjetoinnin pilotointia vuoden 2022 talousarviossa ja sen vakiinnuttamista vuoden 2023 talousarvioesityksessä. Työryhmä teki asettamispäätöksen mukaisesti ehdotuksia myös kuntia ja hyvinvointialueita koskien. Työryhmä linjasi mietinnössään¹¹ valtion talousarvion tarkastelemista lapsi-ikäryhmän osalta niin, että tarkastelu kohdistetaan välittömästi alle 18-vuotiaisiin lapsiin sekä heidän perheisiin. Lapsibudjetoinnissa huomioidaan suoraan lapsiin kohdistuvat menot, kuten etuudet ja palvelut, sekä esimerkiksi avustuksiin kohdentuvat menot, joilla rahoitetaan lapsiin kohdistuvaa toimintaa. Työryhmän linjaus tarkoittaa, että lapsibudjetoinnissa ei huomioida esimerkiksi sellaisia kehittämissankkeiden kustannuksia, joista lapsi-ikäryhmät voitaisiin laskennallisesti erottaa, mutta joissa erottelun perusteella laskettu euomääräinen tarkastelu ei olisi suoraan lapsi-ikäryhmiin kohdistuva, vaan puhtaasti laskennallinen arvio. Valtion lapsibudjetoinnin tarkastelu ei koske lapsi-ikäryhmään epäsuorasti tai välillisesti kohdistuvia menoja. Työryhmän näkemyksen mukaan rajaukset on tehty, jotta lapsibudjetoinnin tarkastelu olisi mahdollisimman yksiselitteinen, helposti tulkittavissa oleva ja vertailukelpoinen. Työryhmä toteaa raportissaan, että lapsiin epäsuorasti tai välillisesti kohdistuvia menoja ei tule huomioida, koska ko. menoarviot eivät tosiasiallisesti kuvaa lapsiin kohdistuvia menopäätöksiä, eikä laskennallisesta tarkastelusta voi tehdä lapsi-ikäluokan määrärahasoon liittyviä johtopäätöksiä.

¹¹ Lapsibudjetoinnin pilotointi ja vakiinnuttaminen : Työryhmän mietintö lapsibudjetoinnin kehittämismahdollisuuksista valtion talousarviossa sekä kunnissa ja hyvinvointialueilla. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:29. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-688-6>

Valtiovarainministeriön työryhmä ehdotti, että valtion lapsibudjetointi sisältää alle 18-vuotiaita koskevan ministeriöiden lakisääteisen rahoituksen, ministeriöiden harkinnanvaraisen rahoituksen ja niin sanotun ilmiöiden ilmiöitä koskevan tarkastelun, jossa on kysymys lapsi-ikäluokkaan kohdistuvan yhteiskunnallisen painopisteen tai ongelmakohdan poistamiseen tai vaikutusten vähentämiseen liittyvistä toimista ja niiden erillismäärärahoista. Pilotissa tällaiseksi ilmiöksi valittiin lapsi-ikäluokan syrjäytymisen ehkäisyyn erillisrahoitus.

Työryhmän näkemyksen mukaan on olennaista, että lapsibudjetointia edistetään kunnissa ja tulevilla hyvinvointialueilla vapaaehtoisuuden pohjalta ja tarpeen mukaan hyvien käytäntöjen vakiinnuttamista tukevan yhteisen tietopohjan avulla. Työryhmä korosti mietinnössään kuntien ja hyvinvointialueiden itsehallinnollista asemaa sekä sitä tukevaa valtion rahoituksen yleiskatteellisuutta. Yleiskatteellisella rahoituksella tarkoitetaan sitä, että toimijat (kunnat ja hyvinvointialueet) päättävät itse rahoituksen kohdentamisesta lainsäädäntö huomioiden. Työryhmä myös pohti, olisiko lapsibudjetointi kunnassa toimivampi osana talousarviota vai tilinpäätöstä. Kunnan talousarvio on varovaisuusperiaatteella laadittu arvio kunnan tulevan vuoden talouden kehityksestä. Kunta voi muuttaa talousarviotaan kesken vuoden, joten lapsiin ja nuoriin kohdistamat määrärahat eivät välttämättä vastaa tilinpäätöksen mukaista toteumatietoa. Työryhmä totesi, että lapsiin ja nuoriin kohdistuvien määrärahojen seuranta talousarviossa lisäisi myös merkittävästi kuntien ja kuntayhtymien raportointivelvollisuuksia. Toinen vaihtoehto on seurata lapsiin ja nuoriin kohdistuvia määrärahoja tilinpäätöksen mukaisten toteumatietojen perusteella. Kuntien ja kuntayhtymien jo tuottaman tiedon analysointi ei tuottaisi lisärasitetta kunnille ja kuntayhtymille. Toteumatietoihin olisi mahdollista yhdistää myös palvelujen laatuun ja saatavuuteen liittyviä tietoja, jolloin kokonaiskuva kuntien lapsiin ja nuoriin kohdistamista resursseista ja palvelujen tasosta olisi kattavampi. Taloustietojen automatisoidun raportoinnin myötä kuntien talouden toteumatiedot ovat tulevina vuosina myös käytössä aikaisempaa nopeammin. Vuoden 2021 alussa otettiin käyttöön uusi kuntien ja kuntayhtymien palveluluokitus, joka tarkentaa erityisesti varhaiskasvatuksen ja perusterveydenhuollon palvelukohtaisia tietoja. Työryhmän näkemys oli, että lapsibudjetoinnin jälkikäteisarviointina toteumatietojen seuranta ja arviointi olisi ketterin sekä nopein toteutustapa edistää lapsibudjetoinnin vaikutusten arvioinnin käyttöönottoa. Kokonaisuudessa työryhmä arvioi, että kunnilla ja tulevilla hyvinvointialueilla on hyvä mahdollisuus toteuttaa lapsibudjetointia kokonaisvaltaisesti ja kaikissa budjettiprosessin vaiheissa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti. Lapsibudjetoinnin kehitystyössä verkostomainen työskentely ja yhteistyön vahvistaminen ovat työryhmän mukaan keskeistä.

Lapsilähtöistä budjetointia selvitettiin valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan hankkeessa¹², jonka tulokset julkaistiin vuonna 2020. Hankkeessa tehtiin esitys kuntien ja valtion lapsibudjetoinnin malleista. Kuntien lapsibudjetointi pohjautuu palvelurakenteeseen, jossa kaikki lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistuvat palvelut jaettiin 1) ennaltaehkäiseviin ja universaaleihin, 2) tukeviin ja tilapäisiin ja 3) korjaaviin palveluihin. Luokittelua kutsuttiin selvityksessä liikennevalomalliksi, jossa ennaltaehkäisevät ja universaalit palvelut ovat vihreitä, tukevat ja tilapäiset keltaisia ja korjaavat punaisia palveluita. Palvelukarttaa tarkasteltiin hallinnonaloittain: sosiaali- ja terveyspalvelut, sivistyspalvelut sekä muut palvelut. Palvelurakenteen määrärahojen tarkastelussa otettiin huomioon suoraan lapsille kohdistuvat palvelut (esim. perusopetus), kaikille tuotetut mutta lapsille kohdistetut palvelut (esim. lääkärin vastaanotot) ja kaikkien kuntalaisten käytettäväksi tarkoitetut palvelut (esim. joukkoliikenne). Näistä välillisesti lapsiin kohdistuvista palveluista lasten osuus arvioidaan palvelukäyttötietojen perusteella. Malli eroaa tältä osin valtiovarainministeriön valtion lapsibudjetoinnin mallista, jossa tarkastelun ulkopuolelle rajattiin välillisesti lapsiin kohdistuvat määrärahat.

Lapsilähtöisen budjetoinnin selvityksessä lasten ja lapsiperheiden palveluiden käyttöä sekä heidän hyvinvointiaan kuvaavat indikaattorit poimittiin valtakunnallisista palvelukäytön ja hyvinvoinnin tietopankeista, kuten THL:n Sotkanetistä¹³ sekä Tilastokeskuksen PXWeb-tietokannoista¹⁴. Näistä tietolähteistä saa säännöllisin väliajoin tietoa lähes kaikista Suomen kunnista. Selvityksessä tuotiin esiin, että usean kunnan heikko taloudellinen tilanne on keskeisin haaste lapsibudjetointiin. Uuden toimintamallin käyttöönoton kynnys voi olla korkea, koska merkittävä osa resursseista kohdentuu kunnan lakisääteisiin tehtäviin. Selvityksessä pohdittiin, että kuntien lapsibudjetoinnin tueksi tarvitaan valtakunnallista ohjausta ja tukea lasten ja lapsiperheiden palvelurakenteen määrittelyyn. Selvityksessä pidettiin hyvänä, että palveluluokittelu olisi melko pysyvä, jotta voidaan toteuttaa palveluiden kehityksen vuosittaista seurantaa. Lisäksi nähtiin tärkeäksi, että lapsibudjetoinnin palveluluokittelu olisi yhteneväinen valtakunnallisen kuntia koskevan taloustiedon keruun luokittelun kanssa.

Valtiovarainministeriö julkaisi vuonna 2019 ilmiöpohjaiseen budjetointiin liittyviä näkökohtia selvittävän työryhmän raportin¹⁵. Työryhmä totesi, että ilmiöpohjaisen budjetoinnin tarpeellisuutta on perusteltu mm. kokonaisuuksien paremmalla hallinnalla,

12 Lapsilähtöinen budjetointi. Valtioneuvoston selvitys – ja tutkimustoiminnan julkaisusarja. 2020:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-924-0>

13 THL, Sotkanet. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

14 Tilastokeskuksen PXWeb-tietokannat. <https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/>

15 Ilmiöpohjaiseen budjetointiin liittyviä näkökohtia selvittävän työryhmän raportti. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:9 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-990-0>

hallinnonalarajoja ylittävän yhteistyön lisäämisellä ja moniulotteisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisujen edistämällä. Työryhmä esitteli raportissa viisi mallia ilmiöpohjaisen budjetoinnin toteutukseen. Ilmiöön liittyvän tiedon kokoaminen budjetissa ja/tai ilmiön arviointi (1) tarkoittaa esimerkiksi koottua tietoa kaikista ilmiöön liittyvistä määrärahoista ja veroista. Ilmiöministeri (2) oli työryhmän toinen ehdotus, jolloin yhdelle ns. ilmiöministerille määrättäisiin vastuu niistä kokonaisuuksista, jotka liittyvät kyseessä olevaan ilmiöön. Kärkihankerahoitus (3) ehdotus perustuu jonkin ilmiön edistämisen lisärahoitukseen. Työryhmä kuitenkin totesi, että julkisen talouden tilanne huomioiden sellainen toteuttamismalli, jossa ensisijainen toteuttamistapa on lisärahan kohdentaminen ilmiölle, ei ole suositeltavaa ilman vastaavia säästöjä muualta talousarviosta. Yhteiskäyttömomentti (4) ehdotus sisältää idean, että yhdistettäisiin valittuun ilmiöön liittyvät määrärahat suuremmaksi kokonaisuudeksi yhdelle momentille. Ilmiöministeriö (5) ehdotus vaatisi muutosta valtioneuvoston ohjesääntöön, jotta jonkin ilmiöön liittyvät asiakokonaisuudet ja niiden valmistelu koottaisiin yhteen ministeriöön muuttamalla samalla ministeriöiden välistä toimivaltaa ja sen seurauksena myös budjetin rakennetta. Työryhmä kokosi potentiaalisesti huomioon otettavien ilmiöiden joukon, johon lapsibudjetointi ja yleisemmin väestölähtöinen budjetointi sisältyvät. Työryhmä ei tämän raportin puitteissa tehnyt tarkempaa tarkastelua lapsibudjetoinnin osalta.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta kiinnitti vuonna 2022 julkaisussaan Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet¹⁶ huomiota resurssien vaikuttavaan kohdistamiseen kuntien ja valtion budjeteissa. Julkaisu on laadittu tarkastusvaliokunnan vuosina 2020–2021 tutkimuskonsortiolla Nordic Healthcar Group (NHG), MDI Public Oy (MDI) ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (XAMK) tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian teettämästä tutkimuksesta. Tutkimuksen tavoitteena oli 1) selvittää syrjäytymistä ehkäiseviä palvelu- ja etuusrakenteita sekä palveluntuottajien välistä yhteistyötä, 2) selvittää nuorten syrjäytymiseen käytettyjä resursseja ja niiden kohdentumista sekä 3) analysoida syrjäytymisen ehkäisyyn käytettyjen varojen vaikutuksia. Lapsibudjetointiin sekä talous- ja toimintatietojen seurantaan ja raportointiin liittyen tarkastusvaliokunta toteaa tutkimuksen perusteella mm. seuraavaa:

1. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn käytettyjen julkisten varojen vaikutukset syntyvät yleensä välillisesti ja tulevat näkyviksi pitkällä aikavälillä, joten ne ovat hankalasti mitattavia. Eurojen kohdentumisesta syrjäytymisen ehkäisyyn ei ole saatavilla valtakunnallista tietoa.

¹⁶ Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2022. https://www.eduskunta.fi/FI/nain-eduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TRVJ_1_2022_Nuorten_syrjaytyminen.pdf

2. Kun budjettia suunnitellaan ja seurataan, suositellaan otettavaksi käyttöön budjetin lähestymistapa, joka kohdistuu ilmiöön (syrjäytymisen ehkäisy) ja kohdennettuun väestöryhmään (nuoret).
3. Ilmiöpohjaisen budjetoinnin lähestymistapaa tulisi käyttää sekä kunnissa että kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden yhdyspinnassa sekä yhdistää se käytännössä valtiovarainministeriön automatisoituun talousraportointiin.

Lisäksi raportissa todetaan, että kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden johtamista tulisi yhteensovittaa siten, että alueen hyvinvointistrategiaan ja palvelustrategiaan sekä lasten ja perheiden hyvinvointisuunnitelmaan kirjataan selkeät ja mitattavissa olevat tavoitteet siitä, miten nuorten syrjäytymisen ehkäisy käytännössä toteutetaan.

Edellä lyhyesti kuvattujen aineistojen lisäksi lapsibudjetointia on aiemmin tarkasteltu mm. seuraavissa selvityksissä ja julkaisuissa:

- Ahokas, J. & Honkanen, K. 2018. Lapsibudjetointia kehittämässä. Esimerkkejä lapsilähtöisen budjetoinnin toteuttamisesta.
- Iivonen, E. & Pollari, K. Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä kunnassa. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2022:4.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-378-4>
- Itla 2016: Kuntien budjetointi lapsen oikeuksien näkökulmasta.
https://issuu.com/itlaopas/docs/kuntien_budjetointi_tyokalupakki_20
- Itlan raportit ja selvitykset 2020:2. Hyvinvointipalveluiden tulevaisuus risteyskohdassa – kohti vaikutusten hankintaa? ISSN 2670-2673
- Itlan raportti ja selvitykset 2020:4. Yhteisiä ratkaisuja monimutkaisiin ongelmiin. Yhteisövaikuttavuus-mallin rahoitusjärjestelmän tarkastelu. ISSN 2670-2673.
- Junttila, N. & Tuomainen, M. Tutkijan tietokide. Palvelujärjestelmän sirpaleisuus ja kohtaamattomuus. Saatavilla sähköisesti:
[Tietokide-lhmissuhteet-Palvelujarjestelman+sirpaleisuus+ja+kohtaamattomuus.pdf \(okm.fi\)](#)
- Lapsiperheiden edistynyt analytiikka, Gofore
- Rimpelä, M. & Rimpelä, M. 2015. Kuntakuvausten analyysia. Teoksessa Rimpelä, M. & Rimpelä, M. (toim) Säästöjä lapsiperheiden palveluremontilla. KAKS-Kunnallisankeittämissäätö.
- Rimpelä, M., Rimpelä, M. & Heinisuo, J. 2018. Onko strategioista tullut tragedioita? Lapsiperheet ja lapset kuntien strategiatyössä. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö.

- #TaattuTulevaisuus – Nuorisotakuun neuvottelukunnan teesit tulevaisuuden nuorisotakuusta. 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö.
<https://stm.fi/documents/1410845/3547391/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit.pdf/4d66e9b6-4e77-6734-cff0-75664bbaa7d7/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit.pdf?t=1544430191000>

1.3 Toimeksianto selvityshenkilöille

Toimeksianto selvityshenkilöille pohjautuu lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpiteeseen 25: *Toteutetaan selvityshanke kuntien ja hyvinvointialueiden toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittämiseksi sekä niiden oman lapsibudjetoitityön vahvistamiseksi*. Toimeksianto jakautuu kahteen kokonaisuuteen: kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden lapsibudjetointiin sekä toteumatietojen seurantaan ja raportointiin. Selvityksessä tulee molempien asiakokonaisuuksien osalta tarkastella nykytilaa ja sen mahdollisia kehittämistarpeita sekä tuottaa toteutusmallivaihtoehtoja huomioiden sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaikutukset toimintaympäristöön.

Selvityshenkilöiden tehtävänä toteumatietojen osalta oli:

1. Kartoittaa kuntien ja hyvinvointialueiden tulevaa toteumatiedon seurantaa varten nykyinen kuntien ja kuntayhtymien taloutta ja toimintaa kuvaava valtakunnallinen tietopohja ja tunnistaa toteumatietojen seurannan kannalta mahdolliset tietopohjan puutteet, huomioiden myös tietojärjestelmät sekä eri toimijoiden mahdolliset resurssi- ja osaamistarpeet.
2. Kuvata lapsibudjetoitinnin kannalta olennaisten (lapsi-ikäryhmä ja lapsiperheet) palvelujen (varhaiskasvatus- ja opetus sekä sosiaali- ja terveydenhuolto) tietopohjaan, tiedon keruuseen, tietojärjestelmiin, raportointiin ja tietojen yhdistämiseen liittyvät kehittämistarpeet. Palvelukohtaisen tiedon kuvaamisen kehittämistarpeissa on huomioitava eri tahojen tuottamien tietojen yhteismitallisuus. Kehittämistarpeiden arvioinnissa tulee huomioida, että kuntien ja hyvinvointialueiden toteumatietojen seuranta on todennäköisesti merkittävästi yksityiskohtaisempaa kuin valtiolla. Siksi kehittämistarpeiden kuvaamisessa on erotettava eri hallinnon tasot sekä kehittämistoimien ja -mahdollisuuksien eri aikavälit. Kehittämistarpeiden arvioinnissa tulisi huomioida myös kuntien ja hyvinvointialueiden sekä valtion tietoperusteisen päätöksenteon erilaiset tarpeet. Valtion toteumatietojen seurannan ja raportoinnin osalta on

erityisesti kiinnitettävä huomiota mahdollisuuteen tarkastella toteumatietoja sekä alueellisesti että valtakunnallisesti ja tietojen vertailukelpoisuuteen kuntien ja alueiden välillä.

3. Pohtia ja tehdä ehdotuksia lapsibudjettiin kytkeytyvästä toteumatietojen seurannasta. Erityisesti tulisi pohtia mitä ja miten kunnat ja hyvinvointialueet seuraisivat omalla vastuualueellaan olevaa toimintaa ja miten siitä raportoitaisiin ja miten tämä seuranta voitaisiin kytkeä valtion toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittämiseen ja toimeenpanoon.

Selvityshenkilöiden tehtävänä kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin osalta oli:

1. Kartoittaa ja kriittisesti tarkastella aikaisempien kunnissa ja kuntayhtymissä toteutettujen lapsibudjetoitien kokemuksia ja arvioida nykyistä toimintaa sekä etujen että haasteiden näkökulmasta.
2. Arvioida, onko jokin kunnissa tai kuntayhtymissä nykyisin käytössä oleva lapsibudjetoinnin malli tai sen osa hyödynnettävissä tulevaisuudessa laajemmin osana kuntien ja hyvinvointialueiden omaa lapsibudjetoitintyötä. Lisäksi tulee pohtia näiden mallien tai muiden havaintojen, selvitysten tai kansainvälisten kokemusten perusteella sitä, millaisia kehittämistoimia lapsibudjetoinnin käyttöönotto kunnissa ja tulevilla hyvinvointialueilla edellyttää. Kehittämistarpeiden arvioinnissa tulee huomioida, että kuntien ja hyvinvointialueiden oma lapsibudjetoitintyö on todennäköisesti merkittävästi yksityiskohtaisempaa kuin valtiolla ja toisaalta se, että toimijat ovat hyvin erilaisissa vaiheissa lapsibudjetoinnin toteutuksen suhteen.
3. Arvioida kuntien ja hyvinvointialueiden oman lapsibudjetoitintyön eri toimintavaihtoehtoja huomioiden se, miten eri toimijoiden toteutukset käytännössä eroavat ja toisaalta se, miten ne kytkeytyvät toisiinsa, millaisia yhteistyörakenteita tarvitaan, miten kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetointi muodostaa kokonaiskuvan ja miten niistä raportoidaan. Lisäksi tulisi huomioida se, miten lapsibudjetointi voitaisiin yhdistää/ kytkeä kuntien ja hyvinvointialueiden omaan päätöksentekoon ja strategiaan siten, että lapsibudjetointi tukisi mahdollisimman hyvin kuntien ja hyvinvointialueiden tietoperusteista päätöksentekoa. Toteutusmallivaihtoehtoja pohdittaessa on huomioitava kuntien ja hyvinvointialueiden rahoituksen erityispiirteet sekä se, että kehitettävien (kuntien ja hyvinvointialueiden) lapsibudjetoitintymallien on oltava monistettavia, vertailukelpoisia ja toistettavissa olevia.

Molempien tehtäväkokonaisuuksien osalta selvityshenkilöiden tuli arvioida kuntien ja hyvinvointialueiden näkökulmasta erilaisia yhteistyötarpeita, osaamisen kehittämistä ja pilotointien mahdollisuuksia eri aikajän-teillä niin, että tavoitteena on toiminnan vakiinnuttaminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirtymisen ja toiminnan vakiintumisen jälkeen.

1.4 Selvityksen ja raportin rakenne

Hankkeen selvityshenkilöinä toimivat kasvatustieteen maisteri Juha Aho ja oikeustieteen maisteri, varatuomari Mika Penttilä. Valtiovarainministeriö tilasi selvityshenkilöiltä asiantuntijaselvityksen kilpailutetun pientehityksen perusteella. Valtiovarainministeriö asetti selvityshankkeen ajalle 4.3.–31.8.2022.

Selvityshenkilöiden työn tueksi valtiovarainministeriö asetti asiantuntijaverkoston ajalle 4.3.–17.6.2022. Asiantuntijaverkoston jäseniksi valtiovarainministeriö kutsui talouden sekä lasten ja perheiden palveluiden asiantuntijoita kunnista, hyvinvointialueilta, sairaanhoitopiireistä, Kuntaliitosta ja valtiovarainministeriöstä. Asiantuntijaverkoston jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet olivat:

- Etelä-Karjalan hyvinvointialue, jäsen Merja Heinonen ja varajäsen Vesa Reponen
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, jäsen Jari Petäjä ja varajäsen Markku Mäkijärvi
- Kainuun hyvinvointialue, jäsen Kaisu Heikkinen ja varajäsen Tarja Juppi
- Kuntaliitto, jäsen Marja-Liisa Ylitalo ja varajäsen Sari Korento
- Pirkanmaan hyvinvointialue, jäsen Arto Sarala
- Pohjanmaan hyvinvointialue, jäsen Pia-Maria Sjöström ja varajäsen Erkki Penttinen
- Porin kaupunki, jäsen Martti Kujanpää ja varajäsen Kirsi Nuorsaari
- Rovaniemen kaupunki, jäsen Tiia Viiri ja varajäsen Tuomas Mathlein
- Valtiovarainministeriön budjettiosasto, asiantuntijasihteeri Heidi Järvenpää
- Valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto, jäsen Jani Heikkinen ja varajäsen Jussi Lamassaari
- Vantaan kaupunki, jäsen Hannu Pessa ja varajäsen Tia Ristimäki

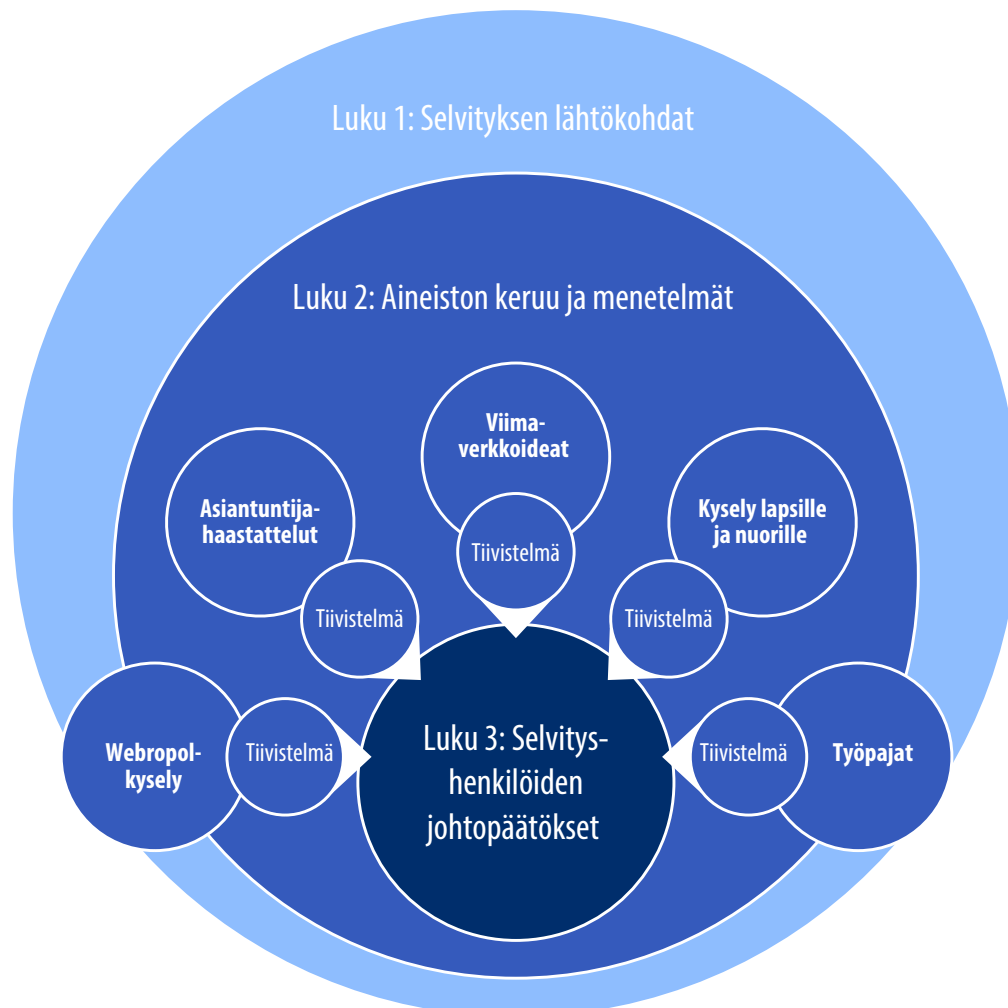
Hankkeen ajan valtiovarainministeriössä toimi seurantaryhmä, jolle selvityshenkilöt raportoivat selvityksen etenemisestä. Seurantaryhmään kuului valtiovarainministeriön virkakunnasta Tanja Rantanen (puheenjohtaja), Jonna Berghäll, Johanna von Knorring-Rosenlew,

Piia Pekola, Jussi Lammassaari, Jani Heikkinen ja Heidi Järvenpää (sihteeri) sekä Laura Kuusio kansallisesta lapsistrategiasta. Selvityshenkilöt Juha Aho ja Mika Penttilä toimivat seurantaryhmän esittelijöinä.

Selvityshenkilöiden tukena hankkeen ajan toimivat valtiovarainministeriön neuvotteleva virkamies Jani Heikkinen ja erityisasiantuntija Heidi Järvenpää.

Hankkeessa kerätty aineisto esitellään raportin luvussa kaksi. Jokaisen aineiston osalta kappaleen lopussa on tiivistelmä esille nousseista keskeisistä kehittämisideoista. Kolmannessa luvussa selvityshenkilöt tekevät johtopäätöksensä ja kehittämisesitykset selvitysaineiston pohjalta 1) toteumatietojen seurannan ja raportoinnin osalta sekä 2) kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnista. Luvun kolme lopussa on kymmenen toimenpidesuosituksen kunnille ja hyvinvointialueille. Raportin lopussa on lyhyet määritelmät hankkeen keskeisistä käsitteistä. Liitteissä voi tutustua kyselylomakkeisiin, asiantuntija-haastatteluihin osallistuneisiin henkilöihin ja haastattelurunkoon.

Kuvio 1. Raportin rakenne.

2 Aineiston keruu ja menetelmät

Kansallisella lapsistrategialla pyritään luomaan lapsi- ja perhemyönteinen, lapsien oikeuksia kunnioittava Suomi. Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa toimenpiteelle 25 ja samalla tälle hankkeelle on kirjattu kaksi tavoitetta:

1. vahvistaa kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetointityötä ja kehittää talousarvioiden toteumatietojen seuranta ja raportointia, sekä
2. edistää lapsibudjetoinnin vakiinnuttamista.

Aineiston keruu ja käytetyt menetelmät valittiin siten, että ne palvelivat mahdollisimman hyvin hankkeelle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Aineiston keruu Webropol-kyselyn ja haastattelujen osalta perustui alla olevan kaavion mukaiseen rakenteeseen.

Taulukko 1. Aineiston keruu Webropol-kyselyn ja haastattelujen osalta.

	Kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden toteumatietojen seuranta ja raportointi	Kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden lapsibudjetointi	Kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden lapsivaikutusten arviointi
Nykytilan kuvaus	X	X	X
Nykytilan kehittämistarpeet	X	X	X
Tulevat toteutusmallit	X	X	X

Webropol-kyselyllä (Liite 1) koottiin laaja taustamateriaali, jota hankkeen seuraavassa vaiheessa syvennettiin asiantuntijahaastatteluin (Liite 2). Aineistoa kerättiin laajasti monelta eri toimialalta, kuten talouden, sivistyspalveluiden, sosiaali- ja terveystieteiden sekä tietojohdamisen asiantuntijoilta.

Asiantuntijoilta kerätyn tiedon jälkeen tarjottiin avoin mahdollisuus jokaiselle tuottaa verkkoympäristössä Viima-työkalulla näkemyksiä ja antaa kehittämisideoita kolmeen selvityksen teemaan: 1) toiminnan ja talouden raportointi ja seuranta, 2) lapsivaikutusten arviointi sekä 3) lapsibudjetointi. Selvityksen viimeisin aineiston keruu tapahtui lapsia ja nuoria kuulemalla. Verkkokyselyllä (Liite 4) kartoitettiin 10–17-vuotiaiden lasten ja nuorten mielipiteitä valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden rahankäytöstä. Lapsilta ja nuorilta kysyttiin myös mielipidettä tavoista, joilla päätetään, kuinka paljon ja mihin julkista rahaa käytetään. Kyselyyn oli mahdollista vastata molemmilla kotimaisilla kielillä. Vastaavainen kysely toteutettiin vuonna 2015 Lastensuojelun Keskusliiton toimesta osana kansainvälistä selvityshanketta. Kyselystä julkaistiin Lasten ja nuorten mielipiteitä hallituksen rahankäytöstä -raportti¹⁷.

Alla olevassa kaaviossa esitetään käytettyjen tiedonkeruumenetelmien kohderyhmät.

Taulukko 2. Tiedonkeruumenetelmien kohderyhmät.

Tiedonkeruumenetelmä	Kohderyhmä
Webropol-kysely	Kunnat, kuntayhtymät, sairaanhoitopiirit, erityishuoltopiirit ja hyvinvointialueet
Asiantuntijahaastattelut	19 johtajaa ja asiantuntijaa kunnista, hyvinvointialueilta, sairaanhoitopiiristä sekä THL, DigiFinland, Tampereen yliopisto, Oulun yliopisto, Itla, MLL, Unicef, Nordic Health Group Oy ja Kuntien Tiera Oy
Viima-verkkokysely	Kaikille avoin
Verkkokysely lapsille julkisten varojen käytöstä	Suomessa asuvat 10–17-vuotiaat lapset ja nuoret

Aineistoa raportin laatimiseen saatiin edellä olevin työmenetelmin kattavasti ja vastaajien palaute oli hyvin myönteistä ja kannustavaa.

2.1 Webropol-kysely

Lapsibudjetoinnin ja toteumatietojen nykytilan kartoituksen sekä kehittämistarpeiden osalta tietoa kerättiin Webropol-kyselyllä, joka oli avoinna 14.–25. maaliskuuta 2022 (Liite 1). Kysely lähetettiin kirjaamoiden kautta 73 kuntaan, 29 koulutuskuntayhtymään,

17 https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Rahankayttoselvitys_verkko.pdf

20 sairaanhoitopiiriin ja kuuteen erityishuoltopiiriin. Lisäksi kyselyä markkinoitiin valtiovarainministeriön Twitter-tilillä, maaliskuun Kunnat-utiskirjeessä ja 22.3. julkaistussa valtiovarainministeriön tiedotteessa. Hyvinvointialueiden valmistelutilanteesta johtuen tietoa päätettiin kerätä ensisijaisesti sairaanhoitopiireiltä.

Kyselyyn vastasi 46 tahoja: 33 kuntaa, seitsemän kuntayhtymää, kolme sairaanhoitopiiriä ja kolme hyvinvointialuetta. Kyselyyn vastasi 35 prosenttia niistä tahoista, joille kysely lähetettiin.

2.1.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila

Webropol-kyselyssä saadut vastaukset ovat hyvin linjassa 2021 julkaistun Kouluterveyskyselyn¹⁸ tulosten ja 2021 julkaistun Nuorisobarometrin¹⁹ kanssa. Suurin osa maamme lapsista ja nuorista voi edelleen hyvin, ovat tyytyväisiä elämäänsä ja pitävät koulunkäynnistä. Hyvinvoinnin haasteet kasaantuvan 10–20 prosentille lapsista ja nuorista maantieteellisestä alueesta riippuen. Kategorisesti fyysinen terveys on hyvällä tasolla, mutta haasteet psyykkisen hyvinvoinnin osalta kasvavat. Yhteiskunnan eriarvoistuminen ja erityisesti koronaepidemia tuodaan vahvasti esille hyvinvoinnin haasteiden kasvussa. Yhteinen viesti on, että lasten ja nuorten ongelmat ovat kuitenkin lisääntyneet, kasaantuneet ja polarisoituneet.

Erilaiset tunne-elämään liittyvät haasteet, ahdistuneisuus ja masennusoireet näyttävät yleisesti. Yleinen tyytyväisyys elämään on laskusuunnassa, yksinäisyyden kokemus lisääntyy, perheissä ilmenee väkivallan kokemuksia ja nuorilla koulu-uupumusta sekä sosiaalista ahdistuneisuutta. Lisäksi seksuaalinen häirintä sosiaalisessa mediassa on lisääntynyt. Lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluiden tarve näyttää olevan kasvussa ja erityistason palveluja tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeet ovat entistä monimutkaisempia. Lastensuojelupalveluiden ja huostaanottojen määrä kasvaa jatkuvasti. Maantieteellisestä alueesta riippuen myös nuorisotyöttömyys näyttää olevan kasvussa.

Useat lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteista liittyvät tämänkin kyselyn perusteella perheiden haasteisiin, jolloin ongelmia tulisi lähestyä monialaisesti syy-seuraussuhteet ymmärtäen. Kyselyssä mainitaan ongelmina mm. periytyvät ylisukupolviset ongelmat, työttömyys, pienituloisuus, mielenterveysongelmat, päihteiden käytön vaikutukset sekä haasteet vanhemmuudessa ja vanhempien jaksamisessa. Koronan jälkihoitona perheiden jaksamiseen liittyvät haasteet puhuttavat etenkin varhaiskasvatuksessa ja

18 Kouluterveyskysely 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

19 Nuorisobarometri 2021. Valtion nuorisoneuvosto.

perusopetuksessa. Vastausten perusteella lapsen varhaiskasvatukseen tulon syynä saattaa yhä useimmin olla vanhemman jaksamattomuus tai terveydelliset ongelmat. Samanaikaisesti lasten väkivaltainen käyttäytyminen sekä työntekijöitä että toisia lapsia kohtaan on lisääntynyt. Kyselyssä nousee esille tarve erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten huomioimiseen. Haavoittuvassa asemassa voidaan kyselyn perusteella katsoa olevan pienituloisten, vammaisten, sijoitettujen ja maahanmuuttajataustaisten lasten.

Useat kaupungit kertovat tekevänsä laajan toimintaympäristöanalyysin muun muassa kuntalaistensa hyvinvoinnin tilasta osana kaupunkistrategiatyötä ja talousarviovalmistelua. Niissä kunnissa, joilla on Lapsiystävällisen kunnan -status ja toimintasuunnitelma, edellyttää se jo sinällään laajaa tietopohjaa lasten oikeuksien toteuttamiseksi ja kuvattuja prosesseja lapsivaikutusten arviointikäytännöistä. Tampereen kaupungilla on lisäksi käytössä lapsiperhedata-analytiikkaa, jonka kautta kaupunki on todennut kolme keskeistä hyvinvoinnin ilmiötä: lapsiperheiden muuttoliike, moninaisen tuen tarve ja turvallisuus. Edellä mainitut aiheet nostetaan esille toimenpidetasolla kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa. Yleisesti kunnissa on hyväksytty tai parasta aikaa valmistelussa kunkin kunnan oma lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä tulevaisuuteen linjaava hyvinvointisuunnitelma tai -ohjelma. Näihin ohjaaviin asiakirjoihin saadaan hyvää pohjaa kunnissa ja hyvinvointialueilla vuosittaisista hyvinvointikertomuksista ja valtuustokausittain tehtävistä laajoista hyvinvointikertomuksista. Hyvinvointikertomukset kertovat asukkaiden terveydestä ja hyvinvoinnista, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä palvelujärjestelmän kyvystä vastata näihin tarpeisiin.

Jatkossa on huomioitava, että hyvinvoinnin edistämisen tehtäviä on sekä kunnalla että tulevilla hyvinvointialueilla. Monialainen yhteistyö ja toimivat yhdyspinnat ovat entistäkin merkityksellisempiä. Sosiaali- ja terveystieteiden uudistus korostaa jatkossa kunnan roolia nimenomaan hyvinvoinnin ennaltaehkäisevässä työssä. Elinvoiman, osaamisen, sivistyksen ja kulttuurin edistäminen, elinympäristön kehittäminen sekä paikallisen osallisuuden ja demokratian edistäminen vaikuttavat kaikki merkittävästi kaupungin asukkaiden ja yhteisöjen hyvinvointiin.

2.1.2 Toteumatietojen seurannan ja raportoinnin nykytila

Toteumatietojen seurannan osalta kyselyn vastaajista vain noin 22 prosentilla ei ole käytössä toteumatietojen seuranta. Toteumatietojen seurannassa käytetään vaihtelevasti useita eri johdon työpöytäratkaisuja tai muita erillisiä raportointityökaluja. Erillisiä lapsibudjettiin liittyviä työkaluja on käytössä vain vähän ja monessa tapauksessa raportointiin käytetään yleisiä kunnan käytössä olevia raportointityökalujen näkymiä ja

ominaisuuksia, joihin on tuotettu näkymä lasten ja nuorten palveluiden toteumatiedoista. Koottuja organisaation yhteisiä tietovarantoja on muutamilla vastaajilla, mutta yleensä tietopohjaa ei ole keskitetty yhteisiksi tietovarannoiksi.

Seurattavina toteumatietoina mainitaan kustannukset sekä asiakas- ja palvelumäärät, joita seurataan ikäryhmittäin. Tuotettuja toteumatietoja käytetään talousarvion valmistelussa ja tilinpäätöksissä.

Ulkopuolisina tietoaaineistoina käytetään muun muassa THL:n rekistereiden pohjalta tuotettuja tieto- ja kyselyaineistoja. Lisäksi hyödynnetään talousraportoinnin määrittelyjä palveluluokituksista. Asiakaslähtöinen palveluiden luokittelu ja tuotteistaminen on kirjattu useassa vastauksessa keskeisenä tekijänä, jolla lapsibudjetoinnin näkökulma jatkossa mahdollistuu.

Tietojen yhteismitallistamisen vastaajat kokevat ongelmalliseksi, koska toimialojen sisällä tuotetut tiedot arvioidaan poikkeavan tuottamistavaltaan toisen toimialan tuottamista tiedoista. Tällöin tarkastelu koetaan mielekkäämmäksi toimialan sisällä kuin toimialojen välillä. Ainoastaan muutama vastaaja ilmoittaa tarkastelusta toimialojen yli.

Toteumatietojen kehittämistä aiotaan vastausten perusteella tehdä osana tulevien hyvinvointialueiden toimeenpanoa. Panostuksia ilmoitettiin tehtävän ajantasaisen tiedon tuottamiseen päätöksentekoon (tiedolla johtaminen), missä myös lapsiin liittyvä tieto on mukana. Erillisen lapsibudjetoinnin tekeminen ja siihen toteumatietojen tuottaminen erillään (omalla uudella työkalulla) muusta talouden ja toiminnan suunnittelusta ei vastaajien mukaan olisi kustannustehokas ratkaisu.

Odotuksina lapsiin ja nuoriin kohdistuvalle toteumatietojen seurannalle nähtiin mahdollisuus kohdistaa resursseja paremmin eri ikäryhmien välillä ja parantaa toiminnan kustannusvaikuttavuutta. Useissa vastauksissa nousi esille ennakoitokyvyn paraneminen tiedon avulla mahdollistaen nykyistä tehokkaamman (raskaan palvelutarpeen) ennaltaehkäisyyn. Toteumatietojen kehittämisen odotetaan parantavan tietoon perustuvaa päätöksentekoa.

Esteeksi toteumatietojen käytön edistämiseksi nähtiin nykyisten ja vanhentuneiden järjestelmien jäykkyydet, tiedon sirpaleisuus ja manuaaliset tiedon kokoamisen rutinit. Lisäksi riittävä osaaminen mainittiin haasteena toteumatietojen hyödyntämiselle. Kokemus oli, että tietojohtamisen ja tiedolla johtamisen merkityksellisyyttä tulisi ylipäättään kunnissa ja hyvinvointialueilla vahvistaa. Tarvittavina kehitystoimenpiteinä esitettiin mm. 1) talous- ja toimintatiedon yhteensovittamista, 2) analyysiprosessien kehittämistä, 3) tiedon löydettävyyden kehittämistä, 4) osaamisen ja kyvykkyyksien vahvistamista sekä 5) taloushallinnon perusprosessien automatisointia (reaaliaikatalous).

2.1.3 Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin nykytila

Lapsibudjetointi on kyselyyn vastanneiden joukossa käytössä ainoastaan yhdessä kunnassa ja yhdessä sairaanhoitopiirissä. Kahdeksan vastaajaa kertoi, että lapsibudjetointi on osittain käytössä. Viisi kuntaa ja yksi kuntayhtymä kertoivat, että lapsibudjetointi aiotaan ottaa käyttöön. Kyselyn vastausten perusteella lapsivaikutusten arviointi on yleisemmin käytössä: kymmenen vastaajaa kertoi, että lapsivaikutusten arviointi on käytössä ja 19 vastaajaa sanoi, että lapsivaikutusten arviointi on osittain käytössä.

Alla olevassa kaaviossa on esitetty kooste talous- ja toimintatietojen seurannan ja raportoinnin, lapsibudjetoinnin sekä lapsivaikutusten arvioinnin käytöstä kunnissa ja sairaanhoitopiireissä.

Taulukko 3. Kooste lapsibudjetoinnin, lapsivaikutusten arvioinnin ja talous- ja toimintatietojen eli toteumatietojen seurannasta ja raportoinnista Webropol-kyselyn vastausten perusteella.

	Ei ole käytössä	Osittain käytössä	On käytössä	Aiotaan ottaa käyttöön	Yhteensä
Lapsibudjetointi	30	8	2	6	46
Lapsivaikutusten arviointi	9	19	10	8	46
Talous- ja toimintatietojen eli toteumatietojen seuranta ja raportointi	10	12	22	2	46

Lapsibudjetoinnin työkalua kuvasi vain muutama organisaatio. Yhdestä kunnasta kerrottiin, että heillä lapsibudjetoinnilla tarkoitetaan tilinpäätöksen toteumatiedon seuranta. Toisesta kunnasta kerrottiin, että lapsibudjetoinnin työkalu on toteutettu vuorovaikutteisena verkkoraporttina Power BI -työkalun avulla. Työkaluun on koottu toteutumatietaa tilinpäätöksistä ja tilastotietoja väestötiedoista, väestöennusteista, kouluterveyskyselyistä sekä muista tilastolähteistä. Työkalussa on mukana analyysia ja mittareita kustannusten sisällöstä ja kehityksestä vuosien välillä sekä liikennevalomalli palveluiden raskauden mukaan. Myös osallistava budjetointi mainittiin. Kyseisessä kunnassa lapset ja nuoret ovat saaneet vaikuttaa budjetointiin, mutta vastauksessa kuitenkin todettiin, että varsinaista lapsibudjetointia kunnassa ei ole käytössä.

Lapsivaikutusten arvioinnin työkaluja on kuvattu monipuolisemmin. Kaikkiaan yhdeksän vastaajaa kertoi, että lapsivaikutusten arviointia on kehitetty Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallin²⁰ pohjalta. Neljä vastaajaa on työstänyt lapsivaikutusten arvioinnin työkalua THL:n²¹ lomakkeen pohjalta. Niin ikään neljä vastaajaa kertoi, että he ovat kehittäneet lapsivaikutusten arviointia Nordic Healthcare Group Oy:n tai Kuntamaiseman²² avulla. Myös Kuntaliiton lapsivaikutusten arvioinnin työkalu ja Lastensuojelun Keskusliiton asiantuntemus nostettiin vastauksissa esiin. Useampi vastaaja kertoi, että omaa työkalua on kehitetty joko osana maakunnallista ohjausta tai yhdistelty yllä mainittujen tahojen lapsivaikutusten arvioinnin työkalujen pohjia. Kehittämistyö osana LAPE-ohjelmaa²³ sai myös mainintoja. Lapsivaikutusten arviointia on tehty lapsiin ja nuoriin vaikuttavien päätösten yhteydessä etenkin ennakkollisesti. Moni vastaaja ilmaisi, että lapsivaikutusten arviointia on tarkoitus kehittää ja lisätä tulevaisuudessa.

Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin eteen on jo tehty kehittämistyötä. Muutama vastaaja mainitsi, että kehittäminen kuuluu osaksi hyvinvointialueen suunnittelua, mutta lapsibudjetointi ei ole tärkeysjärjestyksessä päällimmäisenä. Yhdestä sairaanhoitopiiristä kerrottiin, että heillä on toivottu mittareiden tehostamista, jotta saataisiin reaaliaikaisempaa tietoa. Palvelutarpeen ennakointiin toivottiin hyvinvointialueille ja kuntiin kehittyneitä työkaluja. Kuntien puolella useampi vastaaja mainitsi, että kehittämistyötä on tehty Unicefin ja NHG:n kanssa. Indikaattorien kehittämisen lisäksi mainittiin, että yhteistyötä eri toimialojen kesken on lisätty. Yksi vastaaja kertoi, että lapsiperheiden hyvinvointia kuvaavien indikaattoreiden kautta on voitu tunnistaa korkean riskitason perheet eri postinumeroalueilla. Tässä kunnassa indikaattoreita seurataan vuosittain, ja päätöksentekoa on pyritty ohjaamaan tietoperusteisemmaksi. Kehittämistoimina mainittiin myös viranhaltijoiden ja päättäjien koulutukset sekä ajantasaisen tiedon välittäminen. Useampi vastaaja toi ilmi, että lapsibudjetoinnin tarkastelu ei ole johtanut kehittämistoimenpiteisiin.

Kyselyyn vastanneiden mukaan lapsibudjetoinnin mahdollisuuksia ovat resurssien ja palveluiden vaikuttavampi kohdentuminen, ennaltaehkäiseviin palveluihin panostaminen sekä lasten oikeuksien nykyistä parempi toteutuminen. Monet vastaajat toivat esiin, että lapsibudjetoinnin avulla voitaisiin lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia, vahvistaa peruspalveluita ja vähentää korjaavien, kalliimpien palveluiden käyttöä. Lapsibudjetointi tekisi

20 <https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/lapsiystavallinen-kunta/>

21 <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018051824218>

22 <https://kmbi.azurewebsites.net/home/run?reportid=0e8df-9fb-1de4-4d62-9cae-9647e5075295&groupid=c414e373-33c4-419b-b7c0-158102b54289>

23 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

budjettiprosessista läpinäkyvämpää ja samalla organisaatiossa voitaisiin käydä keskustelua siitä, mihin toimenpiteisiin varoja halutaan kohdentaa. Myös tiedolla johtaminen ja toimintojen seurannan vahvistuminen painottuivat vastauksissa.

Lapsibudjetoinnin esteinä mainittiin hallinnollisten resurssien, kuten ajan, henkilöresurssien, työnjaon ja teknisten ratkaisujen puute. Myös osaamisen puute mainittiin useassa vastauksessa. Tietojärjestelmät eivät välttämättä tue lapsibudjetoinnin käyttöönottoa, sillä nykyisellään tieto on sirpaleista. Vastauksissa korostui tarve talouden ja toiminnan tietojen paremmalle yhteensovittamiselle. Myös budjettirakenteen muuttaminen ja poliittisen tahdon puute mainittiin. Vastaajat toivat esiin, että organisaatiossa olisi hyvä nimetä taho, jolla on vastuu lapsibudjetoinnin kokonaisuudesta. Eräs vastaajakunta kertoi, että lapsibudjetoinnin käyttöönottoa on tarkasteltu sivistyslautakunnassa, jossa todettiin, että lapsibudjetoinnin käyttöönoton edellytyksenä ja perusvaatimuksina ovat kansallinen ohjaus ja sen perusteella muodostettavat yhteiset toimintamallit. Useat muutkin vastaajat toivoivat lapsibudjetointiin valtakunnallista mallia, jota voisi soveltaa omassa organisaatiossa.

2.1.4 Kuvaus palveluiden vaikuttavuudesta

Webropol-kyselyn perusteella kunnissa ja sairaanhoitopiireissä on käytössä lukuisia erilisiä toteumatietojen seurannan ja raportoinnin työkaluja, eikä toiminta- ja taloustietoja pääsääntöisesti seurata yhteismitallistettuna yli eri hallinnonalojen. Lähtökohtaisesti kukin toimija ja palvelualue käyttää valitsemaansa järjestelmää ja raportoi sen avulla parhaaksi katsomallaan tavalla. Huomionarvoista on sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestelmistä saatavat varsin kattavat toimintatiedot. Tätä selittää se, että sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintatiedot perustuvat yleensä asiakkuuksiin, kun taas universaalien palveluiden osalta ei synny asiakasrekisteriä, eikä seurantatietoa näin ollen ole. Tietojen yhdistelyyn käytetään yleisesti erilaisia johdon työpöytiä tai Windowsin 365 Power BI:ta. Kyselyn perusteella voidaan todeta, että järjestelmien kirjavuus on yksi kansallisen tietojohdamisen keskeisiä haasteita.

Kunnissa, joissa palveluluokitus tai lapsibudjetoinnin työkalu on käytössä, voidaan toimintaa ja taloutta seurata palveluittain sekä tarkastella lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvia tietoja yli hallinnonalojen. Vastauksissa mainitaan mm. seuraavat käytössä olevat

palveluluokitukset: Aura²⁴, Kanta-, JHS-200²⁵ ja THL:n²⁶ palveluluokitukset. Myös NHG:n lapsibudjetoinnin ja tiedolla johtamisen työkalu mainitaan talouden ja toiminnan sekä lapsivaikutusten arvioinnissa. Palveluiden monialaista vaikuttavuutta raportoidaan myös erillisten raporttien, barometrien ja hyvinvointisuunnitelmien muodossa.

Kyselyn perusteella voidaan todeta, että palveluiden vaikuttavuuden mittaaminen on kokonaisuutena vielä varsin ohutta, vaikuttavuuden mittareita on vähän tai ne osoittavat vaikuttavuuden vasta pitkällä aikavälillä. Vastaajien mukaan erityisesti kokemuksellisen hyvinvointitiedon käyttöä tulisi lisätä ja luoda ns. hyvinvointi-indikaattoreita perinteisten pahoinvointimittareiden rinnalle. Muutamat kaupungit ovatkin viime vuosina hyvinvointimittareiden kehittämistyön aloittaneet, ja esimerkiksi Tampereen kaupungilla on käytössä onnellisuusmittareita.

Vastaajien mukaan lasten ja nuorten huonovointisuuden lisääntyessä vaikuttavien palveluiden tuottamiseksi tarvittaisiin yhä enemmän resurssia ja osaamista. Lisääntyvät haasteet lasten ja nuorten hyvinvoinnissa näkyvät nykyisellään kaikissa lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa palveluissa. Palveluissa henkilöstö on yhä kuormittuneempaa ja rekrytointiongelmien aiheuttavat yhä uudenlaisia paineita ja vaateita toimintaan. Koska ei ole näkyvässä, että resurssit lisääntyisivät, tulisi palvelujen tehokkuuden ja vaikuttavuuden kasvaa.

Kyselyn vastauksissa tuotiin esille peruspalveluiden pitkäjänteinen kehittäminen. Lyhyehköt hankerahoituksella toteutettavat kehittämishankkeet eivät vastausten mukaan tuo vaikuttavuutta lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. Palvelujärjestelmää tulisi tarkastella kokonaisuutena, jotta ei synny palvelukatveita, eikä tehdä päällekkäistä työtä. Lisäksi korostettiin ehyiden palvelupolkujen merkitystä mm. lasten ja nuorten mielenterveyden tukemiseen liittyen.

24 <https://www.valtiokonttori.fi/maaraykset-ja-ohjeet/kuntien-ja-kuntayhtymien-automaattisen-talousraportoinnin-kasikirja-aura/>

25 <https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/jhs-200-kuntien-ja-kuntayhtymien-palveluluokitus>

26 <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=352&versionKey=429>

Vaikuttavina ja kansallisestikin laajennettavina toimintamalleina vastaajat nostivat esille esimerkiksi liikkumisen ja harrastamisen mallit²⁷, Lapset SIB-ohjelman²⁸ ja monialaisista toimintamalleista yhteisövaikuttavuuden mallin²⁹ sekä hyvinvointikoulu ja -päiväkotimallin³⁰. Vastaajien mukaan jatkossa tulisi panostaa yhä enemmän ennaltaehkäisevään työhön ja peruspalveluihin sekä kehittää toiminnan rakenteita. Toiminnan vaikuttavuus lapsissa, nuorissa ja lapsiperheissä on monialaisen verkostotyön yhteistyön lopputulema. Yksittäisistä, erillisistä toimenpiteistä ja valikoidulla tiedolla osaoptimoinnista pitäisi luopua ja kyetä yhdessä määrittelemään ja sitoutumaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisiin hyvinvointitavoitteisiin ja niitä todentaviin vaikuttavuusindikaattoreihin.

2.1.5 Kuvaus kuntien ja hyvinvointialueiden tietojohdamisen rakenteista

Edellisissä kappaleissa on kuvattu Webropol-kyselyn perusteella muodostunutta selvityshenkilöiden kuvaa toteumatietojen seurannan ja raportoinnin sekä lapsibudjetoinnin osalta. Kuvattu nykytilanne on pitkälle myös kuntien ja hyvinvointialueiden rakenteellinen ongelma. Käytettävissä oleva toiminnan tieto on pääosin toimialakohtaista ja toimialat yhdistävän kokonaistietoarkkitehtuurin valmistelu on keskeneräistä. Vaikka tieto on siiloutuneena eri tietojärjestelmiin, seurataan kuitenkin useissa kunnissa paitsi kustannuksia myös asiakas- ja palvelumääriä ikäryhmittäin. Tämä luo jatkokehitykselle myös lapsibudjetoinnin osalta edellytyksiä.

27 <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>

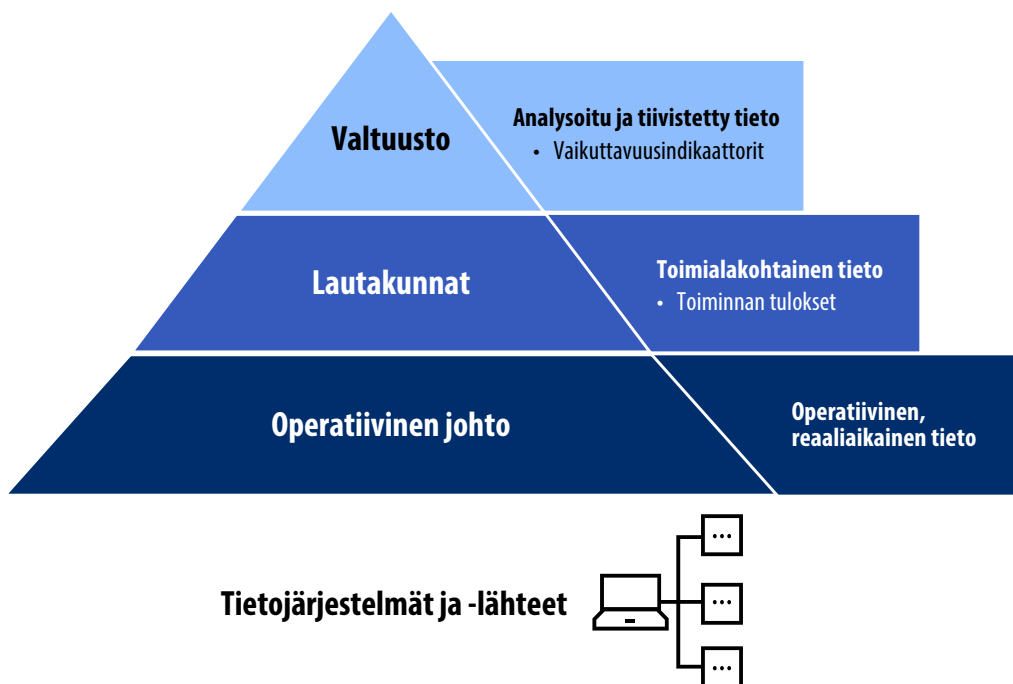
28 <https://itla.fi/download/raportti-hyvinvointipalveluiden-tulevaisuus-risteyshkohdassa-kohti-vaikutusten-hankintaa/>

29 <https://itla.fi/download/raportti-yhteisia-ratkaisuja-monimutkaisiin-ongelmiin-20204/>

30 <https://www.kuntatyo2030.fi/sites/default/files/devact/42935690500788/Hyvinvointikoulu%20tekojen%20tori.pdf>

Alla olevassa kaaviossa on esitetty yleiskuvaus kuntien ja sairaanhoitopiirien tietojohdamisen tavoitetilasta, johon viime vuosina on pyritty.

Kuvio 2. Yleiskuvaus kuntien ja sairaanhoitopiirien tietojohdamisen tavoitetilasta.

Vaikka tietojohdamisen rakenne on kuvattu näinkin selkeänä yllä olevassa kaaviossa, tietojohdaminen tapahtuu valitettavan usein toisistaan erillään eri professionissa: taloustiedot talouspalveluissa, henkilöstötiedot henkilöstöpalveluissa, lupatiedot lupapalveluissa tai opetuksen toimintatiedot opetuspalveluissa. Kyselyn perusteella voidaan todeta, että tiedolla johtamisen prosesseja tulisi aktiivisesti kehittää kunnan ja tulevan hyvinvointialueen omissa organisaatioissa ja niiden välillä.

Tietoaltaisiin tulisi kyetä kokoamaan vähintään kuntatasoisesti kaikki lapsia ja nuoria koskeva tieto eri toimialoilta. Tavoitetilana tulisi olla kunnan yhtenäinen ratkaisuarkkitehtuuri, joka pitää sisällään keskitetyn tietoaaltaan (tietovarasto) ja raportointivälineen. Keskeistä on mahdollistaa avoimet rajapinnat eri tietojärjestelmien kesken (toiminta) suoritteiden ja taloustietojen yhdistämiseksi. Lisäksi tietojen kirjaamisen luotettavuus tulee varmistaa ja toimintatavat yhtenäistää. Tietoaltaista kansallisena esimerkkinä HUSn tietovarasto lienee

tällä hetkellä ensimmäinen Findatan³¹ ulkopuolinen tietoturvallisen luokituksen saanut tietovarasto, mikä merkitsee autonomista analytiikkamahdollisuutta myös toisilain tarkoituksiin tilanteisiin. Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (552/2019) mahdollistaa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa syntyneiden henkilötietojen käytön seuraavissa tarkoituksissa: tilastointi, tieteellinen tutkimus, kehittämis- ja innovaatio-toiminta, opetus, tietojohdaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisohjaus ja -valvonta ja viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävä.

Jatkossa kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden tulisi nimetä taho, jolle tietojohdaminen, hyvinvointitiedon hallinta sekä tiedolla johtaminen yhdyspinnassa kuuluu. Tiedon analysointiin tarvitaan monialainen organisaatorajat ylittävä asiantuntijaryhmä, joka kokoaa kattavasti tutkimus- ja tilastotietoa hyvinvointitiedolla johtamisen tarpeisiin. Tietojohdamisen kehittämiseen liittyy jatkossa yhä vahvemmin henkilöstön aktiivinen kouluttaminen ja valmiuksien kasvattaminen.

Nykyistä tietojohdamisen ja tiedolla johtamisen suhdetta kunnissa ja sairaanhoitopiireissä voi yleisesti kuvata alla olevalla kaaviolla.

Kuvio 3. Tietojohdamisen ja tiedolla johtamisen suhde kunnissa ja sairaanhoitopiireissä.

31 <https://findata.fi/>

Teknologiaa ratkaisuja verrattomasti suurempi ongelma on tietosuojalainsäädännöstä tosiasiallisesti johtuvat tai sen tulkinnanvaraisuudesta syntyvät tiedonkulun esteet. Ainoa ratkaisu tähän lienee anonymisoidun tiedon käyttö tietojohdamisessa.

2.1.6 Tiivistelmä kehittämideoista

1. Suurin osa lapsista ja nuorista voi edelleen hyvin. He ovat tyytyväisiä elämäänsä ja pitävät koulunkäynnistä. Kannattelevien tekijöiden ja perheiden voimavarojen vahvistaminen ja viestinnällinen näkyminen on tärkeää.
2. Lasten ja nuorten yksinäisyyden kokemus lisääntyy ja mielenterveysongelmat kasvavat. Periytyvät ylisukupolviset ongelmat kasvavat. Pitkäkestoisten haasteiden tietopohjaa tulee lisätä ja vahvistaa kokemuksellisen hyvinvointitiedon käyttöä.
3. Tietojohdamisen kehittämisessä ensisijaista olisi talous- ja toimintatiedon yhteensovittaminen ja monialaisten analyysiprosessien kehittäminen.
4. Tavoitteena tulisi olla kunnan ja hyvinvointialueen yhtenäinen ratkaisuarkkitehtuuri, joka pitää sisällään keskitetyn tietoaaltaan (tietovarasto) ja raportointivälineen. Keskeistä on mahdollistaa avoimet rajapinnat eri tietojärjestelmien kesken (toiminta) suoritteiden ja taloustietojen yhdistämiseksi.
5. Asiantuntijoiden ja esihenkilöiden osaamista ja kyvykkyyksiä tietojohdamiseen ja tiedolla johtamiseen tulisi vahvistaa.

2.2 Asiantuntijahaastattelut

Kyselyllä kerättyä tietoa syvennettiin asiantuntijahaastatteluissa, jotka toteutettiin 29.3.–13.4.2022. Haastatteluja tehtiin kaikkiaan 19. Kuntien, hyvinvointialueiden ja sairaanhoitopiirien lisäksi haastatteluihin osallistuivat THL, DigiFinland, Tampereen yliopisto, Oulun yliopisto, Itla, MLL, Suomen UNICEF, Nordic Health Group Oy ja Kuntien Tiera Oy (Liite 3). Haastatteluihin pyrittiin kutsumaan henkilöt, joilla on laaja kokemus kuntien ja hyvinvointialueiden toteumatietojen seurannasta ja raportoinnista sekä/tai lapsi- budjetoinnista. Haastattelijoina toimivat selvityshenkilöt Juha Aho ja Mika Penttilä sekä valtiovarainministeriöstä Heidi Järvenpää. Haastattelut toteutettiin Teams-etäyhteyden välityksellä.

2.2.1 Toteumatietojen seurannan ja raportoinnin nykytila

Haastattelut syvensivät Webropol-kyselyssä muodostunutta, varsin kriittistä, kuvaa kuntien ja sairaanhoitopiirien tietojohdamisesta. Useat asiantuntijat toivat esille, että jaamme valitettavan usein lapset ja nuoret palveluihin ja tietojärjestelmiin, kun meidän pitäisi keskittyä yhteistyöhön ja toimialojen yhteisiin tavoitteisiin. Tämä siiloutunut tietojohdamisen rakenne mahdollistaa kunkin toimialan toisistaan erilliset tavoitteet ja niitä tukevat indikaattorit. Tietojärjestelmiä saattaa kunnassa olla yli kaksisataa ja seurattavia indikaattoreita useita satoja, jopa tuhansia. Näin tuotettu tieto antaa kullekin toimialalle perusteet lisätä juuri ao. toimialan resursointia ja tuottaa päällekkäistä toimintaa. Toisaalta emme juuri ole kunnissa pysähtyneet miettimään, mitä meidän pitäisikään johtaa eikä varsinkaan sitä, millä tiedolla haluttuun suuntaan johtaminen on mahdollista. Lapsi ja nuori kun ei jakaudu toimialojen palveluiden mukaisesti, vaan hänet tulisi nähdä yhtenä kokonaisuutena.

Muutamit haastatelluista asiantuntijoista toivat esille, että kunnissa saatetaan tarjota palveluita, joita on eikä sitä, mitä lapsi tai nuori tarvitsee. Samoin tuotiin esille toimintatiedon väärän analyysin kautta tapahtuva palveluiden tarpeeton lisäresursointi. Tiedon analyysissä tulisi kyetä tunnistamaan syy-seuraussuhteita. Lisäksi lapsiperhe tulisi nähdä kokonaisuutena, jonka ympärille palveluiden ekosysteemi rakentuu. Tästä seuraa kysymys siitä, miten ekosysteemiä tulisi johtaa ja miten sen vaikuttavuutta mitataan? Nykyisellään kokonaisnäkyä lasten ja nuorten hyvinvointiin, saati lapsiperheen hyvinvointiin, ei ole kenelläkään.

Asiantuntijoiden mukaan yhteiset tavoitteet on jo nykyisellään usein kirjattu ohjaviin asiakirjoihin, mutta johtaminen ei aina tue niiden saavuttamista. Tähän liittyy myös tarve ministeriöiden saman suuntaiseen ohjaukseen ja kehittämisrahoituksen allokointiin. Vahvat professiot ja niitä tukeva valtion ohjaus nähtiin haasteena erityisesti uudessa tilanteessa kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Useat haastatellut toivat esille, että

hyvinvoinnin yhteiset tavoitteet pitäisi määritellä sekä kuntien että hyvinvointialueiden suunnitelmiin. Lisäksi tiedonsaannin varmistamista kuntien ja hyvinvointialueiden välillä pidettiin tärkeänä.

Kaikilla kuntien ja sairaanhoitopiirien haastateltavilla oli käytössä toteumatietojen seuranta. Samoin kuin Webropol-kyselyssä kävi ilmi, toteumatietojen seurannassa käytetään vaihtelevasti useita eri johdon työpöytäratkaisuja tai muita erillisiä raportointityökaluja. Erillisiä lapsibudjetointiin liittyviä työkaluja on käytössä vain vähän ja monessa tapauksessa raportointiin käytetään yleisiä käytössä olevia raportointityökalujen näkymiä ja ominaisuuksia. Tämän pohjalle tuotetaan muutamissa kunnissa raportti lasten ja nuorten palveluiden toteumatiedoista. Koottuja organisaation yhteisiä tietovarantoja on muutamilla vastaajilla, mutta yleensä tietopohjaa ei ole keskitetty yhteisiksi tietovarannoiksi. Tuotetun datan laadun ja vertailtavuuden osalta useat haastatellut näkivät edelleen kehittämistarvetta.

Haastattelut vahvistivat käsitystä siitä, että sosiaali- ja terveyspalveluissa hyvinvointitietoa lapsista ja nuorista tuotetaan edelleen eniten. Tuotettu tieto on asiakas-, asukas- ja potilaskohtaista tietoa, jota käytetään ensisijaisessa potilaiden hoidossa ja sote-asiakkaita koskevassa päätöksenteossa. Haaste on se, ettei eri palveluntarjoajien tuottama tieto ole kuitenkaan aina vertailukelpoista ja tiedot sijaitsevat eri järjestelmissä, jotka eivät keskustele keskenään. Tämä voi johtaa toimialan sisälläkin toiminnan tehottomuuteen, päällekkäisyyksiin ja kustannusten nousuun. Asiakkaan kannalta tilanne voi näyttäytyä niin, ettei hoidon tai palvelun kannalta tärkeää tietoa ole käytettävissä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksessa yksi keskeinen asia onkin saada sosiaali- ja terveyspalveluiden tieto hyötykäyttöön ja jalostaa sitä tietämykseksi, joka auttaa niin palvelujärjestelmää kuin yksittäistä kuntalaista. Tähän liittyen jo vuonna 2019 astui voimaan laki sosiaali- ja terveys-tiedon toissijaisesta käytöstä (552/2019). Toissijaisen käytön laki mahdollistaa tarvittavien tiedolla johtamisen käytäntöjen, tiedontuotantomallien, tietosisältöjen ja järjestelmien kehittämisen sosiaali- ja terveyspalveluissa. Hyvinvointialueiden tiedolla johtamisen ja valtakunnallisten viranomaisten tiedon tuotannon, tietovarantojen sekä tiedon johtamisessa tarvittavien tiedonhallintaratkaisujen kehittämiseksi sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti Toivo-ohjelman. Useat haastatellut toivat esille, että vastaava toisiolain velvoite ja toisaalta myös sen mahdollisuudet tulisi osoittaa myös peruskunnille.

Nykytilanteessa toimialojen tuottaman datan keskeinen ero on siinä, että sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottama tieto perustuu yleensä asiakkuuksiin ja järjestelmissä henkilötunnuksiin. Vastaavasti esimerkiksi sivistys- ja kulttuuripalveluissa useat palvelut ovat kaikille avoimia, eivätkä ne perustu asiakkuuksiin. Näin myös palveluissa syntyvää tietoa on merkittävästi vähemmän. Haastattelujen perusteella seurattavina toteumatietoina ovat muun ohella ikäryhmittäiset kustannukset sekä asiakas- ja palvelumäärät. Useat kunnat hyödyntävät kuntien välisiä sopimusperusteisia seurantatietojen raportointeja.

Toteumatietoja käytetään osana talousarvion valmistelua sekä tilinpäätöksissä. Ulkopuolisina tietoaaineistoina käytetään muun muassa THL:n rekistereiden pohjalta tuotettuja tieto- ja kyselyaineistoja. Lisäksi hyödynnetään kuntien ja kuntayhtymien automatisoidun talousraportoinnin käsikirjan (AURAn) mukaisia palveluluokituksia.

Toiminnan ja talouden tietojen yhdistäminen koettiin haastavaksi. Tämän nosti esiin useampi haastateltu. Toisissa raportoinneissa seurataan toimintaa, toisissa taloutta ja näiden yhdistäminen on ollut osin teknisesti vaikeaa tai tietoja on yhdistelty käsityönä. Haastateltavat nostivat esille erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat ja syrjinnälle alttiin lapsi- ja nuorisoryhmät. Samoin nousi esille tietojen tuotannon viiveet. Tilastot toiminnasta julkistetaan monen seurattavan indikaattorin osalta eri aikaan kuin talous- ja tilinpäätöstiedot.

Lisäksi haastatteluissa nousi esille lapsivaikutusten arviointi osana kuntien ja hyvinvointialueiden tietojohtamista. Useat haastatellut toivat esille, että heidän organisaatioissaan jo tehdään lapsivaikutusten arviointeja, mutta niiden systematisointia osaksi talouden ja toiminnan vuosikelloa tulisi vielä kehittää.

2.2.2 Toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittämistarpeet sekä mahdollinen jatkokehitys

Toteumatietojen kehittäminen on haastattelijien perusteella osa aloittavien hyvinvointialueiden toimeenpanoa. Panostuksia tullaan tekemään ajantasaisen tiedon tuottamiseen päätöksentekoon (muun muassa Virta-hanke osana STM:n sote-tiedolla johtamisen, ohjauksen ja valvonnan toimeenpanoa Toivo-ohjelmaa). Vastaava kehitysprosessi tulisi valmistella myös OKM:n ohjaaman sivistys-, kulttuuri- ja liikuntapalveluiden toimialatiedon osalta.

Odotuksina lapsiin ja nuoriin kohdistuvalle toteumatietojen seurannalle nähtiin mahdollisuus kohdistaa resursseja paremmin eri ikäryhmien välillä ja parantaa toiminnan kustannusvaikuttavuutta. Useissa haastatteluissa nousi esille ennakoitavuuden parantaminen tiedon avulla mahdollistaen nykyistä tehokkaamman (raskaan palvelutarpeen) ennaltaehkäisyyn. Toteumatietojen kehittämisen odotetaan parantavan tietoon perustuvaa päätöksentekoa. Toiminnan tietojen analyysi tulisi tehdä monialaisesti asiantuntijoiden toimesta, jotta kyettäisiin tunnistamaan ja johtamaan asioiden tai ilmiöiden syy-seuraussuhteita.

Pääosin haastatellut olivat sitä mieltä, että lukemattomista hyvinvoinnin indikaattoreista ei ole tarkoituksenmukaista valita kansalliseen ohjaukseen muutamia, vaan algoritmien ja tekoälyn avulla tulisi suuri indikaattorimäärä hyödyntää ennakoinnin ja

syy-seuraussuhteiden parantamiseksi. Palvelutarpeiden taustalla olevat ilmiöt ovat monitekijäisiä ja kompleksisia, eikä haastateltujen mielestä nykyisillä toimintatavoilla voida riittävällä tavalla vaikuttaa niihin. Tietojohtamisen prosesseissa tulisi huomio kiinnittää niihin asioihin, jotka kannattelevat lasta arjessa. Keskeistä on vaikuttavien palvelupolkujen varmistaminen ja sitä tukevat rakenteet. Hyvistä toimintamalleista nousi useissa haastatteluissa esiin muun muassa yhteisövaikuttavuuden toimintamallin laajentaminen kunta-hyvinvointialue kontekstiin.

Yhteisen johtamisen ja monialaisen kehittämisen tueksi nousi tarve rakentaa lasten ja nuorten kasvuympäristöjen hyvinvointia kuvaavaan dataan perustuva tilannehuonetyökalu. Tilannehuoneen avulla olisi mahdollista tavoitella yhteistä ymmärrystä keskeisimmistä alueellisista lasten ja nuorten hyvinvoinnin indikaattoreista, joista haastatteluissa nousi esille mm. painoindeksi, koulukiusaaminen, oppimistulokset, kolmiportaisen tuen tarve, koulupoissaolot, huostaanotot sekä psykiatrian avo- ja sairaalahoidot. Lisäksi nousi esille tarve koota keskeiset indikaattorit perheiden paineisista tekijöistä, kuten lapsiperheköyhyys, vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, avioerojen määrä sekä työikäisen väestön vakavat ja krooniset fyysiset sairaudet. Tilannehuoneeseen koottua tietoa olisi mahdollista analysoida koneoppimisen avulla ja pyrkiä ymmärtämään lapsiperheiden elämään vaikuttavien riski- ja suojaavien tekijöiden yhteyttä aikaisempaan korjaavien palvelujen käyttöön. Tämän historiatiedon perusteella olisi mahdollista luoda skenaarioita palveluihin lähitulevaisuudessa kohdistuvista paineista. Analytiikkaa hyödyntämällä olisi siis mahdollista ennakoida lapsiperheiden hyvinvoinnin riski- ja suojaavia tekijöitä ja kohdistaa lähitulevaisuuden palveluita mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Tilannehuonetyökalun kehittäminen olisi hyvä ensivaihe, mutta osana Toivo-ohjelmaa tulisi mahdollisimman pian tehdä sosiaali- ja terveystieteiden järjestelmien osalta määrittely, mitä järjestelmää halutaan kansallisesti jatkossa käyttää ja varmistaa ao. järjestelmien väliset avoimet rajapinnat. Vastaava validointi tulisi tehdä myös kuntaan jäävien järjestelmien osalta. Haastatteluissa nousi esimerkkinä esille DigiOne-hanke ja sen mahdollisuudet varmistaa lasta ja nuorta koskevan tiedon siirtyminen oppijan mukana varhaiskasvatuksesta perusasteen kautta aina toiselle asteelle. Lisäksi haastatteluissa nousi esiin tarve varmistaa, että haavoittuvassa asemassa olevat, kuten kodin ulkopuolelle sijoitetut, vammaiset, neurokirjon sekä maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret tulevat huomioiduksi kokemustiedon ja palveluiden vaikuttavuustiedon keräämisessä. Käsitteiden määrittelyyn ja tiedon luotettavuuden varmistamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Haastatellut toivat esille kuntien hyvinvointi-indikaattorien kehitystyön tarpeen siten, että tulevat elinvoima- ja hyvinvointivelvoitteet edellyttävät myös ns. hyvinvointitiedon tuottamista. Useat varhaisen tuen palvelut, kuten liikunta ja kulttuuri, nähdään tällä hetkellä usein kokonaiskustannuksina, eikä kunnassa ole välttämättä indikaattoreita siihen, mitä toiminnalla on saatu aikaan. Tällaisen tiedon tuottamiseksi eräs haastateltu nosti esiin suostumusten hallinnan, jota muun muassa Turun kaupungilla on aloitettu käyttää.

Haastatteluissa korostui lapsibudjetoinnin ja toteumatietojen seurannan tärkeys, mutta oleellisinta olisi nähdä, miten lapsibudjetoinnin menetelmillä saatu tieto ohjaa tulevaa (talousarvio)suunnittelua. Haastateltavat korostivat, että lapsibudjetointi tai toteumatietojen seuranta ei ole itsessään välineenä olennainen, vaan sen avulla pitäisi pystyä esimerkiksi kohdentamaan resursseja yhä vaikuttavammin. Kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmistelu tulisi perustua analysoituun toiminnan tietoon perinteisen talouden tilinpäätöstiedon lisäksi. Indikaattoreiden ja toteumatietojen tulisi olla vertailukelpoisia eri vuosien välillä tai toisaalta kuntien tai alueiden välillä.

Sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen osalta haastatteluissa nousi esille, että sosiaali- ja terveystalouden Kanta-arkistoon liittymistä ei ole vielä toteutettu läheskään kaikilla alueilla ja aikatauluvaatimukset koetaan haastavina. Valmistelussa oleva tietoa vaatii vielä kovasti työtä tietojen harmonisoinnista alkaen. Haastatteluissa ilmeni, että olisi tärkeää, että hyvinvointialueiden tiedoista saataisiin esiin yksittäisten kuntien tiedot. Pelkkä hyvinvointialuekohtainen sote-tieto esimerkiksi taloudesta olisi takapakkia siihen, millaista valtakunnallista sote-tilastointia kunnista on ollut saatavilla pitkältä aikasarjalta taaksepäin. Hyvinvointitiedolla johtamiseksi tarvitaan edelleen yhteistyön vahvistamista ja toimivat yhteistyörakenteet kuntien ja hyvinvointialueen välille.

2.2.3 Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin nykytila

Haastattelut vahvistavat Webropol-kyselyn tuloksen: varsinaista lapsibudjetointiä ei ole juurikaan käytössä. Sen sijaan lapsivaikutusten arviointi on varsin laajasti tuttu ja käytössä osana vaikutusten arviointia useammassa organisaatiossa.

Vaikka lapsibudjetointi ei ole vielä käytössä, koetaan, että se tukisi tietopohjaista päätöksentekoa ja tiedolla johtamista. Palvelujen luokittelu ja budjetin analysointi lapsinäkökulmasta olisi haastateltujen mielestä edellytys sille, että pidemmällä aikavälillä voitaisiin allokoida resursseja yhä vaikuttavimpiin toimintoihin samoin kuin voitaisiin lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia, vahvistaa peruspalveluita ja vähentää korjaavien, kalliimpien palveluiden käyttöä.

Haastatteluissa nousi esiin, että lapsibudjetointi voisi tuottaa vaikutustietoa ja vaikuttavuustietoa. Vaikutustieto liittyy talousarviovalmisteluun eli se on talousarvion ennakkoarvioinnin arviointia. Voidaan muun ohella arvioida, minkälaisia vaikutuksia tietyllä määrärahopäätöksellä arvioidaan olevan. Seuranta-arvioinnissa tilinpäätöstietoja katsotaan jälkikäteen. Tällöin voidaan vaikutusten lisäksi arvioida vaikuttavuutta eli onko saatu haluttuja tuloksia ja vaikutuksia aikaiseksi. Kun budjettia ja talouden toteumatietoja halutaan

tarkastella muusta näkökulmasta kuin perinteisesti hallinnonaloittain, kyse on myös toimintakulttuurin muuttamisesta. Tarvitaan muutosjohtamista, innostuksen luomista, selkeää prosessia, riittäviä resursseja ja yhteistä tahtotilaa edistää asiaa.

HUS Helsingin yliopistollisen sairaalan edustaja toi esille lapsibudjetointiin liittyen erikoissairaanhoidon näkökulman. Erikoissairaanhoidon tarpeet ovat isot ja liittyvät suoraan lääketieteelliseen nopeasti kehittyvään substanssiin, joten on ensiarvoisen tärkeää, että aikuisten ja lasten erikoissairaanhoidon väliin ei muodostu budjetoinnin, taloushallinnon sekä kulujen hallinnan kannalta muuria tai erillisyyttä. Edustajan mukaan on tärkeää lasten kannalta, että erikoissairaanhoidon rahoituksen runsautta tai niukkuutta jaetaan samoin kriteerein ja samoissa prosesseissa.

Lapsibudjetoinnin pitäisi ohjata tulevaisuuden painopistettä eli sitä, kuinka Suomi toteuttaa YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta ja sen velvoittavuutta lapsen edun ensisijaisuuden huomioimisessa taloudellisten resurssien kohdentamisessa. YK:n lapsen oikeuksien komitea on omalta osaltaan esittänyt huolensa siitä, että kunnat saattavat käyttää liian vähän resursseja lasten ja nuorten palveluihin. Haastateltujen mielestä lapsibudjetointi voisi olla keino tuoda esiin lapsiin ja nuoriin käytetyt resurssit ja tätä kautta toteutuisi myös juridinen velvoite.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on todennut mietinnössä 1/2022, että vaikutusarviointit ovat tärkeä osa lainsäädännön laatua ja päätöksenteon tietoperustaa. Vaikutusarviointien tarkoituksena on varmistaa yhteiskunnan resurssien tarkoituksenmukainen käyttö. Mietinnön mukaan lapsivaikutusten arviointia on pyritty sisällyttämään lakiesityksiin enenevässä määrin. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan systemaattista, tietoon perustuvaa ja laadukasta vaikutusten arviointia tehdään kuitenkin edelleen harvoin. Lapsivaikutusten arviointi nousikin esille useissa haastatteluissa. Haastateltavat kertoivat, että lapsivaikutusten arviointia on tehty lapsiin ja nuoriin vaikuttavien päätösten yhteydessä etenkin ennakkolisesti päätöksen valmistelun yhteydessä. Myös jälkikäteistä arviointia on suoritettu. Haastatteluissa nousi esille, että toimintaa on tarkoitus kehittää ja lisätä sen käyttöä tulevaisuudessa.

2.2.4 Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin kehittämistarpeet sekä mahdollinen jatkokehitys

Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin eteen on tehty kehittämistyötä painopisteen ollessa seurannassa. Lapsibudjetointi osana tiedolla johtamista on tärkeä osa hyvinvointialueiden rakentamista, mutta kuten eräs haastateltava totesi, se ei ole ollut tärkeysjärjestyksessä ensimmäisten joukossa. Palvelutarpeen ennakointiin ja resursointiin sekä painotusten valintoihin toivottiin hyvinvointialueille ja kuntiin kehittyneitä työkaluja.

Lapsibudjetoinnin kehittämistarpeina nousi esille henkilöressurssien, työnjaon ja teknisten ratkaisujen puute. Samoin osaamiseen ja kouluttamiseen tulisi kiinnittää huomiota. Tietojärjestelmiä tulisi edelleen kehittää, sillä tieto on sirpaleista ja ne sijaitsevat eri tietojärjestelmissä. Haasteeksi esitettiin tilanteet, joissa tietoa joudutaan keräämään eri järjestelmistä käsityönä. Haastatteluissa nousi tarve valtakunnalliselle lapsibudjetoinnin mallille, jota voisi soveltaa omassa organisaatiossa. Ensivaiheessa se voisi olla lasten, nuorten ja lapsiperheiden tilinpäätös osana hyvinvointikertomusta.

Asiantuntijahaastattelujen perusteella lapsibudjetoinnin käyttöönoton taustatyö tulee kunnissa ja hyvinvointialueilla tehdä huolella. Kaikkein tärkeintä on tunnistaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden kokonaisuus, uskaltaa sanoa se ääneen ja kirjata ohjauksen asiakirjoihin ne tavoitteet, mitä kunnassa ja hyvinvointialueella tavoitellaan lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin osalta. Tämän jälkeen tulee tunnistaa ne lasten ja nuorten palveluprosessit, joihin vaikuttavuutta haetaan. Lisäksi on tärkeää tunnistaa, että monialainen työskentelytapa voi tuottaa haasteita. Eräs haastatelluista totesikin, että ensimmäisenä tulisi saada kunnan talouspalvelut näkemään lapsibudjetoinnin merkitys. Aura-käsikirja antaa taloustietojen osalta selkeän viitekehysten ja tuottaa vertailukelpoista tietoa. Kunnan ja hyvinvointialueen tulisi määritellä tähän palveluluokitukset siten, että ne eivät ole millään tavalla organisaatoriippuvaisia. Lapsibudjetointi tulisi nähdä asiantuntijoiden mielestä talousarviota ja sen valmistelua laajemmin arjen toiminnan vaikuttavuuden seurantana. Sen tulisi tukea vaikuttavuuden tavoittelua siten, että yhteisiin tavoitteisiin voidaan sitoutua ja nähdä oman toimialan rooli tavoitteiden saavuttamisessa. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, ettei lapsibudjetoinnin käyttöönotto edellytä erillistä budjettia tai organisaatiomuutoksia kunnissa ja hyvinvointialueilla. Vaikuttavuusinvestointeihin, joilla tarkoitetaan kunnan ja/tai hyvinvointialueen taloudellisia panostuksia niihin asioihin, joilla uskotaan olevan ennaltaehkäisevä vaikutus myöhempään mahdollisten kalliiden palveluiden käyttöön, asiantuntijat esittivät erillisrahoitusta. Tästä voisi syntyä vaikkapa hyvinvointialueen ja sen kuntien yhteinen strateginen työkalu, jota arvioitaisiin tutkimusperustaisesti valtuustokausittain. Tämän tyyppinen tarkastelu mahdollistaisi alueiden erityispiirteiden huomioimisen ja ilmiöpohjaisen resursoinnin.

Lapsibudjetoinnin käyttöönotto olisi syytä tehdä vaiheittain. Asiantuntijakuulemisissa korostui käyttöönottoon liittyvän pilotoinnin tärkeys. Pilotoinnissa toimintamalli voidaan ottaa käyttöön varsin nopeasti, mallia voidaan arvioida ja tehdä arvioinnin pohjalta tarvittavia korjauksia prosessiin. Asiantuntijat korostivat kuntien ja hyvinvointialueiden vapaaehtoisuuden merkitystä mallin käyttöönotossa sekä hyvien käytäntöjen jakamisen tärkeyttä. Velvoittavaan ja keskitettyyn lapsibudjetoinnin ohjaukseen haastatellut suhtautuivat kriittisesti. Useissa haastatteluissa nousi esille ns. universaalien, eli kaikille lapsille ja nuorille suunnattujen palveluiden kunnianpalautus ja tähän liittyen hyvinvointi-indikaattorien kehitystyön aloittaminen.

Lapsibudjetoinnin mahdollisuuksina nähtiin resurssien ja palveluiden vaikuttavampi kohdentuminen, ennaltaehkäiseviin palveluihin panostaminen sekä lasten oikeuksien toteutuminen. Lapsibudjetoinnin avulla voidaan lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia, vahvistaa peruspalveluita ja vähentää korjaavien, kalliimpien palveluiden käyttöä. Lapsibudjetoinnin mahdollisuus on tehdä monialaisista palveluketjuista ja budjettiprosessista läpinäkyvämpiä koko organisaation sekä myös kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Indikaattorinäkökulmasta on haastattelujen perusteella todettava, etteivät asiantuntijat tunnista mitään yksittäistä vaikuttavuusindikaattoria, joka itsessään avaisi resursoinnin vaikuttavuutta. Toiminnan osalta tarvitaan useita indikaattoreita ja niiden monialainen analyysi osana talouden tietojen tarkastelua.

Asiantuntijahaastattelujen pohjata voidaan todeta, että vaikutusten arviointia tehdään kunnissa varsin laajasti sekä yhä enemmän lapsivaikutusten arviointia osana päätöksentekoa. Samoin muutamat sairaanhoitopiirit ilmoittivat hyödyntävänsä lapsivaikutusten arviointeja. Hyvinvointialueiden päätöksenteko on vasta alussa ja käytännöt muotoutumassa. Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallissa on mukana 15 prosenttia suomalaisista kunnista. Yli puolet Suomessa asuvista lapsista asuu Lapsiystävällinen kunta -mallissa mukana olevissa kunnissa. Yksi mallin keskeisistä kehittämisalueista on kuntien lapsivaikutusten arviointi. Lapsivaikutusten arvioinnin avulla voidaan arvioida etukäteen, miten lapsiin kohdistuva päätös voidaan toteuttaa lasten edun kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsivaikutusten arvioinnilla kunta tai hyvinvointialue voi pyrkiä tunnistamaan eri ratkaisuvaihtoehtojen vaikutukset lasten arjessa ja elämässä. Arviointi tuottaa päätöksenteon tueksi perusteltua tietoa siitä, millainen päätösvaihtoehto olisi kokonaisvaikutuksiltaan paras lasten edun näkökulmasta.

Lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto, kuten lapsibudjetointi ylipäätään, vaatii kuntien ja hyvinvointialueiden ylimpien poliittisten päättäjien tuen ja linjauksen. Mikäli mallin käyttöönotto jää yksittäisten viranhaltijoiden varaan, on oletettavaa, että malli ei juurru osaksi päätöksentekoprosessia. Useat haastateltavat pitivät tärkeänä, että lapsibudjetointi ja lapsivaikutusten arviointi tulisi olla kirjattuna tulevissa hallitusohjelmissa ja sen käyttöönottoon ja seurantaan nimettäisiin parlamentaarinen seurantaryhmä. Lasten ja nuorten keskeiset hyvinvointitavoitteet tulisi määritellä yli hallituskausien jatkuviksi.

2.2.5 Tiivistelmä kehittämisideoista

6. Lapsibudjetointi osana lapsivaikutusten arviointia tulisi liittää osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmistelua.
7. Kunkin hyvinvointialueen ja alueen kuntien tulisi yhteisesti valmistella ja sitoutua yhteisiin hyvinvointitavoitteisiin, asettaa niille indikaattorit sekä seurata niiden toteutumista. Seurannan ja yhteisen analyysin kautta tulisi allokoida resurssien käyttöä.
8. Lapsibudjetoinnin mahdollisuudet tulisi tehdä näkyväksi. Kouluttamisen ja osaamisen kehittämisen tarve korostuu.
9. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisistä palveluluokituksista ja segmentoinnista tulisi sopia kansallisesti. Järkevää olisi tehdä se olemassa olevaa Aura-palveluluokitusta hyödyntäen.
10. Kunnilla ja hyvinvointialueilla on yhteiset asiakkaat: alueen asukkaat. Sen vuoksi kuntaisten hyvinvointiin liittyvät ehyet palveluketjut tulisi varmistaa toimintaympäristön muutoksesta huolimatta. Vaikuttavinta on, kun yksittäisten peräjälkeisten toimien sijaan kuntalaiseen kohdistuu useita eri toimijoiden samanaikaisia ennaltaehkäiseviä toimia. Ehjät ja vaikuttavat palveluketjut tulisi kuvata ja johtaa asiakkaan näkökulmasta.

2.3 Viima-verkkoideat

Verkkoympäristössä Viima-työkalulla toteutettu kaikille avoin ideariihä oli avoinna 22.4.–6.5.2022. Vastaaja pystyi jättämään anonyymisti kehittämisidean seuraaviin hankkeen teemoihin:

1. Toiminnan ja talouden raportointi: Miten vaikuttavuuden johtamista tulisi kehittää kunnissa ja hyvinvointialueilla?
2. Lapsibudjetointi: Miten kuvailisit sinun mielestäsi ideaalia lapsibudjetoinnin mallia? Miten palvelut tulisi segmentoida, jotta lapsibudjetointi voitaisiin ottaa käyttöön osana kuntien ja hyvinvointialueiden talousarvioiden ja tilinpäätösten valmistelua?
3. Lapsivaikutusten arviointi: Miten ja missä asioissa lapsivaikutusten arviointia tulisi mielestäsi käyttää kunnissa ja hyvinvointialueilla?

Tällä kyselyllä haettiin avoimia ideoita aiempien asiantuntijanäkemyksien lisäksi.

Viima-ideointi tuotti seuraavat kehittämissuhteet:

1. Monialainen yhteistyö ja siinä onnistuminen on ensiarvoista lapsibudjetoinnin onnistumisessa.
2. Ministeriöiden välisen rahoituksen integrointi yhteiseen kokonaisuuteen. Katse ilmiöihin ja kokonaisuuksiin. Pelataan yhteen, ei erikseen.
3. Hyvinvoinnin vahvistuminen – ennaltaehkäisyn vaikuttavuus. Pahoinvointimittareiden sijaan tarvitaan luovaa hyvinvoinnin vahvistumisen mittaamista. Sosiaalisen laadun malli antaa tähän hyvän viitekehyksen. Palveluissa käytetään jo nyt paljon erilaisia tieteelliseen tietoon pohjautuvia mittareita (hyvinvointiin, mielialaan, sosiaalisiin suhteisiin, elämänhallintaan, onnellisuuteen jne.), joiden kirjaamista olisi hyvä tehostaa, jotta saadaan väestötason tietoa hyvinvoinnista ja sen vaihtelusta, ei pelkästään pahoinvoinnista tai sen puuttumisesta.
4. Ammattilaisten mindsetin muuttaminen. Jotta lapsibudjetointi toteutuisi arjessa, tarvitaan aikuisten mielenmaiseman muuttamista, oman työn reflektointia ja katseen kääntämistä enemmän oppilaan ja opiskelijan suuntaan. Lapsibudjetointi itsessään on ”vain” taloutta, vaikkakin rahoituksen allokoinnilla osaltaan vaikutetaan myös toimintaan. Muutos tapahtuu enimmillään arjessa. Oletko osa muutosta vai et?
5. Palveluiden kustannusvaikuttavuus ja vertailu. Kuntien automaattinen talousraportointi tuottaa vahvan datapohjan kuntien palveluiden tuottamisesta esimerkiksi automaattisen talousraportoinnin luokitusta hyödyntäen ja toimintojen vertailu verrokkien kanssa.
6. Liikennevalomallin hyödyntäminen. Lapsibudjetoinnin peruserä, jossa vihreät palvelut ovat universaaleja ennaltaehkäiseviä palveluita, keltaiset palvelut tukevia ja korjaavia palveluja sekä punaiset kokoikäistä tukea vaativia palveluita. Jaottelussa tärkeää huomioida asiakasnäkökulma.
7. Peruspalveluiden tuotteistaminen. Vertailu sisällöstä vahvoilla perustuotteilla, esimerkiksi perusopetuksen oppilaat, varhaiskasvatuksen lapset, erilaiset tuen valikoimat.
8. Palveluketjujen kustannusvaikuttavuus. Selkeä ja vertailtava pohjatieto mahdollistaa kustannus seurannan erilaisissa palvelupoluissa ja ketjuissa yli organisaatorajojen ja rajapinnassa.

2.3.1 Tiivistelmä kehittämisideoista

1. Monialainen yhteistyö hyvinvointialueen ja kunnan sisällä, mutta myös toimijoiden välillä, on ensiarvoista lapsibudjetoinnin onnistumisessa. Organisaatioiden monialaista verkostotyön toimintakulttuuria tulisi vahvistaa ja määritellä yhteiset hyvinvointitavoitteet.
2. Valtion ohjauksen kokonaisvaikuttavuus eri ikäsegmentteihin tulisi varmistaa. Erilaisten kehityshankkeiden vaikuttavuutta ja resurssien allokoointia tulisi koordinoita.
3. Hyvinvoinnin vahvistuminen – ennaltaehkäisyn vaikuttavuus. Pahoinvointimittareiden sijaan tarvitaan luovaa hyvinvoinnin vahvistumisen mittaamista. Sosiaalisen laadun malli antaa tähän hyvän viitekehyksen. Palveluissa käytetään jo nyt paljon erilaisia tieteelliseen tietoon pohjautuvia mittareita (hyvinvointiin, mielialaan, sosiaalisiin suhteisiin, elämäntilanteeseen, onnellisuuteen jne.), joiden kirjaamista tulee tehostaa, jotta saadaan väestötason tietoa hyvinvoinnista ja sen vaihtelusta.
4. Palveluiden kustannusvaikuttavuus ja vertailu. Kuntien automaattinen talousraportointi tuottaa vahvan datapohjan kuntien palveluiden tuottamisesta esimerkiksi automaattisen talousraportoinnin luokitusta hyödyntäen ja toimintojen vertailu verrokkien kanssa. Kuntien ja hyvinvointialueen taloushallinnon yhteensopivuus Aura-talousraportoinnin kanssa tulisi varmistaa ja automatisoida.
5. Liikennevalomallia kannattaa hyödyntää lapsibudjetoinnissa. Palveluluokittelun peruserä on kuntalaisnäkökulma, missä vihreät palvelut ovat universaaleja ennaltaehkäiseviä palveluita, keltaiset palvelut tukevia palveluja sekä punaiset korjaavia palveluja.

2.4 Kysely lapsille ja nuorille julkisten varojen käytöstä

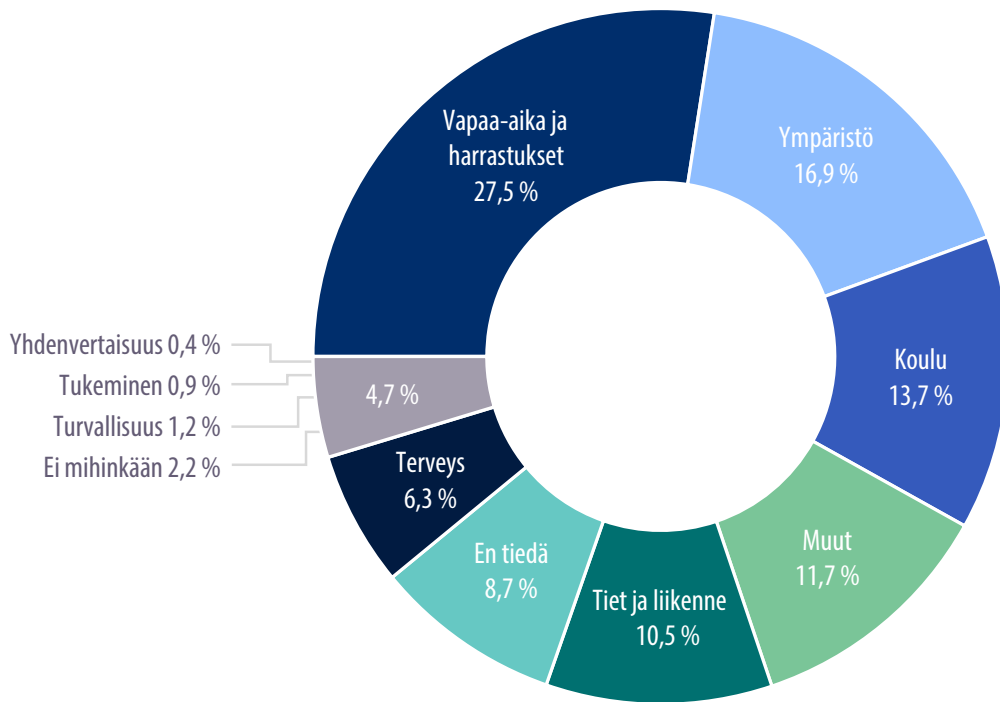
Valtiovarainministeriö ja kansallinen lapsistrategia toteuttivat 10–17-vuotiaille Suomessa asuville lapsille kyselyn, jossa kysyttiin lasten mielipiteitä julkisten varojen käytöstä. Kyselyyn vastattiin täysin anonyymisti joko suomeksi tai ruotsiksi. Kyselystä levitettiin tietoa Manner-Suomen kuntien kirjaamoihin, Oppiva-verkoston kautta 32 kuntaan ja sosiaalisessa mediassa. Lisäksi lapsi- ja perhejärjestöjä ja muutamia muita kohderyhmää lähellä olevia tahoja, kuten Nuorisovaltuustojen liittoa ja Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liittoa, pyydettiin levittämään tietoa kyselystä. Kysely oli avoinna 2.–20.5.2022 ja siihen tuli yhteensä 6739 vastausta henkilöiltä, jotka kertoivat ikänsä puolesta kuuluvan kyselyn kohderyhmään. Suuri vastaajien määrä kertoo siitä, että lapsilla on mielipiteitä taloudesta ja julkisten varojen käytöstä. Tähän selvitykseen analysoitiin kysymyksen 8) Mihin kotikunnassasi tai asuinalueellasi pitäisi käyttää enemmän rahaa? -kysymyksen avovastaukset. Analyysissä huomioitiin 4 355 vastausta.

2.4.1 Koonti lasten ja nuorten vastauksista

Kyselyn perusteella voidaan todeta, että lapset käyttäisivät eniten lisää rahaa 1) vapaa-aikaan ja harrastuksiin, 2) ympäristöön sekä 3) kouluun. Lasten vastauksissa painottuivat myös teihin ja liikenteeseen sekä terveyteen panostaminen. Lasten esiin nostamat asiat ovat hyvin konkreettisia ja lähellä lasten arkea. Kysely osoitti, että lapset tekevät ehdotuksia, kun heille annetaan mahdollisuus kertoa mielipiteensä. On kuitenkin todettava, että kysely oli osalle lapsista haastava. Tämä näkyy siinä, että avovastauksiin vastattiin vähemmän kuin monivalintakysymyksiin. Vajaa 9 prosenttia lapsista sanoi, että he eivät tiedä, mihin julkista rahaa pitäisi käyttää enemmän.

Kuvio 4. Lasten vastaukset eri luokkien mukaisesti.

Mihin kotikunnassasi tai asuinalueellasi pitäisi käyttää enemmän rahaa?

Useampi kuin joka neljäs vastaaja oli sitä mieltä, että vapaa-ajan aktiviteetteihin pitää panostaa enemmän. Lapset ehdottivat konkreettisia asioita, kuten skauttiskoulua, ilta-päiväkerhoja ja nuorisotoimintaa. Lasten vastauksissa korostui toive ilmaisista harrastuksista, jotta perheen taloudellinen tilanne ei olisi este harrastamiselle. Lapset ehdottivat myös, että harrastusvälineitä voisi lainata. Lasten vastauksissa korostui vahvasti toive erilaisten liikuntapaikkojen rakentamisesta. Lapset toivoivat mm. liikuntahallia, skeittiparkkia, uimahallia, frisbeegolfrataa, jalkapallo- ja koripallokenttää sekä kuntosalia. Vastauksissa korostui myös toive vapaa-ajanviettopaikoista, joihin lapset ja nuoret voisivat kokoontua koulun jälkeen, jotta aikaa ei tarvitsisi viettää kaupoissa tai ostoskeskuksissa.

Leikkipuistojen rakentamiseen ja olemassa olevien puistojen kunnostamiseen pitäisi lasten mielestä panostaa enemmän, jotta oma asuinalue olisi viihtyisämpi. Lapset toivoivat myös kauppoihin parempia valikoimia ja kauppakeskusten rakentamista. Lisäksi vastauksissa korostui ympäristön siisteys ja puhtaanapito. Lapset toivoivat lisää roskapönttöjä esimerkiksi teiden varsille, koulumatkoille ja kauppojen läheisyyteen. Myös uimarantojen kunnostamista ehdotettiin, mikä osaltaan saattaa selittyä kyselyn ajoittumisella toukokuuhun uimakauden alkuun.

Koulun osalta lapset toivoivat monipuolisempaa kouluruokaa. Myös koulurakennuksiin ja oppimateriaaleihin pitäisi lasten mielestä käyttää enemmän rahaa. Lasten ehdotukset olivat näiltäkin osin hyvin konkreettisia: liikuntasaliin enemmän välineitä, kouluun lisää huonekaluja ja kannettavia tietokoneita sekä oppilaille omat koulukirjat, jotta tehtäviä ei tarvitsisi tehdä vihkoon. Lisäksi lasten mielestä erityisopetukseen, kielten opetukseen ja lisäopetukseen tarvitaan resursseja.

Teiden ja liikenteen osalta lapset toivoivat teiden kunnostamista. Lasten mielestä etenkin kevyen liikenteen väyliä pitäisi kunnostaa. Lisäksi lapset toivoivat enemmän kävely- ja pyöräteitä. Muutamissa vastauksissa pohdittiin, että kaikilla teillä liikkujilla olisi turvallisempaa, jos kevyen liikenteen väylät olisivat omina kaistoinaan. Lisäksi lapset ehdottivat parannuksia julkiseen liikenteeseen. Lasten mielestä linja-autoyhteyksiä pitäisi parantaa lisäämällä uusia vuoroja ja monipuolistamalla linja-autojen reittejä.

Mielenterveyteen panostaminen nousi vahvasti esiin lasten vastauksissa. Lasten mielestä rahoitusta pitäisi lisätä matalan kynnyksen mielenterveyspalveluihin, psykologeihin ja terapeutteihin sekä mielenterveyspalveluiden jonojen lyhentämiseen. Huomionarvoista on, että vain muutaman vastaajan mielestä lastensuojeluun pitäisi panostaa enemmän.

Lastensuojelun Keskusliitto toteutti vastaavan kyselyn³² osana kansainvälistä selvityshanketta vuonna 2015. Tuolloin lapsilta kysyttiin hallituksen rahankäytöstä, kun nyt kysely kohdennettiin koskemaan koko julkisen sektorin (valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden) rahankäyttöä. Vuonna 2015 lasten mielestä hallituksen pitäisi käyttää enemmän rahaa 1) kouluun ja opiskeluun, 2) harrastuksiin ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin, 3) turvallisuuteen, 4) lastensuojeluun ja lapsiperheiden tukemiseen ja 5) terveydenhuoltoon.

Turvallisuus ei tällä kertaa painottunut lasten vastauksissa, kun tarkasteltiin lasten vastauksia liittyen oman kotikunnan tai asuinalueen rahankäyttöön. Myös lastensuojelun vastausten vähäinen määrä on yllättävää. On mahdollista, että Lastensuojelun Keskusliiton teettämä kysely tavoitti enemmän niitä lapsia, joilla oli kosketuspintaa lastensuojeluun.

Lapset painottivat tällä kertaa ympäristöä huomattavasti useammin kuin vuonna 2015. Lapsilta kysyttiin, että mihin he käyttäisivät rahaa kotikunnassa tai asuinalueella, joten voi olla, että kysymyksen asettelu on ohjannut lapsia pohtimaan asiaa oman kunnan näkökulmasta. Mielenterveyden vahva painottuminen lasten vastauksissa on myös

32 "Älkää säästäkö tyhmästi lastenne kustannuksella" – Lasten ja nuorten mielipiteitä hallituksen rahankäytöstä. Lastensuojelun Keskusliitto, 2015. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Rahankayttoselvitys_verkko.pdf

huomionarvioista. Kysely ajoittui ajankohtaan, jolloin koronakriisin alusta oli kulunut reilut kaksi vuotta. Lasten ja nuorten mielenterveydestä on käyty myös mediassa laajaa keskustelua, mikä on osaltaan voinut vaikuttaa lasten vastauksiin.

2.4.2 Tiivistelmä kehittämisideoista

Kyselyn keskeisin viesti tälle hankkeelle oli, että myös lapset ja nuoret kokevat ennalta-ehkäiseviin palveluihin panostamisen tärkeimmäksi julkisen rahan käyttökohteeksi. Mielekäs ja monipuolinen vapaa-ajan toiminta tukee monin tavoin kasvavan nuoren hyvinvointia ja ehkäisee osaltaan syrjäytymistä.

16. Lapsilla ja nuorilla on mielipiteitä siitä, millaisiin kohteisiin julkisia varoja pitäisi käyttää. Lapset ehdottivat hyvin konkreettisia asioita, joita he toivoivat omaan arkeen. Kuntien ja hyvinvointialueiden tulisi kysyä lapsilta mielipiteitä, jotta lasten näkemykset voidaan ottaa huomioon päätöksenteossa.
17. Lasten ja nuorten mielestä julkisia varoja tulisi käyttää erityisesti vapaa-ajan palveluihin ja harrastusmahdollisuuksiin. He toivoivat vapaa-aikaan mielekästä ja monipuolista tekemistä, kuten esimerkiksi erilaisia liikuntaharrastuksia. Lapset ja nuoret haluavat enemmän vapaa-ajanviettopaikkoja, joissa he voisivat kokoontua koulun jälkeen ja iltaisin.
18. Lapsilta ja nuorilta voi kysyä mielipidettä kaikenlaisista asioista. Tässä kyselyssä lapset tekivät runsaasti ehdotuksia ympäristöstä ja liikenteestä, joita ei välttämättä mielletä lasten aiheiksi. Lapsivaikutusten arviointi ja lasten osallistaminen kannattaa ulottaa kaikkeen toimintaan, jotta kunta ja hyvinvointialue ovat aidosti lapsiystävällisiä.
19. Leikkipuistot tekevät lasten ympäristöstä viihtyisämmän. Lapset toivoivat leikkipuistojen kunnostamista ja uusien puistojen rakentamista niille alueille, joissa niitä ei vielä ole riittävästi. Myös ympäristön siisteys ja puhtaanapito mainittiin usein.
20. Terveysteen ja hyvinvointiin liittyvistä teemoista mielenterveys nousi vahvasti esille. Lasten viesti on, että mielenterveyteen tarvitaan nykyistä paremmat resurssit, jotta avun piiriin pääsee nykyistä nopeammin.

2.5 Työpajat asiantuntijoille

Selvityshenkilöt järjestivät kaksi työpajaa kuntien ja hyvinvointialueiden viranhaltijoille sekä lapsibudjetoinnin asiantuntijoille. Ensimmäisessä työpajassa pohdittiin hankkeen kehittämisen kärkiä ja jälkimmäisessä työpajassa luonnosteltiin lapsibudjetoinnin toteutusmallivaihtoehtoja.

2.5.1 Työpaja 1

Työpaja pidettiin 5.5.2022 valtiovarainministeriössä hybriditoteutuksella. Työpajaan ilmoitettiin 55 henkilöä. Työpajassa pohdittiin kyselyn ja haastatteluiden pohjalta kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kehittämistarpeita ja niitä kysymyksiä, joihin selvityksessä olisi hyvä vastata. Työpajassa käsiteltiin myös talous- ja toimintatietojen seurantaan ja raportointiin liittyviä kysymyksiä. Työpajan tavoitteena oli jakaa yhteinen tilannekuva lapsibudjetoinnin ja toteumatietojen ratkaistavista kysymyksistä ja kehittämisen kärjistä.

Työpajaan osallistuneiden mielestä tärkeimmät kehittämistoimet ovat:

1. Yhtenäiset kriteerit ja periaatteet tiedon kirjaamiselle, jotta tiedon käytettävyys ja vertailtavuus paranisivat.
2. Kansallisesti valitut pysyvät indikaattorit, jotta saadaan aikasarjoja näkyviin. Paikallisesti voidaan seurata myös lyhyemmällä aikavälillä tietyn ilmiön/teeman kehittymistä.
3. Palveluista tulisi ymmärtää kuntien ja hyvinvointialueiden yhteiset palveluketjut. Tarvittaisiin siis yhteinen palveluluokittelu ennaltaehkäisevät, korjaavat sekä näiden välissä olevat palvelut.
4. Tarvitaan kansallinen hyvinvointitietoallas.
5. Rajapintojen ja tekoälyn hyödyntäminen. Analysointiosaamisen lisääminen.

Lisäksi mainittiin muun muassa Aura-palveluluokituksen hyödyntäminen segmentoinnin pohjana, hyvinvoinnin mittarit ja palveluluokkien kehittäminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten palveluiden näkökulmasta.

2.5.2 Työpaja 2

Työpaja pidettiin 25.5.2022 Oulussa hybriditoteutuksella. Työpajaan ilmoittautui 53 henkilöä.

Työpajassa luonnosteltiin ensimmäisen työpajan kehittämisen kärkien pohjalta lapsi-
budjetoinnin toteutusmallivaihtoehtoja kuntiin ja hyvinvointialueille. Lisäksi pohdittiin
toteumatietojen seurannan ja raportoinnin toteutusmalleja. Työpajan tavoitteena oli osal-
listaa laajasti eri henkilöitä toteutusmallien ideointiin ja suunnitteluun.

Kehittämistyön konkretisoimiseksi työpajassa kuultiin seuraavat alustuspuheenvuorot
lapsibudjetoinnin käytännön esimerkeistä:

- Tampereen kaupungin palveluluokitukset
- Oulun kaupungin palveluluokitukset, elämäнкаarimalli ja DigiFinlandin
kehittämistyö
- Sitran tietopakettimalli
- NHG:n palveluluokitukset

Työpajassa nousi esille seuraavat kehittämiskohteet:

1. Osallistujat antoivat kiitosta ylipäätään ymmärryksen ja kiinnostuksen
kasvusta lapsibudjetointia kohtaan.
2. Tarvitaan toimintaa kuvaavat indikaattorit taloustiedon lisäksi:
 - a) vaikuttavuutta kuvaavat indikaattorit
 - b) tuottavuutta kuvaavat indikaattorit.
3. Palveluluokittelujen visualisointia pidettiin tärkeänä ja ns. liikennevalomalli
sai kiitosta. Käsitteiden sensitiivinen käyttö on tärkeää: vaativa, tukea antava
tms.
4. Lapsibudjetoinnissa korostui jälkikäteen tehtävä seuranta. Keskeisintä olisi
saada "lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilinpäätös". Hyvinvoinnin
tilinpäätös osana hyvinvointikertomusta olisi hyvä konteksti.
5. Tarvitaan koordinaatio kunnissa ja hyvinvointialueilla siitä, kuka kerää ja mitä
tietoja kerätään. Tarvitaan kansallinen lapsibudjetoinnin malli. Ei ole järkevää,
että jokainen kunta ja hyvinvointialue laativat oman mallin.

2.5.3 Tiivistelmä kehittämideoista

1. Tarvitaan yhtenäiset kriteerit ja periaatteet tiedon kirjaamiselle, jotta tiedon käytettävyys ja vertailtavuus paranisivat.
2. Tulisi olla kansallisesti valitut pysyvät indikaattorit, jotta saadaan aikasarjoja näkyviin. Paikallisesti voidaan seurata myös lyhyemmällä aikavälillä tietyn ilmiön/teeman kehittymistä. Kokonaisuuteen tarvittaisiin kansallinen hyvinvointitietoallas.
3. Palveluluokittelujen visualisointi jakoi mielipiteitä. Lähtökohtaisesti ns. liikennevalomallia pidettiin hyvänä. Visualisoinnissa on tärkeää huomioida käsitteiden sensitiivinen käyttö (vaativa, tukea antava tms.)
4. Lapsibudjetoinnissa pidettiin hyvänä ensivaiheen toimenpiteenä jälkikäteen tehtävää seuranta. Keskeistä työpajaan osallistujien mielestä olisi saada "lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilinpäätös". Hyvinvoinnin tilinpäätös osana hyvinvointikertomusta olisi hyvä konteksti.
5. Kunnissa ja hyvinvointialueilla tarvitaan koordinaation vahvistamista (kuka ja mitä tietoja kerätään). Tähänkin olisi hyvä luoda kansallinen malli.

2.6 Selvityshenkilöiden yhteenveto taustamateriaalista

Toimintaympäristönäkökulmasta voidaan todeta, että suurin osa lapsista ja nuorista voi edelleen hyvin. He ovat tyytyväisiä elämäänsä ja pitävät koulunkäynnistä. Negatiivisena seikkana on todettava, että lasten ja nuorten yksinäisyyden kokemus on lisääntynyt ja mielenterveysongelmat ovat kasvaneet. Tässä ajassa ja jatkuvan huolipuheen keskellä lasta ja nuorta kannattavien tekijöiden ja perheiden voimavarojen vahvistaminen ja viestinnällinen näkyminen on tärkeää.

Tietojohtamisen kehittämisessä ensisijaista on talous- ja toimintatiedon yhteensovittaminen ja analyysiprosessien kehittäminen. Tavoitteena tulee olla kunnan ja hyvinvointialueen yhtenäinen ratkaisuarkkitehtuuri.

Lapsibudjetointi osana lapsivaikutusten arviointi tulisi liittää osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmistelua. Kuntien ja hyvinvointialueiden tulisi valmistella lapsibudjetointia yhteisesti ja sitoutua yhteisiin hyvinvointitavoitteisiin, asettaa niille indikaattorit ja seurata niiden toteutumista. Kuntalaisten hyvinvointiin liittyvät ehyet palveluketjut tulisi varmistaa toimintaympäristön muutoksesta huolimatta.

Lapsibudjetoinnin mahdollisuudet tulee tehdä näkyväksi. Monialainen yhteistyö ja siinä onnistuminen ovat tärkeitä lapsibudjetoinnin onnistumisessa. Mittaroinnissa tarvitaan pahoinvointimittareiden rinnalle luovaa hyvinvoinnin vahvistumisen mittaamista. Sosiaalisen laadun malli³³ antaa tähän hyvän viitekehyksen.

Lapsibudjetointi kannattaa tehdä kuntien ja hyvinvointialueiden taloushallinnon Auralousraportointia hyödyntäen. Liikennevalomalli kannattaa hyödyntää lapsibudjetoinnissa. Lapsibudjetoinnissa pidetään hyvänä ensivaiheen toimenpiteenä tilinpäätöksen yhteydessä tehtävää jälkikäteistä seuranta. Keskeistä on saada esiin "lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilinpäätös". Hyvinvoinnin tilinpäätös osana kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvointikertomusta olisi hyvä konteksti.

Lapset ja nuoret pitää osallistaa omista asioista päätöksiä tehtäessä. Lapsivaikutusten ennakkollinen ja jälkikäteinen arviointi antavat tähän oivan mahdollisuuden. Lasten ja nuorten mielestä julkisia varoja tulisi käyttää erityisesti vapaa-ajan palveluihin ja harrastusmahdollisuuksiin. Leikkipuistot tekevät lasten ympäristöstä viihtyisemmän. Myös ympäristön siisteys ja puhtaanapito ovat heille tärkeitä asioita.

33 https://tyottomat.fi/wp-content/uploads/2019/05/PROMEQ_Tyokalupakki_vaiкуttavaan_hyvinvoinnin_edistamiseen.pdf

3 Selvityshenkilöiden johtopäätökset

Tässä pääluvussa selvityshenkilöt kuvaavat hankkeen aikana tuotettuun laajaan selvitysaineistoon perustuen johtopäätöksensä, kehittämistarpeet ja toimenpidesuositukset sekä luovat viitekehyksen kansalliselle kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin mallille. Alaluvussa 3.1 kuvataan lyhyesti niitä teemoja, joita selvitysaineiston perusteella on syytä tässä selvityksessä tai mahdollisesti jatkossa tarkastella. Selvityksen toimeksiannon mukaisesti alalukuun 3.2 on kirjattu selvitysaineiston pohjalta nousevat keskeiset asiasisällöt toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittämiseksi ja vastaavalla tavalla alaluvussa 3.3 lapsibudjetoinnin kehittämisen asiat. Lapsibudjetoinnin alalukuun olemme kuvanneet kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin viitekehyksen sekä sen kansallisen käyttöönoton vaiheistuksen ja jatkokehittämisen. Lisäksi olemme kirjoittaneet lyhyen alaluvun lapsivaikutusten arvioinnista, jonka näemme tarkoituksenmukaisena olla osana kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin vuosikelloa. Tämän pääluvun lopussa alalukuun 3.4 tiivistämme käsityksemme kuntien ja hyvinvointialueiden talouden ja toteumatietojen seurannan sekä lapsibudjetoinnin kehittämistoimista kymmeneen kärkitoimenpiteeseen.

Saatteeksi on todettava, että kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpiteen 25 toteuttava selvityshanke on jo olemassaolollaan vastannut toimenpiteen toiseen tavoitteeseen – edistää lapsibudjetoinnin vakiinnuttamista. Hankkeen saama palaute eri puolilta Suomea on ollut kannustavaa, käsitys lapsibudjetoinnista on vahvistunut ja tahtotila sen käyttöönottoon on kasvanut. Laaja selvitysaineisto mahdollistaa aihepiiriin liittyvää jatkoselvitystä erityisesti Webropol-kyselyaineiston sekä lapsille ja nuorille julkisten varojen käytöstä toteutetun kyselyaineiston pohjalta. Lisäksi tässä selvityshankkeessa esille tuodut kehittämisideat kannattaa huomioida kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpiteen 24 mukaisessa selvityshankkeessa sekä yhteensovittaa tietojohdamisen näkemys Itä- ja Keski-Suomen, lapsiasiavaltuutetun ja kansallisen lapsistrategian valmistelijoiden syksyllä 2022 julkaistavaan näkemykseen kansallisista lasten hyvinvointia kuvaavista indikaattoreista.

Lapsistrategian toteutuminen ja lapsibudjetoinnin onnistunut käyttöönotto edellyttävät kunnissa ja tulevilla hyvinvointialueilla poikkihallinnollista, verkostomaista yhteistyötä organisaatioiden sisällä ja niiden välillä. Aiempien selvitysten ja julkaisujen pohjalta ja tässä hankkeessa kerätyn aineiston perusteella lähtötilanne on, ettei kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden rakenteet, toimintakulttuuri, tiedolla johtaminen eikä viranhaltijoiden

ajattelun pohjavire (mindset) riittävällä tavalla mahdollista lapsi- ja perhemyönteistä Suomea. Jokaisella ammattialalla on omat tehtävänsä ja professioiden välinen vuoro-vaikutus ei ole riittävää. Kansallinen ohjaus esimerkiksi OKM:n ja STM:n osalta on toimialakohtaista ja toimenpiteiden kokonaisvaikuttavuus lapseen, nuoreen ja lapsiperheeseen saattaa jäädä puutteelliseksi.

3.1 Aineistosta esiin nousseet teemat

Selvitysaineisto antaa kansallisesti hyvin samansuuntaisen kuvan lasten, nuorten ja lapsiperheiden tilanteesta kuin kaikki aiemmat viimeaikaiset selvitykset. Hyvinvoinnin tilaa olemme lyhyesti kuvanneet tämän raportin luvussa 2.1.1. Koska toimintaympäristö hyvinvointialueiden muodostumisen myötä merkittävästi muuttuu, nousee hyvinvointi ja hyvinvoinnin tila yhdeksi keskeiseksi teemaksi. Toisena keskeisenä teemana selvitysaineistoista nousee tietojohtaminen ja tiedolla johtaminen. Tähän liittyen alateemoja ovat vaikuttavuusindikaattorit, tietojohtamisen rakenteet, tietoaltaat ja avoimet rajapinnat. Teknologian kehitys mahdollistaa analytiikan ja algoritmien käytön ja suurestakin datamäärästä voidaan jatkossa analysoida asioita ilmiöpohjaisesti. Kaikilla tasoilla kansallisesta ohjauksesta kunta- tai hyvinvointialueen organisaatioiden tai niiden välillä tapahtuvaan tietojohtamiseen ja tiedolla johtamiseen tarvitaan koordinaatiota. Myös kansallinen kehittämisrahoitus edellyttää vahvempaa koordinaatiota ja priorisointia. Lapsibudjetoinnin käyttöönotto edellyttää monialaisen, verkostomaisen, toimintakulttuurin syntymistä sekä palveluiden luokittelua uudella tavalla yli olevien organisaatorakenteiden. Hyviä monialaisen työn toimintamalleja kannattaa jakaa organisaatioiden välillä ja vaikuttavaksi todettuja vahvistaa. Lapsibudjetointi osana lapsivaikutusten arviointia tulisi kiinnittää osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmistelua ja organisaatioiden asiantuntijoiden osaamiseen ja kyvykkyyteen olisi kiinnitettävä aiempaa enempi huomiota. Lasten ja nuorten kuulemista ja kokemusasiantuntijuutta tulee jatkossa vahvistaa.

3.2 Toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittäminen

Kuntien ja kuntayhtymien malli raportoida taloustietonsa valtiolle on muuttunut vuoden 2021 alusta lähtien. Tilikaudelta 2021 kerättävistä taloustiedoista lähtien raportoitava tietokokonaisuus on laajentunut ja raportointisykli tihentynyt neljännesvuosittaiseen tiedonkeruuseen, minkä lisäksi tiedonkeruuvaihe on siirtynyt Tilastokeskukselta Valtiokonttorille. Uuden raportointimallin tarkoituksena on parantaa kuntien taloustietojen ajantasaisuutta ja vertailukelpoisuutta, minkä lisäksi tavoitteena on yksinkertaistaa taloustiedon tuottamisen ja raportoinnin menettelytapoja ja vähentää raportoinnista aiheutuvia

kustannuksia. Tarkoituksena on myös ollut koota ja sovittaa yhteen aiempia erillisiä raportointivelvoitteita, luopua päällekkäisestä taloustiedonkeruusta ja siirtyä manuaalisen tiedonkeruun sijasta automatisoituun taloustiedon tuottamiseen ja raportointiin yhdenmukaisessa ja vertailtavassa muodossa suoraan taloushallinnon tietojärjestelmistä. Kuntia vastaava taloustiedon raportointimalli otetaan käyttöön hyvinvointialueille tilikaudelta 2023 raportoitavista tiedoista lähtien.

Raportoitava tieto perustuu lakeihin ja asetuksiin eli tiedon tarvitsijoiden lakisäätöisiin tehtäviin, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että mitään tietoja ei pyydetä raportoitavaksi ilman perusteita. Näitä tiedontarvitsijoita ovat eri ministeriöt ja virastot. Tehtäviä, joissa tietoja käytetään, ovat muun muassa kansantalouden tilinpito, tilastointi ja erilaiset rahoituslaskelmat. Kunnat ja hyvinvointialueet hyödyntävät omassa tietojohdamisessa samoja aineistoja sekä raportteja.

Kuntalakiin (410/2015) on lisätty vuoden 2020 alusta lukien kuntien taloustiedon raportointia koskevat säännökset. Hyvinvointialueesta annettu laki (611/2021) sisältää hyvinvointialueiden taloustiedon raportointia koskevat vastaavat säännökset. Kuntien, kuntayhtymien, hyvinvointialueiden, mukaan lukien Helsingin kaupungin, ja hyvinvointiyhtymien tulee raportoida taloustietonsa Valtiokonttorin Kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietojärjestelmään automatisoidusti XBRL-muodossa tai määrämuotoisessa CSV-muodossa. Kuntien ja hyvinvointialueiden on salassapitosäännösten estämättä toimitettava laissa tarkoitetut tilinpäätös-, osavuosikatsaus- ja kustannustiedot sekä muualla laissa tai lain nojalla säännöllisesti toimitettavaksi edellytetyt taloustiedot Valtiokonttorille yhteentoimivuuden edellyttämässä muodossa.

Kuntalain 112 §:n nojalla on annettu valtioneuvoston asetukset kunnan taloutta koskevien tietojen toimittamisesta (524/2020) ja kunnan tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (525/2020). Laintasoista sääntelyä on vastaavasti täydennetty hyvinvointialueesta annetun lain 116 §:n nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella hyvinvointialueen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (729/2021). Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueen taloutta koskevien tietojen toimittamisen menettelytavoista ja ajankohdista on annettu 16.6.2022.

Asetuksissa ovat tarkemmat säännökset kunnan ja hyvinvointialueen tilinpäätökseen kuuluvasta taseesta, tuloslaskelmasta, rahoituslaskelmasta ja niiden liitteenä olevista tiedoista sekä talousarvion toteutusvertailusta ja toimintakertomuksesta, konserni-tilinpäätöksestä ja sen liitetiedoista sekä osavuosikatsauksista ja toimittamisaikatauluista. Valtiovarainministeriö antaa vuosittain kuntalain 120 a §:n ja hyvinvointialuelain 120 a §:n nojalla asetuksen, jossa ovat tarkemmat säännökset seuraavan tilikauden tietojen toimittamiseen ja raportointiin sovellettavista teknisistä kuvauksista ja tietosisällöstä valtion toiminnan ja talouden ohjausta, johtamista ja seuranta varten.

Hyvinvointialueet raportoivat taloustietonsa Valtiokonttorille ensimmäistä kertaa tilikaudelta 2023, joten hyvinvointialueiden raportoinnin kokonaisuus on uusi. Hyvinvointialueiden perustaminen, sosiaali- ja terveystoimen ja pelastustoimen tehtävien siirto kunnilta hyvinvointialueille sekä uusi rahoitusmalli ja kuntia laajempi valtion ohjaus-tehtävä edellyttävät hyvinvointialueiden raportoinnin tietosisältöihin ja raportointiaika-
tauluihin muutoksia verrattuna kuntien raportointiin.

Yhteistyöryhmä

Valtiovarainministeriön alaisuudessa toimii kuntien ja hyvinvointialueiden raportoimien tietojen tietomäärittysten ylläpidon yhteistyöryhmä, jonka tehtävänä on määritellä kuntien ja hyvinvointialueiden automatisoidun talousraportoinnin tarkempia tietosisältöjä ja teknisiä kuvauksia. Yhteistyöryhmässä on mukana edustajia tietoja käyttävistä ministeriöistä ja virastoista. Kuntia ja kuntayhtymiä yhteistyöryhmässä edustaa Suomen Kuntaliitto. Lisäksi yhteistyöryhmässä ovat hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin edustajat. Yhteistyöryhmän asiantuntijajäseninä ovat edustajat kunnasta, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Opetushallituksesta ja Valtiokonttorilta. Yhteistyöryhmä kuulee muita tiedonkäyttäjiä ja ulkopuolisia asiantuntijoita kokouksissaan ja tarvittaessa erilaisissa valmistelemissa alatyöryhmissä.

Yhteistyöryhmän tehtävinä on

- yhteensovittaa ja varmistaa kuntien ja hyvinvointialueiden raportoinnin sisältö kansantalouden tilinpidon ja muun tilastoinnin, ohjauksen, lainsäädännön ja ohjeiden edellyttämällä tavalla
- seurata lainsäädännössä tapahtuvien automatisoituun talousraportointiin vaikuttavia muutoksia
- ylläpitää kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietoihin ja -raportointiin liittyviä sanastoja, koodistoja ja raportoinnin teknisiä kuvauksia tarvittavine ohjeineen
- sovittaa yhteen ja kehittää kuntien, kuntayhtymien ja hyvinvointialueiden raportoimia taloustietoja
- koordinoida paikallishallinnon talouden kirjaamiskäytäntöjen ja tulkintojen yhtenäisyyttä
- koordinoida eri viranomaisten tehtävinä olevien ja laissa määrättyjen yhteistyöelinten sekä neuvottelukuntien vastuulla olevien julkisen talouden käsitteiden ylläpitoa
- huolehtia siitä, että raportoinnin tietomäärittysten ylläpidossa käytetään kansallisia yhteentoimivuuspalveluja ja -menetelmiä (sanastot, koodistot, xbrl-taksonomia)

Raportointikokonaisuuksien ja tietosisältöjen muodostamisessa eräs merkittävä reunaehto on raportointirasitteen minimointi. Raportoinnin tietosisältöjen kehittämisessä ja yhteensovittamisessa tulee huolehtia siitä, että tietotarpeet hyödyntäisivät parhaalla mahdollisella tavalla talousraportoinnin lakisääteisiä tiedon ryhmittelyn rakenteita ja sen kautta muodostuvaa tietoa. Raportioijalta erillislaskentaa vaativien tietokokonaisuuksien sisällyttämisessä raportointiin tulee aina käyttää harkintaa.

Selvitysaineiston perusteella kuntien ja hyvinvointialueiden kesken tulisi alueelliselle tasolle muodostaa vastaavat yhteistyöryhmät, kuten kansalliselle tasolle on jo määritelty.

Asiantuntijaryhmän tehtäviä voisivat olla selvitysaineistossa esiin nousseet keskeiset toteumatietojen seurannan ja raportoinnin kehittämiskohteet:

- Koordinaatio ja vuorovaikutus kansallisen yhteistyöryhmän kanssa.
- Kuntien ja hyvinvointialueen yhteisten hyvinvointitavoitteiden ja indikaattoreiden valmistelu.
- Muodostaa kokonaiskuva kuntien ja hyvinvointialueen tiedolla johtamiseen. Talous- ja toimintatiedon yhteensovittaminen ja monialainen analyysiprosessi (tietolähteet)
 - VM
 - STM/THL
 - OKM/Tilastokeskus
 - Kuntien ja hyvinvointialueiden omat tiedot
 - Selvitykset ja raportit
 - Julkishallinnon ulkopuolella oleva tieto
- Kuntien ja hyvinvointialueen yhteisen toimintaympäristöanalyysin valmistelemisen hyvinvointikertomuksiin ja talousarvioesityksiin yhteisesti tunnistettuina ilmiöinä.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden toteumatietojen vaatimusmäärittelyt ja tietojen yhdistelyn varmistaminen avoimin rajapinnoin ja tietoaltailla.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden omien tietojen luotettavuuden varmistaminen ja automatisointi sekä reaaliaikaisen tiedon hyödyntäminen ja visualisointi.
- Hyvinvointialueen tietojen käytettävyyden varmistaminen peruskuntien tietojohtamisessa (mm. oppilas- ja opiskelijahuollon sekä kouluterveydenhuollon tms. tiedot)
- Tiedolla johtamisen osaamisen ja kyvykkyyksien vahvistaminen kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä tiedon löydettävyyden varmistaminen.

Hyvinvoinnin monialaisuutta tulee uudessakin toimintaympäristössä johtaa yhteisten tavoitteiden suunnassa ja operatiiviselta osin perhekeskuskokonaisuuksittain. Toteumatietojen ja seurannan tulee vahvistaa kuntien ja hyvinvointialueiden tiedolla johtamista. Aura-raportointi mahdollistaa jatkossa yhä paremman hyvinvointitiedolla johtamisen sekä kunnissa että hyvinvointialueilla. Jokaisen kunnan ja hyvinvointialueen tulee kuitenkin ensin varmistaa yhteensopivuutensa Aura-talousraportoinnin kanssa ja automatisoida se. Lisäksi kerättyä tietopohjaa tulee hyödyntää nykyistä laajemmin ja kehittää kerätyn tiedon reaaliaikaista hyödyntämistä. Hankeaineiston perusteella voidaan todeta, että käytettävää tietoa on riittävästi. Haasteet ovat tiedon hyödyntämisessä.

Alueilla yhteisesti määriteltyihin tavoitteisiin tulisi asettaa vaikuttavuusindikaattorit niihin ilmiöihin, jotka alueella halutaan yhdessä ratkaista. Kansallisesti indikaattoreita kootaan lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpiteen 24 mukaisessa selvityshankkeessa Tilastokeskuksen johdolla. Itlan, lapsiasiavaltuutetun ja kansallisen lapsistrategian valmistelijoiden toimesta valmistuu syksyllä 2022 hyvinvointia kuvaavien indikaattoreiden selvitystyö. Näkökulmana edellä mainittuihin indikaattorivalmisteluihin toteamme, että kansallisesti tulisi kyetä vahvistamaan analytiikkaa ja hyödyntämään tekoälyn ja algoritmien kautta koko laajaa tietomassaa ilmiöiden ja niihin vaikuttavien toimenpiteiden tunnistamiseksi. Mikäli halutaan validoida tiettyjä indikaattoreita, tämän hankkeen perusteella nostamme keskusteluun ns. hyvinvointi-indikaattorit (mieliala, sosiaaliset suhteet, elämänhallinta, onnellisuus jne.) sekä tietoisuuden kasvattaminen heikoimmassa asemassa olevien tilanteesta, kokemuksellisen hyvinvointitiedon ja moniongelmaisten perheiden hyvinvointi-indikaattorit. Erityiskysymyksenä nostamme mielenterveyden ja yksinäisyyden indikaattorit sekä periytyvien ylisukupolvisten ongelmien korrelaatio kuntien ja hyvinvointialueiden resursointiin.

Kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnan raportoinnin tulisi skaalautua operatiivisesta reaaliaikaisesta tiedosta, lautakunnan tuloksiin ja valtuuston vaikuttavuuteen. Vaikuttavuutta tulisi arvioida tilinpäätöksen yhteydessä ja analyysillä tulee olla vaikutus seuraavan vuoden talousarviossa esitettäviin toimenpiteisiin. Tiedonkulkua kunnan ja hyvinvointialueen toimialojen sisällä sekä näiden välillä tulisi parantaa. Kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden tulisi nimetä taho, jolle tietojohtaminen, hyvinvointitiedon hallinta sekä tiedolla johtaminen yhdyspinnassa kuuluu.

Sekä kuntien että hyvinvointialueiden käyttämät tietojärjestelmät tulisi validoida ja avoimien rajapintojen tai muodostettavien tietoahtaiden tulisi mahdollistaa jatkossa vaikuttava ja kustannustehokas toiminnanohjaus lapsiperheen kokonaisuudessa. Hyvinvointitiedon pohjalta palveluissa tulisi olla mahdollisuus kehittää monialaisuutta ja panostaa ennaltaehkäiseviin toimintoihin lapsibudjetoinnin käyttöönotosta riippumatta. Nykyisessä toimintaympäristössä vaikuttavaan hyvinvointitiedolla johtamiseen tarvitaan kuitenkin talous- ja toimintatietojen lisäksi uusia menetelmiä. Hyvinvointialueiden

muodostuminen jakaa nykyisen kuntien hyvinvointitiedon kahdelle itsenäiselle ja itsehallinnolliselle toimijalle, kunnille ja hyvinvointialueille. Tähän yhdyspintaan lapsibudjetointi tarjoaa jatkossa erinomaisen tietojohtamisen menetelmän.

Lapsibudjetoinnin näkökulmasta olemme valinneet ensivaiheessa toiminnan indikaattoreiksi seuraavat:

- Lasten 4-vuotistarkastukset
- Varhaiskasvatuksen osallistumisaste
- Koulupoissaolojen määrä
- Peruskoulun päättötodistuksen saaneiden määrä %
- Koulukuraattorilla ja psykologilla käyntimäärät
- Erityisen tuen päätösten määrä
- Kouluterveyskysely: päihteiden käyttö, yksinäisyys, kiusaaminen, koettu terveydentila
- MOVE-mittaus, lapsen fyysinen toimintakyky
- TEA-viisari kokonaisuutena
- Sijoitettujen lasten ja nuorten määrä
- Lastensuojelun avohuollon asiakkuudet
- Erikoissairaanhoidon jaksot ja hoitopäivät
- Nuorisorikollisuus

Mikään esittämistämme indikaattoreista ei kerro itsessään muutoksesta hyvään tai huonoon. Kunkin indikaattorin osalta tulee tunnistaa sen taustalla olevat asiat ja syy-seuraussuhteet. Valittujen indikaattoreiden avulla pyritään tukemaan palveluiden vaikuttavuutta universaaleissa palveluissa ja ennaltaehkäisemään korjaavien ja raskaiden palveluiden tarvetta jatkossa. Indikaattoreita tulee tarkastella osana talousraportointia ja toimialojen asiantuntija-analyysin jälkeen monialaisessa asiantuntijaryhmässä indikaattoreiden keskinäisten kehityssuuntien ja korrelaatioiden hahmottamiseksi. Valitut indikaattorit mahdollistavat myös tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnin pitkittäistutkimuksessa. Esimerkiksi pitkittyneet koulupoissaolot voivat johtaa vähitellen nuorten syrjäytymiseen ja koulutuksesta ulkopuolelle jäämiseen. Tämä puolestaan synnyttää riskin mm. myöhempään nuorisorikollisuuteen.

3.3 Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kehittäminen

Selvityshankkeen aikana on käynyt selväksi, että lapsibudjetoinnin sekä seurannan että raportoinnin osalta pääpaino kunnissa, kuntayhtymissä ja sairaanhoitopiireissä on ollut seurannan ja raportoinnin kehittämisessä. Kunnissa ja aloittavilla hyvinvointialueilla keskeinen ohjauksen väline on talousarvio ja -suunnitelma. Talousarvio ja -suunnitelma laaditaan siten, että ne toteuttavat kunta- tai hyvinvointialuestrategiaa ja edellytykset kunnan ja hyvinvointialueen tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin sekä hyvinvointialueen toiminnan ja talouden tavoitteet. Samoin kunnan ja hyvinvointialueen tilinpäätöksen sisällöstä on säännelty yksityiskohtaisesti.

Lapsilähtöistä budjetointia selvitettiin valtioneuvoston selvitys- ja tutkimushankkeessa³⁴, jonka raportti julkistettiin vuonna 2020. Selvityksessä tuotettiin muun ohella lapsibudjetointiin työkalu. Hankkeessa lapsibudjetointia pilotoitiin kolmen kunnan tuloslaskelmien pohjalta. Pilottikuntien valinnassa painotettiin pienten kuntien näkökulmaa lapsibudjetoinnin toteuttamisessa. Mallista on lyhyt kuvaus aiemmin tässä selvityksessä sivulla 14.

Toimeksiannon mukaisesti olemme arvioineet kuntien ja hyvinvointialueiden oman lapsibudjetointityön eri toimintavaihtoehtoja nykyisten käytössä olevien mallien pohjalta.

Lapsibudjetoinnin osalta toimintamallit rajoittuvat edellä mainitussa selvityshankkeessa kuvattuun lapsibudjetoinnin työkaluun sekä Oulussa ja Hämeenlinnassa käytössä olevaan lapsibudjetoinnin malliin, jota on käytetty pohjana mm. Heinolan kaupungin lasten, nuorten ja lapsiperheiden budjettiohjauksen kehittämisessä. Sitra ja Tiera ovat tehneet tahoillaan tietopakettien kehitystyötä ja Tampereen kaupunki on aloittanut valmistelut ilmiöpohjaisen budjetoinnin kehittämiseksi. Vuoden 2020 selvityshankkeessa kuvattu lapsibudjetoinnin malli pohjautuu Oulun kaupungin lapsibudjetoinnin malliin.

34 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-924-0>

Hämeenlinnan ja Oulun lapsibudjetoinnin mallin voi kuvata seuraavasti:

1. Kaupungeissa on käytössä talousraportointi AURA-mallin mukaisesti. Toiminnan tuloksista raportoidaan lautakuntiin nähden sitovana ja vaikuttavuutta valtuustoon nähden sitovana.
2. Lapsibudjetointi laaditaan kaupungin tilinpäätöstiedoista siten, että kaupungissa käytössä olevasta kustannushierarkiasta poimitaan kaikki kustannukset ns. liikennevalomalliin.
3. Palvelut on luokiteltu ns. liikennevalomalliin kuntalaisen näkökulmasta yli toimialojen kolmeen värikategoriaan (vihreät = ennaltaehkäisevät palvelut, keltaiset = tukevat palvelut ja punaiset = korjaavat palvelut).
4. Pääosa kustannuksista on kustannushierarkiassa kirjattu yksilötasolla (hetu), joten raportointi on mahdollista ajaa ns. liikennevalomalliin kuntatasolla, tiettyyn maantieteelliseen alueeseen rajautuen tai toimialakohtaisesti.
5. Lapsibudjetoinnin ikärajaus on 18 vuotta.
6. Jokaiseen liikennevaloluokkaan on määriteltä keskeiset toiminnan indikaattorit, joilla hyvinvoinnin toimenpiteiden vaikuttavuutta pyritään kuvaamaan. Talouden ja toiminnan indikaattoreiden pohjalta tehtävä analyysi laaditaan monialaisen asiantuntijaryhmän toimesta.
7. Lapsivaikutusten arviointi on sisällytetty osaksi prosessia siten, että keskeisistä lapsiin kohdistuvista talousarviotoimenpiteistä tehdään lapsivaikutusten arviointi ennen talousarvioesitystä ja tarvittaessa tilinpäätöksen yhteydessä (molemmat kaupungit ovat olleet jo pitkään Unicefin lapsiystävällisiä kuntia.)
8. Lapsibudjetoinnin avulla voidaan sekä luottamushenkilö- että viranhaltijaorganisaatiossa muodostaa yhteinen käsitys lapsen, nuoren ja lapsiperheen hyvinvoinnin kokonaisuudesta. Syntyy ymmärrys siitä, minkä verran kaupunki käyttää euroja ennaltaehkäiseviin palveluihin ja onko kehityssuunta talousnäkökulmasta oikea.
9. Lapsibudjetoinnin ja sen analyysin kautta toimialoilla ja luottamushenkilöillä (valtuusto) on mahdollisuus määrittää tietoon perustuen keskeiset hyvinvointitavoitteet sekä ne ilmiöt, joita halutaan seuraavan vuoden talousarvion kautta hoitaa.

Lapsibudjetoinnin käytännön toteuttamiseksi on mahdollista edetä joko hyödyntämällä vuonna 2020 luotua lapsibudjetoinnin työkalua tai Hämeenlinnan ja Oulun mallia tai kehittämällä kuntaan ja/tai hyvinvointialueelle jokin aivan oma malli. Tärkeintä olisi löytää kuntaan ja hyvinvointialueelle toimiva malli toteuttaa lapsen oikeuksien näkökulmaa.

Selvityshankkeen aikana meille selvityshenkilöinä on muodostunut käsitys siitä, että

1. Tahtotilaa lapsibudjetoinnin käyttöönotolle on laajasti.
2. Kunnissa ja hyvinvointialueilla toivotaan yhtenäistä kansallista lapsibudjetoinnin mallia, jota voidaan vapaaehtoisuuden pohjalta pilotoida.
3. Lapsibudjetoinnin mallin tulee olla yhtenäinen kunnissa ja hyvinvointialueella.
4. Kyvykkyydet ja osaaminen ottaa haltuun ilmiöpohjaisuus on osin tässä vaiheessa ennenaikaista.

Tässä selvityksessä olemme valmistelleet kansallisen mallin Hämeenlinnan ja Oulun lapsibudjetointien pohjalta. Kyseisten kaupunkien lapsibudjetoinnin mallit ovat olleet käytössä jo vuosia ja niistä on erinomaisia kokemuksia. Malliin on tässä yhteydessä tehty rajauksia ja tarkennuksia sekä poimittu ideoita selvityksessä kerätystä laajasta aineistosta. Lapsibudjetoinnin lähtökohdaksi on otettu palveluiden luokittelu kuntien ja hyvinvointialueiden automatisoidun talousraportoinnin käsikirjan (AURAn) mukaisesti. Lapsibudjetointi rajataan koskemaan alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria.

Rajaamme lapsibudjetoinnin tässä yhteydessä koskemaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvia kuntien ja hyvinvointialueiden menoja samoilla periaatteilla. Jatkossa käsityksemme mukaan lapsibudjetointi voisi toimia keskeisenä työkaluna kunnan ja hyvinvointialueen lapsiin kohdistuvien menojen näkyväksi tekemisen edistämistä kunta – hyvinvointialue sekä valtio kokonaisuudessa.

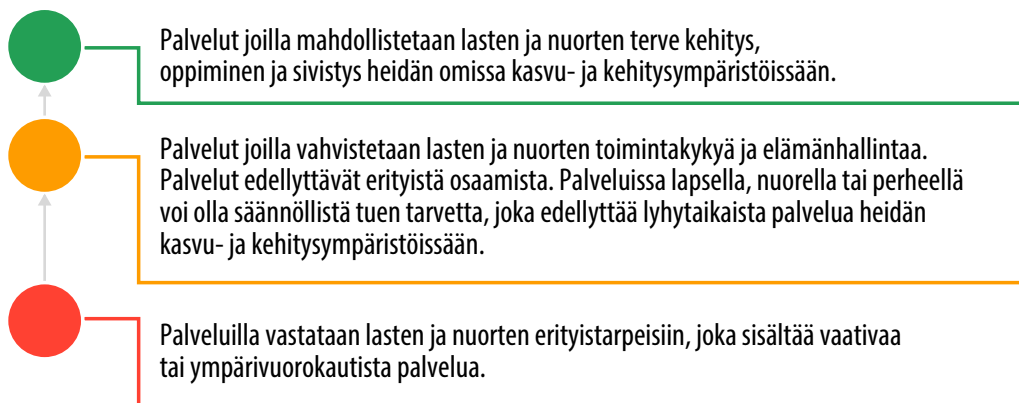
Nykyinen Aura-palveluluokittelu ei kuntien osalta ole riittävää, sillä jatkossa lähes kaikki kunnan palvelut ovat ennaltaehkäiseviä palveluja ja luokittelultaan ”vihreitä”. Palvelun sisälle mahdollisesti jatkossa tunnistettavia tuotteita voisi olla esimerkiksi perusopetuksessa: tukiopetustunnit, jakotunnit, erityisopettajan työpanos (%), samanaikaisopettajuus, oppilashuollon konsultaatio, tehostettu tuki, erityinen tuki, pienryhmät, sairaalakouluopetus jne. Samoin varhaiskasvatuksen palveluluokittelua tulisi jakaa hienojakoisemmaksi (nykyisellään varhaiskasvatus on yksi kokonaisuus Aura-palveluluokittelussa). Vaikka nuorisopalvelut on lähtökohtaisesti ennaltaehkäisevä palvelu, tulisi sekin jakaa alatuotteille mm. avoimen nuorisotoiminnan, jalkautuvan nuorisotyön, ohjauksen ja työpajatoiminnan alaluokkiin.

Selvityshankkeessa on korostettu lapsibudjetointia kokonaisuutena, johon kuuluu budjetointi, seuranta ja lapsivaikutusten arvioinnit. Lapsibudjetointi itsessään ei ole tavoite tai päämäärä, vaan keino tuoda esille lapsiin ja nuoriin julkisen vallan kohdistamat resurssit, arvioida resurssien kohdistamisen vaikuttavuutta, kiinnittää huomio ilmiöihin ja jatkuvasti arvioida toiminnan vaikuttavuutta.

3.3.1 Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kansallisen mallin viitekehys

Lapsibudjetoinnin avulla voidaan luoda yhteinen käsitys lapsen, nuoren ja lapsiperheen hyvinvoinnin kokonaisuudesta sekä saada välineet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteiselle johtamiselle kunnissa ja hyvinvointialueilla. Yhteisenä tavoitteena tulee olla saumattomat ja vaikuttavat palveluketjut sekä monialainen yhteistyö kuntalaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Palveluiden painopistettä tulee kyetä siirtämään ennaltaehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin. Palvelut voidaan tästä näkökulmasta jakaa kolmeen värikköategoriaan.

Kuvio 5. Lasten ja lapsiperheiden palveluiden jakaminen kolmeen värikköategoriaan.

Kolmesta värikköategoriasta muodostuva liikennevaloluokittelu on määritelty kuntalaisen näkökulmasta siten, että palvelukokonaisuudet voidaan suoraan muodostaa Aura-mallin palveluluokituksista. Aura-käsikirjan mukaiset palveluluokat sekä kuntien että hyvinvointialueiden osalta on sellaisenaan siirretty alla olevaan liikennevaloluokitteluun, jota voidaan hyödyntää kuntien ja hyvinvointialueen tilinpäätösvaiheen tarkastelussa.

Kuvio 6. Lasten ja lapsiperheiden kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden luokittelu liikennevalomallin mukaisesti.

<p>Lasten ja nuorten terveen kehityksen, oppimisen ja sivistyksen mahdollistaminen heidän omilla kasvu- ja kehitysympäristöissään.</p>	<p>Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalvelut ja tuki, 1120</p> <p>Kouluterveydenhuollon palvelut, 2532</p> <p>Opiskeluterveydenhuollon palvelut, 2534</p> <p>Äitiys- ja lastenneuvola-palvelut, 2538</p> <p>Päihde- ja mielenterveys-ongelmaisten matalakynnystoiminta, 2484</p> <p>Ehkäisevä päihdetyö, 2488</p> <p>Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijapalvelut, 2930</p>	<p>Päiväkotitoiminta, 3021</p> <p>Perhepäivähoito, 3022</p> <p>Muu varhaiskasvatus, 3023</p> <p>Esiopetus, 3041</p> <p>Perusopetus, 3051</p> <p>Aamu- ja iltapäivätoiminta, 3052</p> <p>Lukiokoulutus, 3101</p> <p>Ammatillinen koulutus, valtionosuusrahoitus, 3151</p> <p>Ammatillinen koulutus, muu toiminta, 3152</p> <p>Kansalaisopistokoulutus, 3251</p> <p>Taiteen perusopetus, 3351</p> <p>Kansanopistokoulutus, 3451</p> <p>Muu opetus- ja kasvatustoiminta, 3455</p>	<p>Kirjastopalvelut, 3501</p> <p>Liikunta- ja ulkoilupalvelut, 3551</p> <p>Nuorisopalvelut, 3601</p> <p>Museopalvelut, 3701</p> <p>Visuaalisen taiteen palvelut, 3702</p> <p>Teatteri-, tanssi- ja sirkuspalvelut, 3751</p> <p>Musiikkipalvelut, 3851</p> <p>Yleisen kulttuuritoiminnan palvelut, 3901</p> <p>Puistot ja viheralueet, 4701</p> <p>Kotoutumisen edistämisen ja maahanmuuton palvelut, 5605</p> <p>Joukkoliikenne ja muut liikkumisen palvelut, 6301</p>
<p>Lasten ja nuorten toimintakyvyn ja elämönhallinnan vahvistaminen, joka edellyttää erityistä osaamista. Palveluissa lapsella tai nuorella tai perheellä voi olla säännöllistä tuen tarvetta, joka edellyttää lyhytaikaista palvelua heidän kasvu- ja kehitysympäristöissään.</p>	<p>Lastensuojelun sosiaalityö ja avohoito, 2131</p> <p>Lapsiperheiden sosiaalityö ja -ohjaus, 2181</p> <p>Lapsiperheiden kotipalvelu ja perhetyö, 2182</p> <p>Kasvatus- ja perheneuvonta, 2183</p> <p>Perheoikeudelliset palvelut, 2191</p> <p>Sosiaalihuoltolain mukainen liikkumista tukeva palvelut, 2233</p> <p>Henkilökohtainen apu, 2281</p>	<p>Vammaisten asumisen muu tuki ja palvelut kuin ympärivuorokautisen avun ja tuen sisältävät asumispalvelut, 2282</p> <p>Vammaisten liikkumista tukeva palvelu, 2283</p> <p>Vammaisten perhehoito, 2284</p> <p>Vammaisten sosiaalityö ja -ohjaus ja päiväaikainen toiminta, 2285</p> <p>Muiden kuin lapsiperheiden ja iäkkäiden kotihoito, 2325</p> <p>Päihdekuntoutujien terveyspalvelut (avohoito ja -kuntoutus), 2476</p> <p>Mielenterveyskuntoutujien terveyspalvelut (avohoito ja -kuntoutus), 2480</p>	<p>Kotisairaalahoido, 2531</p> <p>Perustason lääkinnällinen avokuntoutus, 2535</p> <p>Perustason vastaanottopalvelut, 2536</p> <p>Suun terveydenhuollon palvelut, 2545</p> <p>Sosiaalipäivystys, 2902</p> <p>Sosiaali- ja potilasasiain palvelut, 2906</p> <p>Opiskeluhoollon kuraattoripalvelut, 2188</p> <p>Opiskeluhoollon psykologipalvelut, 2580</p> <p>Kotoutumisen edistämisen ja maahanmuuton palvelut, 5601</p>
<p>Lasten ja nuorten erityistarpeisiin vastaaminen, joka sisältää vaativaa tai ympärivuorokautista palvelua.</p>	<p>Lastensuojelun ammatillinen perhehoito, 2121</p> <p>Lastensuojelun laitospalvelu, 2122</p> <p>Lastensuojelun perhehoito, 2123</p>	<p>Lapsiperheiden asumispalvelut, 2185</p> <p>Vammaisten laitospalvelu, 2251</p> <p>Vammaisten tehostettu palveluasuminen, 2261</p> <p>Ensihoito, 2604</p>	<p>Lastenpsykiatrisen ja nuorisopsykiatrisen erikoissairaanhoido, 2606</p> <p>Ympärivuorokautiset päivistyspalvelut, 2607</p> <p>Somaattinen erikoissairaanhoido, 2612</p>

Lapsibudjetoinnin kansallisen mallin viitekehukseen tuodut Aura-luokituksen mukaiset palvelut on kuvattu kaavioon kolmella sinisen sävyllä toimialasta riippuen.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut - **Sivistystoimiala**

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut - **Tekninen toimiala**

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut - **Sosiaali- ja terveystoimiala**

Huomionarvoista on, että lähes kaikki tulevan peruskunnan palvelut ovat kuntalaisen näkökulmasta ennaltaehkäiseviä ja väriluokittelultaan vihreitä. Tästä syystä lapsibudjetointia tulee jatkossa kehittää kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisenä työkaluna. Lapsibudjetoinnille olisi hyvä asettaa jatkossa euromääräinen tavoitearvo € / alle 18-vuotias talousarviovaiheessa ja vertailla palveluluokkien toteumia sekä kuntien että hyvinvointialueiden tilinpäätöksissä. Palvelukehitystä olisi hyvä kuvata kustannusten siirtymisellä väriluokasta toiseen siten, että valtuustotason tavoitteena voisi olla esimerkiksi 1 prosentin siirtyminen keltaisista palveluista vihreisiin palveluihin.

Lapsibudjetointi olisi hyvä tunnistaa jatkossa osaksi elämänkaarimallia, koska useassa tilanteessa lasten ja nuorten korjaavien palveluiden tarve ei välttämättä johdu lapsesta itsestään, vaan vanhemmista ja perheen tilanteesta. Lasten ja nuorten palveluiden kustannuksia (€/asukas) ja kustannuskehitystä tulisi olla mahdollista verrata myös muihin ikäprosesseihin ja kaupungin kokonaismenoihin. Kustannuskehityksen muutoksen seuranta ikäprosessien välillä mahdollistaisi myös niiden aikuisten palveluissa toteutettujen toimenpiteiden vaikuttavuuden seurannan, jotka mahdollisesti selittäisivät lasten ja nuorten palvelukehityksen muutoksia.

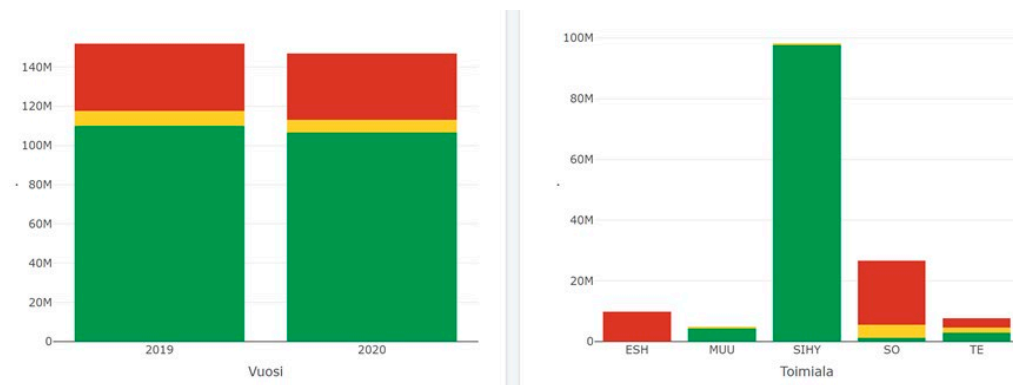
Alla olevassa kaaviossa case esimerkki lasten ja nuorten (alle 18-vuotiaat) Aura-luokituksen mukaisesti ajatusta raportista liikennevaloluokituksin esitettyinä. Esimerkki on kunnasta, jossa sosiaali- ja terveystoimialat ovat olleet kunnan itsensä toteuttamia.

Taulukko 4. Esimerkki Aura-luokituksen mukaisesta lasten ja nuorten palveluiden jaottelusta.

Kunta		Kokonaismenot	€ / alle 18-vuotias	%-osuus (€ / alle 18-vuotias)
2017	Vihreä	351 090 845	7 788	72,7
	Keltainen	71 373 265	1 583	14,8
	Punainen	60 191 355	1 335	12,5
	Yhteensä	482 655 465	10 706	100
2018	Vihreä	353 189 526	7 890	71,6
	Keltainen	78 027 109	1 743	15,8
	Punainen	61 845 933	1 382	12,5
	Yhteensä	493 062 568	11 014	100
2019	Vihreä	364 788 892	8 213	71,6
	Keltainen	83 810 007	1 887	16,4
	Punainen	61 183 594	1 377	12,0
	Yhteensä	509 782 493	11 477	100
2020	Vihreä	366 907 716	8 311	69,0
	Keltainen	99 605 633	2 256	18,7
	Punainen	65 580 588	1 486	12,3
	Yhteensä	532 093 937	12 053	100
2021	Vihreä	374 128 295	8 531	68,0
	Keltainen	102 961 902	2 348	18,7
	Punainen	73 266 081	1 671	13,3
	Yhteensä	550 356 279	12 549	100

Aineiston visualisoimiseksi kannattaa ensi vaiheessa käyttää kunnissa yleisesti käytössä olevaa Power BI -työkalua.

Kuvio 7. Esimerkki aineiston visualisoinnista Power BI -työkalulla.

Kaikkien kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetointi on tunnistettava työkaluksi, jonka syntyä vuosia kestävä monialainen kehitysprosessin kautta. Toimijoiden itsensä mukana olo ja sitoutuminen kehitysprosessiin ovat avaintekijöitä onnistumiselle. Lapsibudjetoinnin keskeinen kysymys on, miten toiminta kiinnitetään palveluluokkien euroihin. Sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta vähimmäistietovalmistelussa on pyritty kuvaamaan palveluluokkaan kiinnittävät poiminnat toiminnasta (sote-asiakas- ja potilastietojärjestelmät) eli se, mitä THL:n määrittämiä tilastomerkitöitä kiinnitetään kuhunkin Aura-luokkaan. Näin toiminta ja eurot kohtaavat. Vastaava tarkastelu tulisi tehdä kansallisesti myös muiden toimialojen osalta.

Lisäksi hyvinvointialueiden uusi Aura-luokitus on huomattavasti aiempaa hienojakoisempi ja lähellä aikanaan valmistettua Sote-tietopakettiluokitusta. Hyvinvointialueet voivat johtamistarkoituksessa käyttää vielä tätäkin hienojakoisempaa tietoa, mutta se tulee kyetä siltaamaan Aura-luokitukseen. Tätä kokonaisuutta valmistellaan edelleen THL:n ja VM:n toimesta yhdessä hyvinvointialueiden kanssa. Jatkossa tulevan peruskunnan palvelut tulisi määritellä vastaavalla tavalla ja yhteismitallistaa sote-tietojen kanssa. Kansallisen kehitystyön koordinaatio olisi hyvä olla valtiovarainministeriöllä yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa siten, että varsinainen operatiivinen kehitystyö tehdään kuntien ja hyvinvointialueiden asiantuntijoiden toimesta. Valtiovarainministeriöllä ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella tulisi olla paitsi ohjaus myös valmisteluryhmien koollekutsujan rooli.

3.3.2 Lapsibudjetointi osana lapsivaikutusten arviointia

Lapsivaikutusten arviointi on lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakoimista ja seurantaan. Kansallinen tilannekuva kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden lapsivaikutusten arvioinnista on, että usein yksittäisissä asioissa selvitetään jo nykyisellään etukäteen, miten vireillä oleva asia voitaisiin toteuttaa lasten edun kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Jatkossa pistemäisyyden rinnalle tulisi liittää lapsivaikutusten arviointi osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmistelua. Osana talousarvion valmisteluprosessia tulisi ennen talousarvioesityksen julkistamista olla selvityksiä siitä, millaisia hyötyjä tai haittoja valituilla talousarviotoimenpiteillä on lapsiin ja nuoriin. Samoin tärkeää on tehdä jälkikäteisarvio toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Sekä lapsivaikutusten arvioinnin että lapsibudjetoinnin tuottaman tiedon tarkoituksena on tehdä päätöksentekoprosessi – aina päätöksen ennakkovaikutusten arvioinnista ja suunnittelusta sen vaikutusten seurantaan – läpinäkyväksi lapsen oikeuksien näkökulmasta. Tämä mahdollistaa lapsen edun ensisijaisen huomioonottamisen talouspäätöksiä tehtäessä.

”Lapsibudjetoinnilla tarkoitetaan kunnan ja hyvinvointialueen talousarvion ja tilinpäätöksen tarkastelemista lapsen oikeuksien ja etujen näkökulmasta. Lapsibudjetointi mahdollistaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvan talousarvion osuuden jäljittämisen kunnan ja hyvinvointialueen budjetista sekä toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin. Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin yhteisellä analyysillä voidaan arvioida, onko resursointi riittävää suhteessa tarpeisiin ja kohdistuvatko varat sellaisiin toimiin, jotka vähentävät myöhempien, kalliimpien palveluiden tarvetta. Kokonaiskuvan avulla saadaan tietoa, miten rahankäyttö edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä heidän oikeuksiensa toteutumista.” Edellä kuvatun määritelmän kautta voidaan ajatella lapsibudjetoinnin olevan osa lapsivaikutusten arviointia. Toisaalta lapsibudjetointi on tunnistettava osana elämänkaarikonaisuutta, jossa lasten ja nuorten palvelut muodostavat kokonaisuuden yhdessä työikäisten ja ikäihmisten palveluiden kanssa. Eri ikäsegmenttien palveluilla on monilta osin vahva keskinäinen riippuvuus ja ne muodostavat syy-seuraussuhteita. On tilanteita, joissa lasten tai nuorten korjaavien palveluiden tarve ei johdu lapsesta itsestään, vaan vanhemmista ja perheen tilanteesta. Tällöin resursointi tulisikin kohdistua vanhemman tai perheen tilanteen korjaamiseen.

Lapsivaikutusten arvioinnissa voidaan hyödyntää valmiita toimintamalleja. Esimerkiksi valmiita ohjeistuksia tarjoavat THL, Kuntaliitto, Suomen UNICEF, Mannerheimin lastensuojeluliitto ja lapsistrategian verkkosivut (STM, lapsistrategia.fi). Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -malli on käytössä useissa kymmenissä kunnissa. Mallin avulla kunta tunnistaa, missä sillä on parannettavaa lapsen oikeuksien suhteen, määrittelee, mitä sen tulee tehdä, jotta jokaisen lapsen oikeudet toteutuisivat kunnassa mahdollisimman hyvin sekä seuraa järjestelmällisesti työnsä edistymistä ja tuloksia. Yksi mallin keskeisistä kehittämisalueista on kuntien lapsivaikutusten arviointi. Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallin tuki ja ohjeistukset lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamiseksi on toimiva

ja monessa kunnassa hyväksi havaittu, mutta lapsivaikutusten arviointia voidaan tehdä monella muullakin mallilla. Lapsivaikutusten arvioinnin kohteita valittaessa ja lapsivaikutusten arviointia tehtäessä on otettava erityisesti huomioon ne vaikutukset, jotka kohdistuvat eri tavoin haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin. Lapsen oikeuksien sopimus (art. 2) kieltää kaikenlaisen syrjinnän lapsen tai hänen huoltajaansa liittyvien syiden perusteella. Myös yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa kuntaa edistämään yhdenvertaisuutta ja ehkäisemään syrjintää. Lapsivaikutusten arvioinnin avulla kunta voi etukäteen huolehtia näiden velvoitteiden toteuttamisesta.

Arvioinnissa tulisi hyödyntää kunnissa jo aiemmin kerättyä tietoa sekä huomioida jo olemassa olevaa tutkimus-, asiantuntija- ja viranomaistietoa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista ja palveluista (esim. THL:n Sotkanet.fi-, Hyvinvointikompassi-, Terveystemme- ja TEAviisari -verkkopalvelut, Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjat, AVIn valvontaratkaisut ja ohjeet sekä lapsioikeudelliset julkaisut). Kouluterveyskysely tuottaa tietoja lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja palveluista sekä THL:n Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut -tutkimus seurantatietoa pienten lasten ja perheiden hyvinvoinnista, terveydestä sekä palveluiden käytöstä ja palvelukokemuksista.

Lasten kuuleminen on välttämätön osa lapsivaikutusten arviointia ja tiedon keräämistä. Lapsilla on kokemustietoa, joka on tarpeellista päätöksenteossa. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukaan lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen oikeuksien komitea on linjannut, että lapsen oikeutta saada etunsa arvioiduksi ja ensisijaisesti huomioon otetuksi ei voida toteuttaa kuulematta lasta tai lapsia (YK:n lapsen oikeuksien komitean Yleiskommentti nro 12, 2009, kohta 74.)

3.3.3 Lapsibudjetoinnin pilotointi kunnissa ja hyvinvointialueilla

Lapsibudjetoinnin käyttöönotossa on syytä edetä kuntien ja hyvinvointialueiden omaehtoisesti toteutettavien pilotointien pohjalta vaiheittain. Jotta piloteilla olisi vaikuttavuutta, ne tulisi muodostaa siten, että niissä olisi mukana hyvinvointialue ja yksi tai useampi kunta hyvinvointialueelta. Mallin pilotointi on toki mahdollista myös ilman sidosta kunta-hyvinvointialue, mutta parhaan lopputuloksen pilotit antavat, jos pystytään tarkastelemaan kaikkia tuotettuja palveluita kustannuksineen.

Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kehittämisen koordinaatiovastuu tulisi määritellä, ja selvityshenkilöinä esitämme koordinaatiovastuuta valtiovarainministeriölle yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Valtiovarainministeriön roolin voisi toteutua esimerkiksi vastaavalla tavalla kuin valtiovarainministeriön alaisuudessa toimiva kuntien ja hyvinvointialueiden raportoimien tietojen tietomäärittysten ylläpidon

yhteistyöryhmä työskentelee. Näkemyksemme mukaan lapsibudjetoinnin pilotit eikä mallin käyttöönotto edellytä erillistä resurssin varausta kuntiin tai hyvinvointialueelle, vaan se voidaan hoitaa osana organisaatioiden viranhaltijoiden nykyisiä tehtäviä.

Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin vaiheistus tulisi toteuttaa seuraavasti:

1. vaihe: Tilinpäätösvaiheen lapsibudjetointi ja tiedottaminen
2. vaihe: Hyvinvoinnin kansalliset vaikuttavuusindikaattorit, Aura-raportoinnin lisähierarkiat kuntiin ja ilmiöpohjaisen budjetin valmistelu
3. vaihe: Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kansallinen käyttöönotto

Lapsibudjetoinnin lähtökohdaksi tulisi ottaa palvelujen luokittelu kuntien ja kunta-yhtymien automatisoidun talousraportoinnin käsikirjan (AURAn) mukaisesti. Lapsibudjetointi tulisi rajata koskemaan alle 18-vuotiaita. Lapsibudjetoinnin kokonaisuus koskee lasten ja nuorten palveluiden laatua ja saavutettavuutta, palveluihin käytettyä rahaa sekä lasten ja nuorten hyvinvointia kunnissa ja hyvinvointialueilla. Palveluluokitteluun esitämme sisällytettävän ns. liikennevalojaottelun, jota voidaan hyödyntää kuntien ja hyvinvointialueiden tilinpäätöksissä.

Ensimmäisen vaiheen rajaukset ja huomiot:

- Tarkastelun kohteena ovat kuntien ja jatkossa hyvinvointialueiden menot.
- Esimerkiksi liikuntaan ja kulttuuriin liittyvät menot jaetaan ikäryhmän koon suhteessa koko väestöön. Samalla periaatteella jaetaan joukkoliikenteen sekä puistojen ja viheralueiden kustannukset.
- Palveluluokat (esimerkiksi lukiokoulutus tai etsivä nuorisotyö), joissa palvelua toteutetaan myös yli 18-vuotiaille, otetaan huomioon kustannusten osalta täysimääräisesti.
- Erityistä huomiota pitää kiinnittää toimintatiedon aktiiviseen validointiin. Validoinnin helpottamiseksi muun muassa Koski-tietovarannosta tulisi saada yhteenvedoraportit toimintatiedoista koululuokittain koulukohtaisesti.

Valmistelun aikana on käyty keskustelua suorista lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistuvista kustannuksista (esimerkiksi varhaiskasvatus tai perusopetus) ja välillisistä kustannuksista, joita syntyy esimerkiksi liikunta- ja kulttuuripalveluissa (esimerkiksi ulkoliikunta-alueet, liikuntahallit, kirjastot jne.). Kustannusten vertailtavuus luonnollisesti laskee välillisten menojen osalta, mikäli kustannustenjakoperiaatteet vaihtelevat eri puolilla maata. Toisaalta tunnistetaan esimerkiksi liikunnan, kulttuurin ja nuorisotyön merkittävyys lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Tämän vuoksi selvityshenkilöinä esitämme, että nämä menot

otettaisiin mukaan laskemalla lapsi-ikäluokan osuus palvelusta. Investoinnit rajataan tämän esityksen ulkopuolelle. Mahdollista on toki lähteä liikkeelle piloteissa siten, että mukaan otetaan vain suoraan lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistuva menot.

Kootusti palveluluokittain ja ikäryhmittäin:

- Ikärajaus alle 18-vuotiaat.
- Poikkeuksena tietyt palvelut, jotka on selkeästi suunnattu lapsille tai nuorille. Näissä kustannukset esitetään joko kokonaisuutena tai sitten jaoteltuna erikseen alle 18-vuotiaista syntyneet kulut. Näitä palveluita/palveluluokkia ovat esimerkiksi:
 - Etsivä nuorisotyö
 - Nuorten ohjaamatoiminta
 - Päivälukiot (oppivelvollisuusikäiset)
 - Ammatillinen koulutus (oppivelvollisuusikäiset)
 - Nuorten työpajatoiminta
 - Lasten- ja nuorisopsykiatria
 - Lastensuojelun jälkihuolto
 - Päihdetyön avohoito
 - Laitospäihdehoito
 - Korvaushoito

Seuraavaksi esitetään vuosittaiset toimenpiteet. Aikataulu on esitetty tavoitteellisena. Käytännössä pilottia rakennettaessa tulee sopia aikataulusta ja linjata, mikä on realistista aikataulun suhteen. Selvityksen aikana on käynyt ilmi, että osa kunnista haluaisi edetä pilotoinnin osalta nopeasti ja osa vielä pohtii kokonaisuutta. Hyvinvointialueet ovat vielä rakentumassa ja on epäselvää, millä aikataululla ne pystyvät pilotointeja aloittamaan. Kun lähtökohdaksi otetaan, että paras vaikuttavuus saadaan silloin, kun pilotoinnissa on mukana hyvinvointialue ja alueen kunta tai kunnat, olisi tärkeää, että lapsibudjetointi olisi yhteisesti keskusteluissa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kun alueella sovitaan yhteisistä kehittämistoimenpiteistä.

Lapsibudjetointi ja sen kehittäminen vaativat hyvinvointialueen ja kuntien välille yhteistyörakenteen. Sinänsä mallin kehittäminen ei vaadi käsityksemme mukaan erillistä yhteistyörakennetta, vaan voi toimia osana niitä rakenteita, jotka joka tapauksessa syntyvät hyvinvointialueen ja kuntien välille. Tärkeää on, että niin poliittinen kuin operatiivinen johto kunnissa ja hyvinvointialueella sitoutuu lapsibudjetoinnin käyttöönottoon ja kehittämiseen. Esimerkki yhteistyörakenteesta esitetään kappaleessa 2.1.5.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleiskommentti 19 lähtee siitä, että määrärahat tehdään näkyväksi budjettiprosessin kaikissa vaiheissa: suunnittelussa, hyväksymisessä, toimeenpanossa ja seurannassa. Seuraavan vuoden budjettia valmisteltaessa tulisi tehdä budjettianalyysi lapsiin ja nuoriin kohdistuvista määrärahoista ja niiden kehittymisestä.

Vaihe 1 (vuosi 2023, kuukaudet 1–4)

Tämän vaiheen keskeinen tavoite on lapsibudjetoinnin tunnetuksi tekeminen ja hyvinvoinnin työvälineiden kehittäminen kuntien ja hyvinvointialueiden tarpeisiin. Kansallisen kehitystyön koordinaatio olisi hyvä olla valtiovarainministeriöllä yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa siten, että varsinainen operatiivinen kehitystyö tehdään kuntien ja hyvinvointialueiden asiantuntijoiden toimesta. Valtiovarainministeriöllä ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella tulisi olla paitsi ohjaus myös valmisteluryhmien koollekutsujan rooli.

Tehdään Aura-palveluluokituksen mukainen analyysi pilottikunnista vuodelta 2022 tilinpäätösvaiheessa liikennevaloin.

- **Vihreä** = Lasten ja nuorten terveen kehityksen, oppimisen ja sivistyksen mahdollistaminen heidän omassa kasvu- ja kehitysympäristöissään.
- **Keltainen** = Lasten ja nuorten toimintakyvyn ja elämänhallinnan vahvistaminen, joka edellyttää erityistä osaamista. Palveluissa lapsella, nuorella tai perheellä voi olla säännöllistä tuen tarvetta, joka edellyttää lyhytaikaista palvelua heidän kasvu- ja kehitysympäristöissään.
- **Punainen** = Lasten ja nuorten erityistarpeisiin vastaaminen, joka sisältää vaativaa tai ympärivuorokautista palvelua.

Lapsibudjetoinnin käyttöönoton ensimmäisessä vaiheessa pilottiin osallistuvat tahot analysoivat vuoden 2022 tilinpäätökset liikennevalomallilla. Vuoden 2022 tilinpäätöksestä kunkin toimijan tulisi tehdä "lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilinpäätös" osana kuntien hyvinvointikertomusta.

Kuhunkin väriluokkaan olemme määritelleet suositukset toiminnan indikaattoreista (toimenpide-esitys 8), joiden korrelaatiota talouden indikaattoreihin kannattaa kunnissa ja hyvinvointialueella monialaisesti analysoida. Ensivaiheessa keskeistä olisi saada aikaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen "lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilinpäätös". Hyvinvointikertomus olisi tälle hyvä konteksti.

Vaihe 2 (kuukaudet 5/2023–12/2024)

Vuoden 2023 aikana täydennetään kansallisia hyvinvoinnin vaikuttavuusindikaattoreita jokaiseen liikenne-valon väriin. Kansallisten hyvinvointi-indikaattoreiden kehitystyöhön olemme ottaneet kantaa toimenpide-esityksissämme 3 ja 4. Indikaattoreita kootaan kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpiteen 24 mukaisessa selvityshankkeessa. Lisäksi tulee huomioida Itlan, lapsiasiavaltuutetun ja kansallisen lapsistrategian valmistelijoiden syksyllä 2022 julkaistava raportti kansallisista lasten hyvinvointia kuvaavista indikaattoreista.

Vuoden 2023 aikana olisi hyvä valmistella selvityksemme toimenpiteen 8 yhteydessä kirjaamamme Aura- luokittelun lisähierarkia erityisesti kuntien palveluluokkien osalta. Pilottikunnissa olisi hyvä ottaa käyttöön myös lapsivaikutusten arviointi siten, että budjetin sekä valittujen kohteiden lapsivaikutusten arvioinnit on tehty ennen seuraavan vuoden talousarvioesitystä ja tuloksilla voidaan perustella talousarviotoimenpiteitä vuoteen 2024.

Pilottikuntien vuoden 2022 tilinpäätöksestä olisi mahdollista tehdä ensimmäinen kansallinen vertailu lapsibudjetoinnin pohjalta tilinpäätökseen 2023. Ensimmäisen hyvinvointialueen tilinpäätöksen valmistuttua vuodelta 2023, se analysoidaan samalla periaatteella keväällä 2024. Tällä vertailulla saisi mielenkiintoisen vertailutiedon hyvinvointialueen muodostumisen vaikutuksista ennaltaehkäiseviin palveluihin ja ensimmäinen kansallinen pilotteihin pohjautuva tilinpäätöspohjainen vertailutieto kunta-hyvinvointialue olisi käytössä keväällä 2024.

Suosittellemme, että lapsibudjetoinnin pilottikunnissa ja hyvinvointialueella tulisi aloittaa ilmiöpohjaisen budjetoinnin valmistelu jo vuoden 2023 aikana hyödyntäen mahdollista Aura-palveluluokittelun lisähierarkiaa. Yksi mahdollinen ilmiö, johon ilmiöbudjetoinnin pilotti kannattaisi kohdistaa on lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Pilotin valmistelussa tulee tunnistaa ne Aura-palveluluokituksen palvelut (kustannushierarkiat), joilla syrjäytymistä ennaltaehkäistään, syrjäytymisvaarassa olevia tuetaan ja syrjäytyneitä autetaan. Näin olisi mahdollista synnyttää pilotti, joka tunnistaa ilmiön kustannusvaikuttavuuksia ja mahdollistaa lapsibudjetoinnin talousarviossa tähän saakka toteutetun tilinpäätöstarkastelun lisäksi. Pilotit ilmiöbudjetoinneista tulisi olla valmiit alkuvuodesta 2024 siten, että ne voidaan toimeenpanna pilottikuntien ja hyvinvointialueiden yhteisenä vuoden 2025 talousarvioissa tukien yhteisiä hyvinvointitavoitteita.

Vaihe 3 (kuukaudet 1/2025–)

Kansallinen malli lapsibudjetoinnista kuntiin ja hyvinvointialueille pilottikunnissa ja hyvinvointialueilla talousarviovuonna 2025.

- Ilmiöbudjetointi valittuun ilmiöön. Ei edellytä kuntien ja hyvinvointialueiden rakenteissa, eikä johtamisjärjestelmässä muutoksia. Budjettivastuut ja toimivalta tunnistettu ilmiöön vaikuttavissa osatekijöissä ja eurot sisältyvät vastuualueiden kustannuspaikoille ja raportoidaan Aura-palveluluokituksen mukaisesti ja vyörytykset Aura-käsikirjan mukaisesti.
- Tilinpäätösvaiheen tarkastelu liikennevalomallin mukaisesti. Hyvinvointi-indikaattoreiden lisäksi lapsiin ja nuoriin kohdistuvien hyvinvointitoimenpiteiden vaikuttavuutta voidaan todentaa lisäksi ilmiöön ja sen hoitoon määritellyillä indikaattoreilla.

Kansallinen lapsibudjetoinnin arviointi tilinpäätöksen 2025 jälkeen mahdollistaisi mallin laajemman käyttöönoton vuodesta 2026 lähtien.

Ilmiöt osana lapsibudjetointia

Valtiovarainministeriön aiemmassa julkaisussa (2021:29) lapsibudjetoinnin pilotointi ja vakiinnuttaminen esitetään osaksi lapsibudjetointia ilmiöiden tarkastelua. Pilotoinnin kohteeksi on valittu lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Johdonmukaista olisikin tarkastella kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnissa samaa ilmiötä, siihen haettuja ja käytettyjä resursseja ja resursseilla aikaansaatuja tuloksia. Jos tavoitteena lapsibudjetoinnille pidetään kansallisesti vertailukelpoisia tuloksia, tulisi lapsibudjetoinnin periaatteet kunnissa ja hyvinvointialueella olla yhtenäiset. Lapsibudjetoinnista saatava lisäarvo syntyy kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisenä, yhteisten vaikuttavien prosessien ja hyvinvointitoimenpiteiden kautta. Samoin mallilla tuotetaan lisäarvoa päätöksenteon tueksi.

3.4 Kymmenen toimenpidesuosituksen

1. Vahvistetaan yhdessä hyvinvointia ja osallisuutta.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, vastuista ja toimenpiteistä säädetään useissa laeissa. Lisäksi lainsäädäntö korostaa asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kunnan toimintaan. Toimintaympäristö, missä sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen uudistus 1.1.2023 alkaen jakaa kuntien perinteisen hyvinvointitehtävän ja siihen liittyvät vastuut kahdelle organisaatiolle, asettaa uusia haasteita hyvinvointityölle. Kaikilla kunnan ja hyvinvointialueen viranomaisilla on jatkossakin velvollisuus pyrkiä tukemaan vanhempia heidän

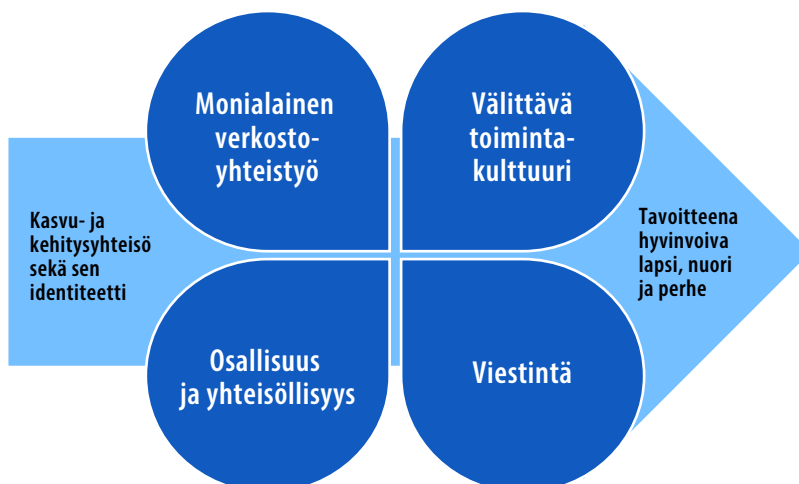
kasvatustehtävässään. Kasvatuksen tukemisella tarkoitamme tässä yhteydessä laajasti ottaen kaikkia sellaisia eri viranomaisten yhteistyöhön perustuvia toimia, joilla pyritään kehittämään lapsiperheiden ja heidän välittömän arkiympäristönsä mahdollisuuksia edistää lasten ja nuorten suotuisaa kasvua ja kehitystä.

- Lähtökohtaisena periaatteena tulisi olla, että lapsia ja nuoria tuetaan ensisijaisesti heidän luonnollisissa arki- ja kehitysympäristöissään.
- Erityisesti tulee huolehtia siitä, että kunnissa vakiintuneet monialaiset yhteistyömallit ja toimintatavat säilyvät.

Suurin osa lapsista, nuorista ja lapsiperheistä voi edelleen hyvin. Lasten ja nuorten ongelmat ovat kuitenkin lisääntyneet, kasaantuneet ja polarisoituneet. Erityisesti mielen-terveyteen ja yksinäisyyteen liittyvät haasteet lisääntyvät. Haasteiden lisääntyessä on riskinä, että yhteiskunnassamme hoidetaan yhä enemmän pahoinvointia ja keskustellaan pahoinvoinnista hyvinvoinnin sijaan. Esitämmeekin, että:

- Valmistellaan perinteisten indikaattoreiden rinnalle kansallisia onnellisuusindikaattoreita.
- Kunnat ja hyvinvointialueet tulisi nähdä yhä enemmän ongelmien ratkaisijan sijaan hyvinvoinnin mahdollistajana.
- Viestitään ja jaetaan onnistumisia sekä puhutaan hyvinvointia vahvistavista tekijöistä.

Kuvio 8. Kunnassa ja hyvinvointialueella on tavoitteena hyvinvoiva lapsi, nuori ja perhe.

Kuntien ja hyvinvointialueen yhteisenä tavoitteena on siirtää lapsille, nuorille ja lapsiperheille suunnattujen palveluiden painopistettä ennaltaehkäiseviin ja kevyempiin palveluihin ja tukea heitä arjen kasvu- ja kehitysympäristöissä.

- *Hyvinvointi tulee nähdä oppimisen edellytyksenä. Koulutus ja oppiminen on taas keskeinen hyvinvointitekijä.*
- *Kansallisesti tulisi vahvistaa kunnissa vaikuttaviksi todettuja toimintamalleja, kuten esimerkiksi: yhteisövaikuttavuus, Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli, harrastamisen Suomen malli, lapsivaikutusten arviointi, vuosiluokkiin sitomaton opetus, ehyt opin ja kasvun polku, oppilaskuntatoiminta sekä kokemuksellisen hyvinvointitiedon käyttö.*

2. Vahvistetaan monialaista toimintakulttuuria ja luodaan hyvinvointia edistävät rakenteet.

Toinen toimenpide-esityksistämme liittyy myös sote-uudistukseen, joka jakaa hyvinvointitehtävät kahdelle tasavertaiselle juridiselle toimijalle, kunnalle ja hyvinvointialueelle. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden sekä heihin kohdistettavien kustannusten näkökulmasta ratkaisevaa on, että kumpikin toimija pystyy tarjoaman laadukkaita ja vaikuttavia ennaltaehkäiseviä sekä matalan kynnyksen palveluita siten, ettei siitä synny lisäkustannuksia toiselle osapuolelle. On selvää, että kunnan panostaessa heikosti ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen, maksaa hyvinvointialue osin alisteisena kuntien tekemille toimille korjaavia sosiaali- ja terveystoimen palveluita.

Useissa kunnissa on vuosikymmeniä tehty menestyksekkästä monialaista yhteistyötä paitsi toimialojen myös kansalaistoimijoiden ja järjestöjen kanssa. Monissa kunnissa on kehitetty varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevän matalan kynnyksen monialaisia palveluita lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin. Tämä toiminta tulee jatkossa varmistaa seuraavasti:

- Keskeiset hyvinvointitavoitteet ja hyvinvoinnin strategiset painopisteet tulee määritellä yhteisesti hyvinvointialueen ja sen alueen kuntien keskeisiin ohjaaviin asiakirjoihin (hyvinvointialuestrategia & hyvinvointisuunnitelma). Myös Pohjois-Pohjanmaalla³⁵ laaditun hyvinvointisopimuksen 2019–2025 kaltaisen sopimuksen käyttöönottoa kannattaa arvioida hyvinvointialueittain.

35 <https://pohjois-pohjanmaa.fi/wp-content/uploads/2020/09/Hyvinvointisopimus2019.pdf>

- Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää luottamushenkilö- ja viranhaltijajohdon sitoutumista keskeisiin hyvinvointitavoitteisiin ja -painopisteisiin.
- Hyvinvointityölle tulee luoda rakenteet ja mahdollistaa monialaiseen työhön osallistuminen johtamisen kautta sekä kunnissa että hyvinvointialueilla (yhdysohjauslautakunnat, johdon säännölliset tapaamiset, asiantuntijaverkostot ja työparit hyvinvointityössä). Rakenteilla tulee mahdollistaa kasvu- ja kehitysympäristöissä tapahtuva monialaisen verkostoyhteistyön toimivuus ja yhteinen hyvinvointitiedolla johtaminen. Hyvinvointikertomukset ja kouluterveyskyselyt luovat pohjan yhteiselle toiminnalle.

Kuvio 9. Tietojen käsittely kunnassa ja hyvinvointialueella.

Lisäksi on tunnistettava, että lainsäädännössä on muuttunut useita yksittäisiä palveluita koskevia lainsäädäntöjä ja niitä koskeva rahoitus. Näin koko palvelukentän tasapaino muuttuu kunta- ja hyvinvointialueetasolla. Tässä yhteydessä on muistettava, että tarjoamme lapsille, nuorille ja lapsiperheille heidän tarpeeseensa parhaiten soveltuvaa palvelua, eikä ensisijassa sitä, mitä on tarjota.

Tavoitteena kunnissa ja hyvinvointialueella tulee olla vaikuttavan monialaisen yhteistyön mahdollistavat rakenteet ja sitoutuminen yhteisiin hyvinvointitavoitteisiin.

- *Hyvinvointitiedolla johtaminen tulee varmistaa.*
- *Kuntalaisen saumattomat palveluketjut tulee varmistaa ja yhteistä asiakasohjausta kehittää.*
- *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut kannattaa koota alueellisesti yhteiseen verkkopalveluun sähköiselle alustalle.*

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus syntyy useiden toimijoiden samaan suuntaan tekemän työn tuloksena.

3. Kuntien ja hyvinvointialueiden resursoinnin tulee perustua hyvinvointitiedolla johtamiseen.

Toimenpiteen kolme toteutuminen edellyttää esittämiemme toimenpiteiden yksi ja kaksi liittyviä kehitystoimenpiteitä kunnissa ja hyvinvointialueilla. Nykyisellään hyvinvoinnin osalta käytettävissä oleva toiminnan tieto on pääosin toimialakohtaista ja toimialat yhdistävän kokonaistietoarkkitehtuuri kunnissa keskeneräistä. Hyvinvointitieto on edelleen siiloutuneena useisiin eri tietojärjestelmiin ja -lähteisiin. Kunnissa on käytössä eri tietojärjestelmiä ja ne ovat hyvin eritasoisia ja kirjauksen periaatteet vaihtelevat. Tähän kunta-laissa vuoden 2020 alusta lukien voimaan tulleet säädökset ovat tuomassa myönteisen muutoksen. Aura-raportointi mahdollistaa jatkossa myös hyvinvointitiedolla johtamisen kunnassa ja hyvinvointialueilla. Aura-palveluluokitus on tarkoitettu kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietojen ja palveluiden kustannusten tarkasteluun ja raportointiin. Tilikaudelle 2023 tultaessa palveluluokitus jakautuu kunnan ja kuntayhtymän sekä hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän palveluluokitukseen.

- Näin kerättyä tietopohjaa tulee laajemmin hyödyntää kuntien ja hyvinvointialueiden tiedolla johtamisessa.
- Jokaisen kunnan ja hyvinvointialueen tulee varmistaa yhteensopivuutensa Aura-talousraportoinnin kanssa ja automatisoida se. Taloushallinnon luokitukset tulee olla yhteensopivat palveluluokituksen kanssa.

Jotta hyvinvointitiedolla voidaan johtaa, tulee hyvinvointialueen ja sen kuntien määrittellä yhdessä keskeiset tavoitteet ja niille vaikuttavuusindikaattorit. Alueelliset vaikuttavuusindikaattorit tulee kohdistaa niihin ilmiöihin, jotka alueella halutaan yhdessä ratkaista. Myös kansallisesti on tarve määrittellä keskeiset vaikuttavuusindikaattorit talousraportoinnin sekä asiakas- ja palvelumäärien lisäksi. Näkökulmana indikaattorivalmisteluihin toteamme, että kansallisesti tulisi kyetä vahvistamaan analytiikkaa ja hyödyntämään tekoälyn ja algoritmien kautta koko laajaa tietomassaa ilmiöiden ja niihin vaikuttavien toimenpiteiden tunnistamiseksi. Mikäli halutaan validoida tiettyjä indikaattoreita, tämän hankkeen perusteella nostamme keskusteluun ns. hyvinvointi-indikaattorit (mieliala, sosiaaliset suhteet, elämänhallinta, onnellisuus jne.) sekä tietoisuuden kasvattaminen heikoimmassa asemassa olevien tilanteesta, kokemuksellisen hyvinvointitiedon ja moniongelmaisten perheiden hyvinvointi-indikaattorit. Erityiskysymyksenä nostamme mielenterveyden ja yksinäisyyden indikaattorit sekä periytyvien ylisukupolvisten ongelmien korrelaatio kuntien ja hyvinvointialueiden resursointiin.

Kuntien ja hyvinvointialueiden tietojohdamisen ja tiedolla johtamisen kehitystoimenpiteiksi suosittelemme seuraavaa:

- Talous- ja toimintatiedot tulee lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinninprosesseissa yhteensovittaa.
- Tiedon analyysi tulisi tehdä kaksivaiheisesti: ensin kunkin toimialan asiantuntijoiden toimesta ja toiseksi monialaisesti eri toimialojen asiantuntijuutta laajasti hyödyntäen ja kokonaisvaikuttavuutta yhdessä analysoiden. Osoptimoinnin sijaan tulisi nähdä toimintojen kokonaisuuden kustannusvaikuttavuus kuntien ja hyvinvointialueiden kesken. Tiedon analysointiin tarvitaan monialainen organisaatorajat ylittävä kunnista ja hyvinvointialueiden edustajista koostuva asiantuntijaryhmä, joka kokoaa kattavasti tutkimus- ja tilastotietoa hyvinvointitiedolla johtamisen tarpeisiin.
- Raportoinnin tulee skaalautua operatiivisesta reaaliaikaisesta tiedosta, lautakunnan tuloksiin ja valtuuston vaikuttavuuteen. Vaikutuksia ja vaikuttavuutta tulisi arvioida tilinpäätöksen yhteydessä ja analyysillä tulee olla vaikutus seuraavan vuoden talousarviossa esitettäviin toimenpiteisiin.
- Tiedonkulku kunnan ja hyvinvointialueen toimialojen sisällä sekä edellä mainittujen organisaatioiden välillä tulee varmistaa.
- Kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden tulisi nimetä taho kenelle tietojohdaminen, hyvinvointitiedon hallinta sekä tiedolla johtaminen yhdyspinnassa kuuluu.

Hankkeen selvityshenkilöinä esitämme, että valtiovarainministeriön johdolla aloitetaan kansallisen hyvinvointitietoaltaan valmistelu, mikä mahdollistaa hyvinvointitietojen vertailun samankaltaisille alueille ja kansallisesti.

- Kuntien ja hyvinvointialueiden tietopohja keskitetään yhteisiksi tietovarannoiksi. DigiFinland on tehnyt jo vastaavaa kehitystyötä hyvinvointialueiden osalta.
- DigiFinland on valtion ja kuntien omistama osakeyhtiö, jonka omistajan ohjauksesta vastaa valtiovarainministeriö. Samalla tavoin tulisi perustaa kuntien tietojohdamisen tueksi vastaava yhtiö, joka kehitysvaiheen jälkeen sulautuu osaksi DigiFinland yhtiötä.
- Tavoitteena tulee olla kansallisesti yhtenäinen tietoarkkitehtuuri.

Tämän kehitystyön yhteydessä mahdollisesti syntyvän yhtiön toimesta tulee uudelleen tarkastella kuntien ja hyvinvointialueiden tietotuotanto, taloushallinnon luokitukset ja laadun varmistus. Voidaan perustellusti kysyä, ohjaako kuntien ja hyvinvointialueiden taloushallinnon luokitukset nyt niitä asioita, joita kunnissa ja hyvinvointialueella tulisi vaikuttavasti johtaa. Tähän kysymykseen palaamme esittämämme toimenpiteen nro 8 kohdalla.

5. Julkisen rahoituksen vaikuttavuutta voidaan kehittää koordinaatiota ja vuorovaikutusta parantamalla.

Hankkeen aineistojen perusteella voidaan todeta, että koordinaatiota ja vuorovaikutusta kehittämällä käytettyjen eurojen ja toiminnan vaikuttavuutta voidaan lisätä. Koordinaatiota tulisi kehittää kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla:

- Alueellisella tasolla tarvitaan paitsi monialaiset rakenteet myös tiivis vuoropuhelun hyvinvointialueen ja sen kuntien välillä. Tähän liittyviä toimenpiteitä olemme kuvanneet toimenpide-esityksissämme 1–4.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden omissa organisaatioissa tulee vahvistaa monialaista yhteistyötä ja kehittää yhä vaikuttavampia monialaisia toimintamalleja. Perinteisten linjaorganisaatioiden rinnalle tulisi luoda verkostojohtamisen mahdollistavia rakenteita ja toimintakulttuuria
- Kansallisen tietojohdamisen ja sen kehittämistä koordinaatio vastuu tulisi osoittaa Tilastokeskukselle ja lapsibudjetoinnin osalta valtiovarainministeriölle.

- Varsinaisen toimeksiannon ulkopuolelta kyselyissä ja haastatteluissa nousi esille ehdotus koordinoida nykyistä paremmin ministeriöiden kehittämisrahoitusta, kehityshankkeiden kokonaisvaikuttavuuden arviointia sekä resurssien allokointia yhteisiin kokonaisuuksiin esimerkiksi ilmiötarkasteluun pohjautuen. Kehittämisrahoitus tulisi jatkossa kohdistua eri ikäsegmentteihin toimialatarkastelun rinnalla.

6. Lapsivaikutusten arviointi sisällytetään kunnissa ja hyvinvointialueilla osaksi talousarviovalmistelua.

Lapsivaikutusten arviointi on lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakointia ja seuranta. Kansallinen tilannekuva kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden lapsivaikutusten arvioinnista on, että yksittäisissä asioissa selvitetään jo nykyisellään etukäteen, miten vireillä oleva asia voidaan toteuttaa lasten edun kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Jatkossa pistemäisyyden rinnalle tulisi liittää lapsivaikutusten arviointi osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmistelua. Osana talousarvion valmisteluprosessia tulisi ennen talousarvioesityksen julkistamista olla tutkittua tietoa siitä, millaisia hyötyjä tai haittoja valituilla talousarviotoimenpiteillä on lapsiin ja nuoriin. Samoin tärkeää on tehdä jälkikäteisarvio toimenpiteiden vaikuttavuudesta.

Jotta lapsivaikutusten arvioinnista tulisi vakiintunut toimintatapa ja osa talousarviovalmistelua, tulisi kuntien ja hyvinvointialueiden:

- Tehdä hallitus- tai valtuustotason päätös lapsivaikutusten arvioinnin käytöstä osana muuta kunnan/hyvinvointialueen ennakko-vaikutusten arviointia.
- Päättää toimintamallista, jossa toimialat/hallintokunnat tunnistavat ja kirjaavat osana talousarvion suunnittelutyötä ne isot muutokset, jotka toimialalla/hallintokunnassa edellyttävät lapsivaikutusten arviointia. Toimialat/hallintokunnat toteuttavat lapsivaikutusten arvioinnit siten, että tulokset voidaan sisällyttää osaksi talousarvioesitystä ja käyttää niitä päätöksenteon tukena.
- Nimetä monialainen ohjausryhmä.

7. Lapsivaikutusten arviointi -prosessia kehitetään ja toteutetaan osana Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallia.

Lapsivaikutusten arvioinnin ja sen kehittäminen on luontevaa liittää osaksi kunnan tai hyvinvointialueen Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toimintamallia. Unicefin luoma toimintamalli ja viitekehys on toimiva ja monessa kunnassa hyväksi havaittu, mutta lapsivaikutusten arvioita voidaan tehdä monella muullakin mallilla. Lapsivaikutusten arviointi voi olla myös osa laajempaa ennakko-vaikutusten arviointia.

Lapsivaikutusten arviointiin liittyvät kehittämiskohteet voidaan jakaa neljään teemaan:

1. Yhteisesti sovittu arviointiprosessi ja sen ohjeistus
2. Lapsivaikutusten arvioinnin työkalujen ja menetelmien kehittäminen
3. Organisointi ja vastuuttaminen
4. Koulutukset ja infot

Lapsivaikutusten arviointi tulee sitoa kuntien ja hyvinvointialueiden talousarvioiden valmisteluun, kuten toimenpide-esityksessämme nro 6 olemme todenneet. Arvioitavia toimenpiteitä valittaessa kannattaa korostaa haavoittuvassa asemassa olevia lapsia yhdenvertaisuuslain mukaisesti. Kunta ja hyvinvointialue voivat toteuttaa lapsivaikutusten arvioinnin dokumentaation osoitteessa www.hyvinvointikertomus.fi, jossa voidaan toteuttaa joko suppea tai laaja ennakkovaikutusten arviointi. Lapsivaikutusten arvioinnissa tulisi tarkastella vähintään kahta eri vaihtoehtoa ja niiden vaikutuksia. Arvioitavat vaihtoehdot voivat minimissään olla esimerkiksi esitetty muutos ja nykytila ilman muutosta.

Arvioinnissa voi ja on suositeltavaa hyödyntää kunnassa jo aiemmin kerättyä tietoa sekä huomioida jo olemassa olevaa tutkimus-, asiantuntija- ja viranomaistietoa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista ja palveluista (esim. THL:n Sotkanet.fi-, Hyvinvointikompassi-, Terveystemme- ja TEAviisari -verkkopalvelut, Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjat, AVIn valvontaratkaisut ja ohjeet sekä lapsioikeudelliset julkaisut). Kouluterveyskysely tuottaa tietoja lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja palveluista sekä THL:n Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut -tutkimus seurantatietoa pienten lasten ja perheiden hyvinvoinnista, terveydestä sekä palveluiden käytöstä ja palvelukokemuksista.

Lasten kuuleminen on aina tärkeä osa lapsivaikutusten arviointia ja tiedon keräämistä. Lapsilla on kokemustietoa, joka on tarpeellista ottaa huomioon asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Alla olevassa kaaviossa on esitetty lapsivaikutusten arviointiprosessin kuvaus.

Kuvio 11. Lapsivaikutusten arviointiprosessin kuvaus.

Kunnissa ja hyvinvointialueilla, jotka toimivat Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toimintamallin mukaisesti, kannattaa Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmälle osoittaa vastuu lapsivaikutusten arviointien koordinoinnista ja seurannasta. Seuranta on luontevin liittää osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden tilinpäätöstä ja arviointikertomuksen laadintaa.

Ohjeita lapsen edun arviointiin:

- Lapsen etu on ensisijainen | UNICEF
- Lapsivaikutusten arviointi pähkinänkuoressa | UNICEF
- Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä kunnassa | Valtioneuvoston kanslia
- Lapsivaikutusten arvioinnin ohjeita | MLL
- Ohjeistus tukemaan lapsivaikutusten arviointia | STM, OKM & THL

Ohjeita lasten ja nuorten kuulemiseen:

- Opas lasten näkemysten kuulemiseen | UNICEF
- Lapsivaikutusten arviointia lasten kanssa | Pelastakaa lapset
- Lasten osallisuus ja kuuleminen | Valtioneuvoston kanslia
- Vammaisen lapsen näkemysten selvittäminen | Lastensuojelun keskusliitto
- Oulun esimerkkipohja lasten kuulemiseen ja vastausten palauttamiseen

8. Kuntien ja hyvinvointialueiden kansallisen lapsibudjetoinnin lähtökohdaksi esitetään palveluiden luokittelua kuntien ja kuntayhtymien sekä hyvinvointialueiden automatisoidun talousraportoinnin käsikirjan (AURAn) mukaisesti. Palveluluokitteluun esitetään sisällytettävän ns. liikennevalojaottelu, jota voidaan hyödyntää kuntien ja hyvinvointialueiden tilinpäätöksissä, analyyseissä ja talousarviotavoitteiden asettelussa.

Nykyisessä toimintaympäristössä vaikuttavaan hyvinvointitiedolla johtamiseen tarvitaan talous- ja toimintatietojen lisäksi uusia menetelmiä. Hyvinvointialueiden muodostuminen jakaa kuntien hyvinvointitiedon kahdelle itsehallinnolliselle toimijalle, kunnille ja hyvinvointialueille. Tähän yhdyspintaan lapsibudjetointi tarjoaa jatkossa erinomaisen tietojohdamisen menetelmän. Tässä selvityksessä saadun aineiston perusteella joudumme kuitenkin toteamaan, että lapsibudjetointi on kunnissa ja hyvinvointialueilla vielä varsin vieras menetelmä. Kiinnostusta siihen on kuitenkin laajasti. Kaikissa aineistonkeruumenetelmissä nousi palautteena ensisijaiseksi yhteinen, kansallinen ymmärrys palveluluokitteluksi.

Selvityshenkilöinä esitämme, että kansallisen lapsibudjetoinnin lähtökohdaksi otetaan palveluiden luokittelu kuntien ja kuntayhtymien sekä hyvinvointialueiden automatisoidun talousraportoinnin käsikirja (AURAn) mukaisesti. Lapsibudjetointi rajataan koskemaan alle 18-vuotiaita (tarkennukset kansallisen lapsibudjetoinnin mallin kuvauksessa).

Aura-palveluluokittelun mukaiset palvelut palvelukokonaisuuksittain on kuvattu seuraavalla tavalla matriisiin asiakkaan näkökulmasta:

- **Vihreä** = Lasten ja nuorten terveen kehityksen, oppimisen ja sivistyksen mahdollistaminen heidän omassa kasvu- ja kehitysympäristöissään.
- **Keltainen** = Lasten ja nuorten toimintakyvyn ja elämänhallinnan vahvistaminen, joka edellyttää erityistä osaamista. Palveluissa lapsella, nuorella tai perheellä voi olla säännöllistä tuen tarvetta, joka edellyttää lyhytaikaista palvelua heidän kasvu- ja kehitysympäristöissään.
- **Punainen** = Lasten ja nuorten erityistarpeisiin vastaaminen, joka sisältää vaativaa tai ympärivuorokautista palvelua.

Alla olevassa kaaviokuvassa on esitetty tilinpäätösvaiheen lapsibudjetoinnin logiikka.

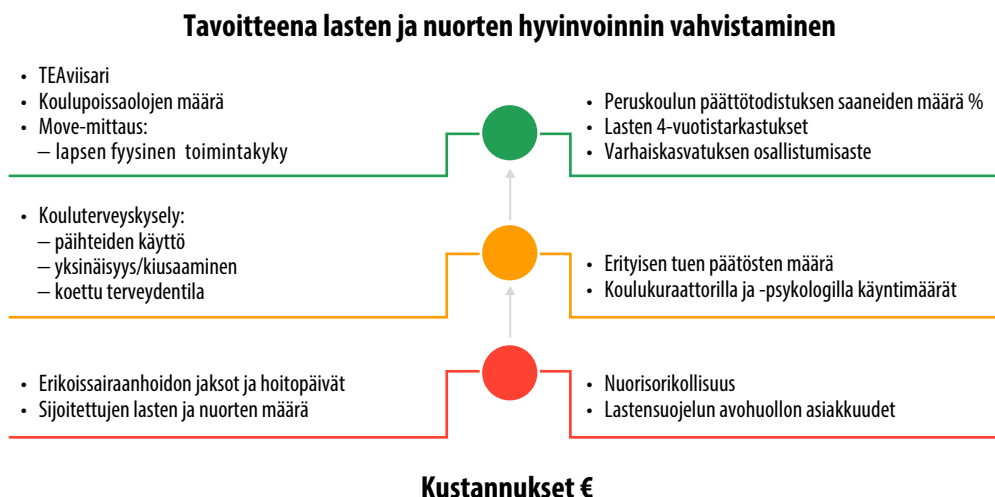
Kuvio 12. Aura-raportointi kunnista ja hyvinvointialueilta.

Värijaottelua voidaan käyttää kuntien ja hyvinvointialueiden tilinpäätöksen yhteydessä kuvaamaan sitä, kuinka paljon varoista on käytetty ennaltaehkäiseviin, tukeviin ja korjaaviin palveluihin. Erityisen mielenkiintoista on ensivaiheessa se, mitä ns. "liikennevalomalli" kertoo kustannusten siirtymistä vuosien 2022 ja 2023 tilinpäätöksissä kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Lapsivaikutusten arviointi tulisi sisällyttää osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmistelua (toimenpide-esitys 6 ja 7) ja tilinpäätösvaiheessa voidaan tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioida myös lapsibudjetoinnin kautta (tilinpäätösvaiheen labu, ns. liikennevalot).

Kuhunkin väriluokkaan olemme määritelleet suositukset toiminnan indikaattoreista, joiden korrelaatiota talouden indikaattoreihin tulisi kunnissa ja hyvinvointialueella monialaisesti analysoida. Kansallisten hyvinvointi-indikaattoreiden kehitystyöhön olemme ottaneet kantaa toimenpide-esityksissämme 3 ja 4. Ensivaiheessa keskeistä olisi saada aikaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen "lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilinpäätös". Hyvinvointikertomus olisi tälle hyvä konteksti.

Kuvio 13. Selvityshenkilöiden suositukset toiminnan indikaattoreista. Indikaattorivalinnat on perusteltu luvussa 3.2.

Jatkossa nykyinen Aura-palveluluokittelu ei kuntien osalta ole riittävää, sillä lähes kaikki kunnan palvelut ovat ennaltaehkäiseviä palveluja ja luokittelultaan ”vihreitä”. Aura-palveluluokittelu on määritelty palveluittain osin niin karkealla tasolla, että seuraavan toimenpide-esityksemme 9 vaiheistukseen kannattaa sisällyttää palveluiden hienojakoisemman luokittelun kehittäminen pilottikunnissa ja -alueilla, jotta kuntien ja alueiden omaa kehitystyötä voidaan resursoida yhä ennaltaehkäisevämpiin toimiin ja johtaa myös talousarvion avulla haluttuja muutoksia. Palvelun sisälle mahdollisesti jatkossa tunnistettavia tuotteita voisi olla esimerkiksi perusopetuksessa: tukiopetustunnit, jakotunnit, erityisopettajan työpanos (%), samanaikaisopettajuus, oppilashuollon konsultaatio, tehostettu tuki, erityinen tuki, pienryhmät sekä sairaalakouluopetus. Samoin varhaiskasvatuksen palveluluokittelua tulisi jakaa hienojakoisemmaksi, koska nykyisellään varhaiskasvatus on yksi kokonaisuus palveluluokittelussa. Vaikka nuorisopalvelut on lähtökohtaisesti ennaltaehkäisevä palvelu, tulisi sekin jakaa alatuotteille, kuten avoimen nuorisotoiminnan, jalkautuvan nuorisotyön, ohjauksen ja työpajatoiminnan alaluokkiin.

9. Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kehittämisen koordinaatiovastausta esitetään valtiovarainministeriölle yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa: 1. vaihe: Tilinpäätösvaiheen lapsibudjetointi ja tiedottaminen. 2. vaihe: Hyvinvoinnin kansalliset vaikuttavuusindikaattorit; Auran lisähierarkia: Ilmiö / lasten ja nuorten syrjäytyminen. 3. vaihe: Kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin kansallinen käyttöönotto.

Esitämme lapsibudjetoinnin käyttöönottoa vaiheittain pilotointien pohjalta. Pilotit olisi hyvä muodostua siten, että niissä on aina hyvinvointialue ja yksi tai useampi hyvinvointialueen kunta mukana. Selvityshankkeessa olemme korostaneet lapsibudjetointia kokonaisuutena, johon kuuluu budjetointi, seuranta ja lapsivaikutusten arvioinnit. Lapsibudjetointi itsessään ei ole tavoite tai päämäärä, vaan keino tuoda esille lapsiin ja nuoriin julkisen vallan kohdistamat resurssit, arvioida resurssien kohdistamisen vaikuttavuutta, kiinnittää huomio ilmiöihin ja jatkuvasti arvioida toiminnan vaikuttavuutta. Lapsibudjetointi mahdollistaa panostukset ennaltaehkäiseviin palveluihin, lasten oikeuksien toteutumiseen sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseen. Lapsibudjetointi mahdollistaa läpinäkyvämmän budjettiprosessin ja samalla vahvistaa tiedolla johtamista.

Esittämämme lapsibudjetoinnin malli perustuu kansalliseen Aura-palveluluokitteluun, sen läpileikkaavaan ns. liikennevalotarkasteluun, jota jatkossa täydennetään valituilla ilmiöillä.

Malli itsessään tuottaa jo mahdollisuuden vertailla kuntien ja hyvinvointialueiden resurssien allokointia ja antaa indikaattoritiedon pohjalta myös vaikuttavuustietoja. Malli mahdollistaa kunta-hyvinvointialue suhteessa palveluketjujen kustannusvaikuttavuuden seurannan. Samaan kuntalaiseen kohdistuu useiden eri toimijoiden samanaikaisia toimia. Olennaista on kuvata ja johtaa ehjiä ja vaikuttavia palveluketjuja asiakkaan näkökulmasta.

Lapsibudjetoinnin käyttöönoton ensimmäisessä vaiheessa analysoidaan vuoden 2022 tilinpäätökset aiemmin kuvatulla liikennevalomallilla. Ensivaiheessa keskeistä on lapsibudjetoinnin tunnetuksi tekeminen ja hyvinvoinnin työvälineiden kehittäminen kuntien ja hyvinvointialueiden tarpeisiin. Jo vuoden 2022 tilinpäätöksestä tulisi tehdä "lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilinpäätös" osana kuntien hyvinvointikertomusta.

Toisessa vaiheessa, vuoden 2023 aikana, täydennetään kansallisia hyvinvoinnin vaikuttavuusindikaattoreita jokaiseen liikennevalon väriin. Näitä indikaattoreita valmistellaan kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpiteen 24 mukaisessa selvityshankkeessa Tilastokeskuksen johdolla sekä Itlan, lapsiasiavaltuutetun ja kansallisen lapsistrategian valmistelijoiden erillisessä hyvinvointia kuvaavien indikaattoreiden selvitystyössä. Vuoden 2023 aikana olisi hyvä valmistella selvityksemme toimenpiteen 8 yhteydessä kirjaamamme Aura-luokittelun lisähierarkia erityisesti kuntien palveluluokkien

osalta. Pilottikunnissa on hyvä ottaa käyttöön myös lapsivaikutusten arviointi siten, että valittujen kohteiden lapsivaikutusten arvioinnit on tehty ennen seuraavan vuoden talousarvioesitystä ja tuloksilla voidaan perustella talousarviotoimenpiteitä.

Vuoden 2023 tilinpäätöksessä olisi mahdollista tehdä ensimmäinen kansallinen vertailutieto lapsibudjetoinnin kautta tilinpäätöksiin 2022. Tällä vertailulla saisi mielenkiintoisen vertailutiedon hyvinvointialueen muodostumisen vaikutuksista ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Suosittellemme, että lapsibudjetoinnin pilottikunnissa ja hyvinvointialueella tulisi aloittaa ilmiöpohjaisen budjetoinnin valmistelu vuoden 2023 aikana hyödyntäen edellä kirjoitettua Aura-palveluluokittelun lisähierarkiaa. Yksi mahdollinen ilmiö, johon pilotti kannattaisi kohdistaa, on lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Pilotin valmistelussa tulee tunnistaa ne Aura-palveluluokituksen palvelut (kustannushierarkiat), joilla syrjäytymistä ennaltaehkäistään, syrjäytymisvaarassa olevia tuetaan ja syrjäytyneitä autetaan. Näin olisi mahdollista synnyttää pilotti, joka tunnistaa ilmiön kustannusvaikuttavuuksia ja mahdollistaa lapsibudjetoinnin talousarviossa tähän saakka toteutetun tilinpäätöstarkastelun lisäksi. Pilotit ilmiöbudjetoinneista tulisi olla valmiit alkuvuodesta 2024 siten, että ne voidaan toimeenpanna pilottikuntien ja hyvinvointialueiden yhteisinä vuoden 2025 talousarvioissa tukien yhteisiä hyvinvointitavoitteita.

Kuvio 14. Kansallisten hyvinvoinnin vaikuttavuusindikaattoreiden ja ilmiöiden mukaan tuominen kuntien ja hyvinvointialueiden Aura-raportointiin.

Pilottialueiden vuoden 2025 tilinpäätöksen arvioinnin jälkeen olisi mahdollista ottaa kansallisen lapsibudjetoinnin malli kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä talousarviossa että tilinpäätösvaiheessa käytettäväksi vuonna 2026.

Lisäksi suosittelemme kunnille ja hyvinvointialueille harkittavaksi ilmiöiden tunnistamiseksi ja ennen kaikkea ilmiöiden pohjalta toteutettavien toimenpiteiden rahoittamiseksi sekä erikseen julkisista varoista rahoitettavia hankkeita että SIB-rahoitusta (Sitra). SIB-malli on vaikuttavuusinvestoimisen tulosperusteinen rahoitussopimus (engl. Social Impact Bond, SIB). Mallissa institutionaaliset ja yksityiset sijoittajat rahoittavat hyvinvointia edistävät palvelut ja kantavat toteutukseen liittyvät taloudelliset riskit. Hankkeille määritellään tarkat, mitattavat tavoitteet, jotka heijastavat haluttua hyvinvoinnin lisäystä. Julkinen sektori maksaa vain tavoitteiden mukaisista tuloksista.

Edelleen lapsibudjetoinnin kokonaisuuden kehittämisen osalta olisi järkevää sitoa mukaan yliopistojen erilaiset tutkimushankkeet asiaan liittyen. Webropol-kysely sekä lapsille ja nuorille toteutettu kysely julkisten varojen käytöstä tarjoaa hyvän mahdollisuuden jatkotutkimukselle.

10. Tietojohtamisen, lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin osaamista kunnissa ja hyvinvointialueilla vahvistetaan ja koulutusmahdollisuuksia lisätään.

Selvityshankkeen aikana on noussut esille kiinnostus lapsibudjetoinnin kokonaisuutta kohtaan. Lapsibudjetoinnin kokonaisuudesta tunnetaan ehkä parhaiten lapsivaikutusten arviointi. Samoin kävi selväksi, että lapsibudjetointiin liittyvää seurantaa on tehty monella eri tavoin eri organisaatioissa. Sen sijaan budjettiprosessin kehittäminen on jäänyt varsin vähäiseksi tai sitä ei ole tehty lainkaan.

Osaamisen kehittämiseen ja kouluttamiseen on siis kiinnitettävä huomiota niin lapsibudjetoinnin kuin tietojohtamisen osalta. Selvityshenkilöinä näemme, että kyseessä on kehittyvä prosessi, johon osallistuvat itsessään samalla kerryttävät ja syventävät osaamista ja tietotaitoa. Olisi tärkeää huolehtia siitä, että osaamista pystytään jakamaan sopivissa kanavissa ja myös kouluttamaan asiasta kiinnostuneita. Toimintaympäristön muutos on tuonut myös verkkokurssit yhä toimivampina ratkaisuinä jakaa osaamista kansallisesti ja kansainvälisesti. Kansallisen lapsistrategian jalkautuksessakin kannattaa suunnata verkkokoulutuksia eri alojen ammattilaisille ja vahvistaa näin osaamista kunnissa ja hyvinvointialueilla. Lisäksi keskustaupunkien tulisi yhä laajemmin omassa täydennyskoulutustarjonnassaan huomioida kehyskuntien tarpeita ja tarjota koulutuksia omaa henkilöstöään laajemmalle osallistujajoukolle.

4 Käsitteet

Aura-palveluluokittelu: Organisaatioriippumaton palveluluokittelu, jolla kuvataan yhteiset määritelmät palveluista. Luokittelu on korvannut Tilastokeskuksen tehtäväluokituksen ja siten koskenut kuntia ja kuntayhtymien palveluita vuodesta 2021 alkaen. Hyvinvointialueille on muodostettu oma Aura-palveluluokitus. Hyvinvointialueiden raportointivelvoite alkaa 1.1.2023.

Ilmiöpohjainen budjetointi: Tapa hahmottaa asioita osana laajempaa järjestelmää ja asiakokonaisuutta yksittäisten talousarvioitoimenpiteiden sijaan. Kunnissa ja hyvinvointialueilla ilmiölähtöisyys on tapa ajatella systeemisesti lasten ja nuorten palvelukokonaisuutta ja ratkaista talousarvioissa monialaisesti yhteiskunnallisia haasteita ja niiden monimutkaisia kokonaisuuksia.

Indikaattori: Tunnusluku, joka kuvaa asioiden tilaa ja kehitystä. Käytetään usein tiivistämään laajaa ja moniulotteista tietoa yksinkertaisempaan muotoon.

Hyvinvointi-indikaattori: Kuvaa hyvinvointi- ja terveyserojen ilmenemisestä. Hyvinvointi-indikaattoreiden osoittama tieto auttaa löytämään kohderyhmiä ja painopistealueita sekä kohdentamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimia vaikuttavalla tavalla.

Lapsibudjetointi: Tässä selvityksessä lapsibudjetoinnilla tarkoitetaan kunnan ja hyvinvointialueen talousarvion ja tilinpäätöksen tarkastelemista lapsen oikeuksien ja etujen näkökulmasta. Lapsibudjetointi mahdollistaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvan talousarvion osuuden jäljittämisen kunnan ja hyvinvointialueen budjetista sekä toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin. Lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin yhteisellä analyysillä voidaan arvioida, onko resursointi riittävää suhteessa tarpeisiin ja kohdistuvatko varat sellaisiin toimiin, jotka vähentävät myöhempien, kalliimpien palveluiden tarvetta. Kokonais kuvan avulla saadaan tietoa, miten rahankäyttö edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä heidän oikeuksiensa toteutumista.

Lapsivaikutusten arviointi: Päätöksiä valmisteltaessa tarkastellaan ja arvioidaan etukäteen esityksen vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. Jälkikäteen raportoidaan tulokset. Erityisesti osana kuntien ja hyvinvointialueiden talousarviovalmistelua lapsivaikutusten arviointi mahdollistaa eri vaihtoehtojen vertailun ja lasten näkökulmasta parhaan ratkaisun valinnan.

Lasten oikeudet: YK:n lasten oikeuksien sopimuksen ja Suomen lakien avulla suojellut periaatteet, joiden mukaan lapsilla on oikeus elämään ja kehittymiseen, lasten etu pitää huomioida kaikessa päätöksenteossa, lapsia ei saa syrjiä ja lasten näkemystä pitää kunnioittaa. Suomessa lapsen oikeuksien toteutumista valvovat eduskunnan oikeusasiamies ja lapsiasiainvaltuutettu.

Liikennevalomalli: Tässä hankkeessa viitekehystenä käytetty palveluiden luokittelumalli Aura-raportoinnista, mikä kuvaa palveluiden intensiteetin astetta siten, että kun siirytään vihreistä eli ennalta ehkäisevistä palveluista keltaisten eli tukevien palveluiden kautta punaisiin eli korjaaviin palveluihin, tulee kaikille tarjottavista, universaaleista palveluista vähitellen asiakkaalle määrättyjä, yksilöllisiä, pakollisia palveluja. Tavoitteena organisaatioriippumaton rakenne talouden ja toiminnan ohjauksessa.

Osallistava budjetointi: Talouden ja demokratian yhdistämistä kunnissa ja hyvinvointialueilla. Asukkaat otetaan mukaan keskustelemaan, suunnittelemaan ja päättämään siitä, mihin määrättyt taloudelliset resurssit käytetään.

Reaaliaikatalous: (RTE = Real-Time Economy) Taloudelliset transaktiot ja prosessit ovat digitaalisia ja perustuvat rakenteelliseen dataan.

Sote-tietopakettit: Hyvinvointialueiden käyttöön laadittu raportointityökalu, jolla tuetaan sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä ja tiedolla johtamista. Raportointimallin avulla palvelujen käyttöä ja kustannuksia koskevasta datasta koostetaan tietopaketteja, joita voidaan käyttää päätöksenteon tukena. Tavoitteena on, että tietopakettien raportointimalli otetaan tulevaisuudessa käyttöön kaikkialla Suomessa.

Syrjäytyminen: Prosessi joka tuottaa huono-osaisuutta. Ihmisen katsotaan syrjäytyvän, kun hänelle kasautuu erilaisia riski- ja puutetekijöitä, joita ovat muun muassa päihde- ja mielenterveysongelmat sekä puutteellinen koulutus.

Tiedolla johtaminen: Tarkoittaa tiedon hyödyntämistä johtamisen, päätöksenteon, suunnittelun ja toiminnan perustana.

Tietojohtaminen: Tarkoittaa tiedon järjestämistä; niitä prosesseja ja käytäntöjä, joiden avulla tietoa kerätään, jalostetaan ja voidaan hyödyntää organisaation sisällä organisaatioiden välisessä kommunikaatiossa. Edellytyksenä on, että johtamisen ja päätöksenteon tueksi on käytettävissä oikeat tiedot ja informaatio, analyysit ja ennusteet.

Toteumatiedot: Tässä hankkeessa toteumatiedolla tarkoitetaan talouden ja toiminnan, kuten kustannus-, palvelukäyttö-, asiakasmäärä- ja vaikuttavuustietojen, keräämistä ja raportointia. Toteumatietoja voidaan kerätä esimerkiksi lapsille ja nuorille kohdentuvista sivistys- sekä sosiaali- ja terveystalouksista.

Vaikuttavuus: Mitattu muutos asiakkaan tai väestön terveydessä, toimintakyvyssä tai hyvinvoinnin tilassa; toiminnasta tai menetelmästä asiakkaalle koituva mitattava hyöty. Voidaan mitata esim. toimintakyvyn, elämänlaadun tai muuna mitattavana muutoksena. Kuntalaisen näkökulmasta se, kuinka hyvin palvelu auttaa häntä, kun otetaan huomioon hänen tarpeensa, palvelun kustannus ja rajalliset resurssit.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus: Lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, joka ollut Suomessa voimassa lain tasoisena vuodesta 1991. Velvoittaa valtioita (sekä valtion sisäisiä toimijoita kuten kuntia ja hyvinvointialueita) aktiivisesti edistämään lasten oikeuksien toteutumista ja suojelemaan oikeuksien loukkaamattomuutta.

Liitteet

Liite 1. Webropol-kysely kunnille, kuntayhtymille ja sairaanhoitopiireille

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Lapsibudjetoinnin ja toteumatietojen kysely

Tällä kyselyllä kartoitetaan kunnilta, kuntayhtymiltä ja sairaanhoitopiireiltä tietoa lapsibudjetoinnista ja toteumatietojen seurannasta sekä raportoinnista. Kysely on osa valtiovarainministeriön kuntien ja hyvinvointialueiden lapsibudjetoinnin ja toteumatietojen seurannan sekä raportoinnin hanketta. Kyselyyn osallistuminen on tärkeää, sillä vastausten avulla pyritään lisäämään ymmärrystä lapsibudjetoinnin ja toteumatietojen seurannan nykytilasta ja kehittämiskohteista. Kyselyn vastauksia voidaan referoida anonyymisti asiantuntijaselvityksessä. Toiveenamme on, että kyselyyn vastattaisiin monialaisen ryhmän toimesta. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 30–45 minuuttia.

Lapsibudjetointi tarkoittaa kunnan, hyvinvointialueen tai valtion talousarvion tarkastelemista lapsen oikeuksien näkökulmasta. Lapsibudjetoinnin avulla voidaan tarkastella julkisten varojen käyttöä lapsiin kokonaisuutena, ei vain yksi toimiala kerrallaan. Yhteisellä analyysillä voidaan arvioida, onko resursointi riittävää suhteessa tarpeisiin ja kohdistuvatko varat sellaisiin toimiin, jotka vähentävät myöhempien, kalliimpien palveluiden tarvetta. Toteumatiedoilla viitataan talouden ja toiminnan, kuten esimerkiksi sivistys- ja sote-palveluiden, tietojen keräämiseen ja raportointiin.

Selvityshankkeesta löytyy lisätietoa [täältä](#). Lapsibudjetoinnista voi lukea lisää [VM:n aiemmasta hankkeesta](#), [Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmasta](#), [Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallista](#), [Lastensuojelun Keskusliiton sivuilta](#) ja [THL:n Lapsiystävällinen kunta ja maakunta -sivustolta](#).

1. Vastaajan organisaatio

2. Vastaajan organisaatio on

- Kunta
- Kuntayhtymä
- Sairaanhoitopiiri
- Hyvinvointialue

3. Kyselyn vastaajan yhteystiedot

Tietoja käytetään vastaajan identifioimiseksi ja mahdollista yhteydenottoa varten. Kyselystä arkistoidaan kyselykooste hankkeen päätyttyä ja tiedot poistetaan kyselyjärjestelmästä. Tilastokeskukselle luovutaan

tiedot kysymyksen 20 osalta. Tietoja ei luovuteta muuhun tarkoitukseen. Voit tutustua tarkemmin tietosuojaselosteeseen osoitteessa <https://vm.fi/tietosuoja>.

Etinimi	<input type="text"/>
Sukunimi	<input type="text"/>
Nimike	<input type="text"/>
Sähköposti	<input type="text"/>
Puhelin	<input type="text"/>

4. Kyselyn mahdollisen toisen vastaajan yhteystiedot

Tietoja käytetään vastaajan identifioimiseksi ja mahdollista yhteydenottoa varten. Kyselystä arkistoidaan kyselykooste hankkeen päätyttyä ja tiedot poistetaan kyselyjärjestelmästä. Tilastokeskukselle luovutaan tiedot kysymyksen 20 osalta. Tietoja ei luovuteta muuhun tarkoitukseen. Voit tutustua tarkemmin tietosuojaselosteeseen osoitteessa <https://vm.fi/tietosuoja>.

Etinimi	<input type="text"/>
Sukunimi	<input type="text"/>
Nimike	<input type="text"/>
Sähköposti	<input type="text"/>
Puhelin	<input type="text"/>

5. Miten kuvailisit kaupunkisi/alueesi lasten, nuorten ja lapsiperheiden

- hyvinvoinnin tilaa,
- julkisten palveluiden vaikuttavuutta ja
- niihin osoitettua budjettia?

6. Onko organisaatiossanne käytössä lapsibudjetointi, lapsivaikutusten arviointi sekä niihin liittyvä toteumatietojen seuranta ja raportointi?

	Ei ole käytössä	Osittain käytössä	On käytössä	Aiotaan ottaa käyttöön
Lapsibudjetointi	☐	☐	☐	☐

	Ei ole käytössä	Osittain käytössä	On käytössä	Aiotaan ottaa käyttöön
Lapsivaikutusten arviointi	☐	☐	☐	☐
Talous- ja toimintatietojen eli toteumatietojen seuranta ja raportointi	☐	☐	☐	☐

7. Pyydämme kuvauksen lapsibudjetoinnin ja/tai lapsivaikutusten arvioinnin työkalusta.

8. Voitte halutessanne lisätä liitteen lapsibudjetoinnin ja/tai lapsivaikutusten arvioinnin työkalusta.

9. Pyydämme kuvauksen toteumatietojen seurannan ja raportoinnin työkalusta.

10. Voitte halutessanne lisätä liitteen toteumatietojen seurannan ja raportoinnin työkalusta.

11. Mitä toiminnan tietosisältöjä kunnan/kuntayhtymän/sairaanhoidopiirin lapsiin ja nuoriin kohdentuvista palveluista on tällä hetkellä saatavissa? Käytössä oleva luokitus?

12. Mitä tietoja sekä toimintaan että talouteen kohdentuen on mahdollista seurata palveluittain? Voidaanko lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvia tietoja tarkastella kunnan sisällä yhteismitallistettuna yli kunnan eri hallinnonalojen (opetus, kulttuuri, liikunta, tekninen toimi jne.)?

13. Mitä kehittämistoimia olette tehneet tai aiotte tehdä lapsibudjetoinnin ja/tai toteumatietojen (talous- ja toimintatiedot) sekä vaikuttavuustietojen seurannasta ja raportoinnista?

14. Onko kunnassanne, kuntayhtymässänne tai sairaanhoitopiirissänne olemassa olevia johtamisen tai yhteistyön rakenteita, jotka tukevat hallinnonalarajojen yli menevää työtä? Vrt. hyte-työ/hyvinvointikertomus

15. Miten mahdolliset johtamisen tai yhteistyön rakenteet on huomioitu kunnan, kuntayhtymän tai sairaanhoitopiirin strategiavalmistelussa ja siihen liittyvässä seurannassa?

16. Miten kunnassanne, kuntayhtymässänne tai sairaanhoitopiirissänne on järjestetty/organisoitu tietojohdamisen työ?

a) Kerätäänkö/onko mahdollista kerätä tietoja johonkin yhteiseen tietovarastoon?

b) Onko teillä olemassa yhteinen analytiikkaratkaisu?

17. Miten kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen tietojohdaminen ja hyvinvointitiedon hallinta ja tietojen vaihtaminen tulisi ratkaista kuntien ja hyvinvointialueiden välillä huomioiden lapsibudjetoinnin tavoitteet?

18. Mitä mahdollisuuksia näette lapsibudjetoinnin ja/tai toteumatietojen seurannasta ja raportoinnista?

19. Mitä esteitä lapsibudjetoinnin ja/tai toteumatietojen seurannalle ja raportoinnin käyttöönotolle mielestänne on?

20. Tilastokeskus on suunnittelemassa lapsia ja nuoria koskevan tietoportaalitoteutusta. Tietoportaalitavoitteena on koota yhteen paikkaan lasten ja nuorten hyvinvointia mittaavat indikaattorit ja paikata tiedon katvealueita. Mitä puutteita olette havainneet lapsia ja nuoria koskevassa tiedossa? Mitä tietoa kaipaisitte lapsiin ja nuoriin liittyen?

21. Oletteko kiinnostuneita osallistumaan lapsibudjetoinnin kehittämiseen?

- Kyllä olemme.
- Emme tällä kertaa.

22. Kuka toimii yhteyshenkilönä?

Etunimi	<input type="text"/>
Sukunimi	<input type="text"/>
Sähköposti	<input type="text"/>
Titteli	<input type="text"/>

Liite 2. Asiantuntijahaastatteluihin osallistuneet tahot

- DigiFinland, Elina Välikangas
- Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Merja Heinonen
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, Jari Petäjä
- Hämeenlinnan kaupunki, Markku Rimpelä, Jari Pekuri ja Ismo Hannula
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö Imla, Tiina Ristikari
- Kangasalan kunta, Oskari Auvinen
- Kuntamaisema, Laura Käsmä
- Kuntien Tiera Oy, Jyrki Halttunen ja Jukka Laiho
- Lapin hyvinvointialue, Sirkka-Liisa Olli
- Lappeenrannan kaupunki, Kimmo Holkki, Sirpa Valtonen ja Sanna Natunen
- Lapsistrategia, Kirsi Pollari
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Esa Iivonen
- Nordic Healthcare Group Oy, Virve Jokiranta
- Oulun yliopisto, Mika Niemelä
- Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, Suvi Helanen
- Pirkanmaan hyvinvointialue, Arto Sarala
- Porin kaupunki, Martti Kujanpää
- Suomen UNICEF, Mikael Malkamäki
- Tampereen yliopisto, Jenni Airaksinen
- Terveystieteiden tutkimuskeskus, Petra Kokko, Päivi Lindberg ja Martta Forsell
- Turun kaupunki, Jaakko Ståhlberg

Liite 3. Haastattelurunko

Taustakysymykset

- Haastateltavan nimi, titteli ja organisaatio
- Millainen on teidän suhteenne tietojohdamiseen ja/tai lapsibudjettiin?
- Annatteko luvan mainita nimenne selvityksen loppuraportissa?

Toteumatietojen seuranta ja raportointi

Nykytila

1. Millainen on nykyinen (tai hyvinvointialueilla tuleva) organisaationne taloutta ja toimintaa kuvaava tietopohja?
2. Millainen on tiedon luotettavuuden varmistamisen ja analysoinnin prosessi organisaatiossanne?
3. Mistä asiasta haluaisitte antaa omalle organisaatiollenne hyvää palautetta tietojohdamisen osalta? Missä olette onnistuneet?

Nykytilan kehittämistarpeet

4. Millaisia lapsi-ikäryhmän ja lapsiperheiden palveluiden tietopohjaan, tiedon keruuseen, tietojärjestelmiin, raportointiin ja tietojen yhdistämiseen liittyviä kehittämistarpeita olette havainneet?
5. Mitä toteumatietoja voisi raportoida osana automaattista talousraportointia? Mitä nyt raportoitavaa tietoa voisi käyttää hyödyksi?
6. Mitä hyödyllistä olette tehneet joko omassa organisaatiossanne tai olette nähneet jonkun toisen organisaation tekevän tietojohdamisen parantamiseksi?

Tulevat toteutusmallit

7. Millainen on ideaali tietopohja lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin tueksi?
8. Millaista omalla vastualueellaan olevaa toimintaa kuntien ja hyvinvointialueiden olisi hyvä seurata? Miten seuranta ja raportointi kannattaisi toteuttaa?
9. Miten seuranta voitaisiin kytkeä valtionhallinnon tuottamien toteumatietojen tuottamiseen? Esimerkiksi Tilastokeskus, Valtiokonttori, THL, OPH ja VM.

Vapaa sana

10. Mitä muuta haluaisitte kertoa toteumatietojen seurannasta ja raportoinnista?

Lapsibudjetointi

Nykytila

1. Onko organisaatiossanne toteutettu lapsibudjetointia ja/tai lapsivaikutusten arviointia?

Nykytilan kehittämistarpeet

2. Mitkä ovat mielestänne keskeisimmät lapsibudjetoinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin kehittämistarpeet?
3. Miten vaikuttavuuden tavoitteita ja indikaattoreita tulisi kehittää, jotta ne olisivat mahdollisimman merkityksellisiä ja tukisivat lapsibudjetointia?
4. Mitkä ovat tärkeimmät vaikuttavuuden seurantaan ja raportointiin vaikuttavat yhteiskunnalliset haasteet, joiden näette nousevan esiin lähivuosina ja miten niihin tulisi niihin vastata?
5. Mistä meidän olisi hyvä kunnissa ja hyvinvointialueilla luopua, jotta uudistumiselle tulisi tilaa?

Tulevat toteutusmallit

6. Millainen on näkemyksenne mukaan ideaali lapsibudjetoinnin toteutusmalli a) kunnissa ja b) hyvinvointialueilla?
7. Milla tavalla lapsibudjetointi olisi ideaalilla tavalla osa kunnan tai hyvinvointialueen talousarvioprosessia ja tilinpäätöstä?
8. Millaisia yhteistyön rakenteita lapsibudjetoinnin toteutukseen tarvitaan? Millaista tukea ja keneltä kunta tai hyvinvointialue kaipaisi lapsibudjetointiin?
9. Mitkä olisivat ensimmäiset konkreettiset askeleet lapsibudjetoinnin käyttöönottoon kunnissa ja hyvinvointialueilla?

Vapaa sana

10. Mitä jäi kysymättä lapsibudjetoinnista? Mitä haluaisitte vielä kertoa?

Liite 4. Webropol-kysely lapsille julkisten varojen käytöstä

Lasten mielipiteet julkisten rahojen käytöstä

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Hei! Kiitos vierailustasi tämän kyselyn sivuille.

Kysymme tässä kyselyssä eri puolilla Suomea asuvien 10–17-vuotiaiden lasten mielipiteitä. Aiheena on se, **kuinka julkisia varoja käytetään lapsiin**. Kun puhumme ”julkisista varoista”, tarkoitamme rahaa, jota Suomen valtio, kunnat ja jatkossa myös hyvinvointialueet käyttävät palvelujen tarjoamiseen kaikille lapsille ja aikuisille.

Julkinen hallinto kerää veroja yhteisten asioiden ja palveluiden toteuttamiseksi. Vaaleissa eduskuntaan valitaan kansanedustajat, kuntiin kunnanvaltuutetut ja hyvinvointialueille aluevaltuutetut. Näiden päättäjien on päätettävä siitä, kuinka paljon ja mihin tarkoituksiin julkisia varoja käytetään. Rahaa käytetään muun muassa lasten, työikäisten ja ikäihmisten erilaisia tarpeita varten, kuten koulutukseen, terveydenhuoltoon sekä kirjastojen ja liikuntapaikkojen ylläpitoon.

Haluamme tietää mielipiteesi siitä, **kuinka valtio, kunnat ja hyvinvointialueet käyttävät julkisia varoja lapsiin**. Kysymme myös mielipidettäsi tavoista, joilla päätetään, kuinka paljon ja mihin rahaa käytetään.

Tähän kyselyyn ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. **Haluamme vain tietää, mitä sinä ajattelet asiasta**. Kyselyn vastauksia käytetään valtiovarainministeriön lapsibudjetoinnin hankkeessa. Myös lapsistrategian virkakunta voi käyttää vastauksia.

Tähän kyselyyn osallistuminen on **vapaaehtoista**. Sinun ei tarvitse osallistua, jos et halua. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 15–30 minuuttia. Huomioithan, että kyselyä ei voi tallentaa välissä, joten vastaa yhdellä kertaa kaikkiin kysymyksiin.

Sinun nimeäsi ei kysytä tässä kyselyssä, joten vastauksesi ovat siis **nimettömiä**. Kysely on avoinna perjantaihin 20.5.2022 klo 16.00 asti.

[Valtiovarainministeriö](#) ja [kansallinen lapsistrategia](#) toteuttavat kyselyn. Jos sinulla herää kysymyksiä, niin voit olla yhteydessä Heidi Järvenpään (heidi.jarvenpaa@gov.fi tai puh. 050 430 6416).

1. Jos haluat osallistua kyselyyn, klikkaa tästä. *

Haluan osallistua kyselyyn.

Voit myös jättää osallistumatta kyselyyn. Jos kuitenkin haluat lisätietoja lasten oikeuksista, [klikkaa tästä](#).

Anna taustatietoja itsestäsi

Nämä ensimmäiset kysymykset koskevat sinua itseäsi.

2. Mikä on sukupuolesi?

- Poika
- Tyttö
- Muu
- En halua kertoa

3. Minkä ikäinen olet?

- 10–12
 - 13–15
 - 16–17
 - Kerro ikäsi tässä, jos et löytänyt sitä edeltä
-

4. Millaisella alueella asut?

- Suuressa kaupungissa
- Pienessä kaupungissa
- Maaseudulla (eli muualla kuin suuressa tai pienessä kaupungissa)

Mihin julkisia varoja pitäisi käyttää?

5. Kaikilla lapsilla on oikeuksia, joihin julkisen sektorin on käytettävä rahaa.

Alla on lueteltu joitakin kaikille lapsille kuuluvia oikeuksia. **Valitse niistä kaikki ne**, joihin julkinen sektori eli Suomen valtio, kunnat ja hyvinvointialueet **EIVÄT** mielestäsi käytä tarpeeksi rahaa. **Voit valita niin monta kohtaa kuin haluat.**

- Oikeus saada näkemyksensä otetuksi asianmukaisesti huomioon
- Oikeus terveydenhuoltoon, esimerkiksi lääkäreiden ja sairaaloiden palveluihin
- Vapaus valita uskontonsa
- Oikeus henkiinjäämiseen sekä ruumiillisen ja henkisen kehittymisen edistämiseen
- Oikeus saada lapsille soveltuvaa tietoa
- Oikeus leikkiä turvallisissa paikoissa
- Oikeus yksityisyyteen
- Oikeus opetukseen
- Oikeus saada tukea, kun perheellä ei ole varaa ravintoon, vaatteisiin tai asuntoon
- Oikeus tulla suojelluksi vahingonteolta

6. Jos voisit valita yhden lapseen liittyvän asian, johon pitäisi käyttää enemmän julkista rahaa, mikä se olisi?

7. Kertoisitko miksi?

8. Mihin kotikunnassasi tai asuinalueellasi pitäisi käyttää enemmän rahaa?

9. Kertoisitko miksi?

Järkevä rahankäyttö

Julkisen sektorin päättäjät eduskunnassa, kunnanvaltuustoissa ja aluevaltuustoissa ovat vastuussa siitä, että he tekevät **järkeviä ja oikeudenmukaisia päätöksiä julkisten varojen käytöstä.**

Tässä osiossa **haluamme tietää, mitä mieltä olet** päätöksenteosta.

10. Kuinka paljon olet samaa mieltä seuraavien väittämien kanssa?

	Vahvasti eri mieltä	Eri mieltä	Samaa mieltä	Vahvasti samaa mieltä	En tiedä
Julkisen sektorin päättäjät (eli kansanedustajat, kunnanvaltuutetut ja aluevaltuutetut) ajattelevat lapsia, kun he tekevät päätöksiä rahankäytöstä.	☐	☐	☐	☐	☐
Rahaa käytetään siten, että KAIKKI lapset voivat nauttia oikeuksistaan.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Jotkut lapsiryhmät eivät välttämättä pysty nauttimaan kaikista oikeuksistaan, koska julkisia varoja ei käytetä tarpeeksi heihin ja heidän erityistarpeisiinsa.

Näihin lapsiryhmiin voi kuulua esimerkiksi vammaisia lapsia, maahanmuuttajataustaisia lapsia tai lapsia, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita ja heidät on sijoitettu asumaan muualle kuin omaan kotiin.

Kerro, mihin lapsiryhmiin EI mielestäsi käytä tarpeeksi julkista rahaa (voit valita niin monta kohtaa kuin haluat).

Lapset,

- jotka ovat vammaisia
- joiden on pakko tehdä työtä
- joilla on hyvin vähän rahaa
- jotka ovat luonnonkatastrofien uhreja
- jotka ovat sotien ja konfliktien uhreja

- jotka etsivät turvaa uudesta maasta
- jotka ovat pakolaisia
- jotka ovat kodittomia
- jotka ovat lastensuojelun asiakkaita ja mahdollisesti sijoitettu asumaan muualle kuin omaan kotiin
- jotka on erotettu perheestään
- jotka ovat seksuaalivähemmistöön kuuluvia, kuten homo- tai biseksuaaleja
- jotka ovat sukupuolivähemmistöön kuuluvia, kuten transsukupuolisia tai muunsukupuolisia
- jotka tulevat muista vähemmistöryhmistä
- jotka asuvat maaseudulla tai syrjäseuduilla
- jotka kohtaavat ongelmia kaupungeissa
- jotka kohtaavat jengiytymistä
- Muut lapset – kerro tarkemmin: _____

12. Seuraavaksi haluamme tietää, mitä neuvoja antaisit julkisen sektorin päättäjille, jotta he voisivat tehdä järkeviä ja oikeudenmukaisia päätöksiä rahojen käytöstä lapsiin.

Alla on esimerkkejä muiden lasten antamista neuvoista.

Valitse kolme tärkeintä asiaa, jotka julkisen sektorin päättäjien eli kansanedustajien, kunnanvaltuutettujen ja aluevaltuutettujen on otettava huomioon, kun he tekevät päätöksiä rahankäytöstä.

- Älkää tuhlatko rahoja.
- Kertokaa, mihin tarkoituksiin lapsiin käytetään rahaa.
- Varmistakaa, että päätöksillä on myönteisiä vaikutuksia lapsiin.
- Pitäkää kirjaa siitä, mitä muutoksia rahoilla on saatu aikaan.
- Miettikää, kuinka päätökset vaikuttavat lapsiin.
- Varmistakaa, että lapsia varten on tarpeeksi rahaa tulevaisuudessa.
- Tehkää kaikki mahdollinen sen varmistamiseksi, että rahat käytetään oikein.
- Pitäkää antamanne lupaukset.
- Varmistakaa, että rahoja käytetään oikeudenmukaisesti kaikkiin lapsiryhmiin.
- Ottakaa rahankäytöstä oppia tulevia päätöksiä varten.

13. Mitä päättäjät voivat tehdä, jotta lapset voisivat luottaa enemmän julkisten varojen käytöstä tehtäviin päätöksiin?

Lasten ottaminen mukaan päätöksentekoon

Tässä osiossa kysymme, kuinka paljon **päättäjät (eli kansanedustajat, kunnanvaltuutetut ja aluevaltuutetut) mielestäsi kuuntelevat lasten mielipiteitä** ja ottavatko he nämä mielipiteet huomioon, kun he tekevät päätöksiä julkisten varojen käytöstä lapsiin.

14. Kerro, kuinka paljon olet samaa mieltä seuraavien väittämien kanssa

	Vahvasti eri mieltä	Eri mieltä	Samaa mieltä	Vahvasti samaa mieltä	En tiedä
Mielestäni on tärkeää, että päättäjät kuuntelevat lasten mielipiteitä siitä, kuinka rahoja pitäisi käyttää.	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni lapset voisivat auttaa päättäjiä tärkeiden päätösten tekemisessä.	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni on tärkeää, että päättäjät toimivat lasten mielipiteiden pohjalta.	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin itse olla mukana, kun päättäjät tekevät päätöksiä.	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni suurin osa lapsista haluaisi osallistua päätösten tekoon.	☐	☐	☐	☐	☐
Minusta olisi mukavaa osallistua päätöksentekoon, kun kansanedustajat, kunnanvaltuutetut tai aluevaltuutetut päättävät tärkeistä asioista.	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni suurin osa lapsista pitäisi osallistumista mukavana.	☐	☐	☐	☐	☐

Kiitos tähän mennessä antamistasi vastauksista. Meillä on sinulle vielä muutama kysymys.

15. Oletko koskaan ollut mukana auttamassa tekemään päätöksiä julkisten varojen käytöstä?

Kyllä

Ei

Millä tavalla olet ollut mukana auttamassa tekemään päätöksiä?

Päätäjien pitäisi kertoa lapsille selkeästi, kuinka he tekevät rahankäyttöä koskevia päätöksiä.

16. Alla on luettelo asioista, jotka muiden lasten mielestä voivat vaikeuttaa lasten osallistumista julkisten varojen käytöstä tehtäviin päätöksiin. Mitkä seuraavista ovat sinun mielestäsi suurimpia haasteita – valitse ainoastaan kolme kohtaa.

- Lapset eivät tiedä, kuinka kertoa mielipiteistään päättävässä asemassa oleville aikuisille.
- Lapset eivät tiedä, kuinka päättäjät (eli kansanedustajat, kunnanvaltuutetut ja aluevaltuutetut) tekevät rahan liittyviä päätöksiä.
- Lapsilla ei ole tietoa siitä, kuinka julkisia varoja käytetään.
- Lapset eivät tiedä, miten he saisivat tietoa siitä, kuinka paljon lapsiin käytetään rahaa.
- Aikuiset eivät auta lapsia jakamaan mielipiteitään.
- Aikuiset eivät kuuntele lapsia.

17. Täydennä tämä lause: Jos päättäjät haluavat ottaa lapset mukaan tekemään päätöksiä julkisten varojen käytöstä, heidän pitäisi...

18. Kuvittele, että sinulla on viiden minuutin tapaaminen valtiovarainministerin kanssa (henkilö, joka vastaa raha-asioista hallituksessa). Sinulla on ehdotuksia siitä, kuinka ministeri voisi parantaa julkisten varojen käyttöä lapsiin. Sinulla on aikaa kertoa vain kaksi tärkeintä asiaa. Mitkä asiat kertoisit valtiovarainministerille?

19. Mitä neuvoja antaisit valtiovarainministerille?

Liite 5. Analyysi lasten kyselyn vastauksista

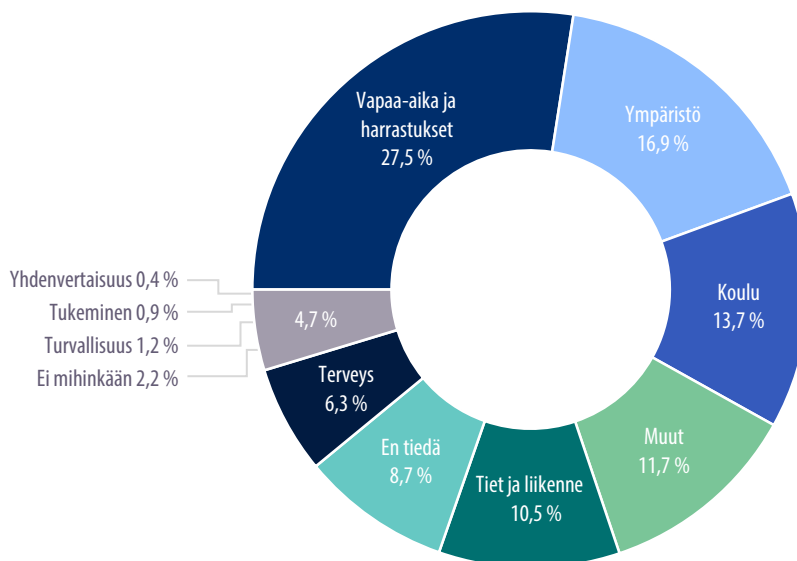
Valtiovarainministeriö ja kansallinen lapsistrategia toteuttivat 10–17-vuotiaille Suomessa asuville lapsille kyselyn, jossa kysyttiin lasten mielipiteitä julkisten varojen käytöstä. Kyselyyn vastattiin täysin anonyymisti joko suomeksi tai ruotsiksi. Kyselystä levitettiin tietoa manner-Suomen kuntien kirjaamoihin, Oppiva-verkoston kautta 32 kuntaan ja sosiaalisessa mediassa. Lisäksi lapsi- ja perhejärjestöjä ja muutamia muita kohderyhmää lähellä olevia tahoja, kuten Nuorisovaltuustojen liittoa ja Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liittoa, pyydettiin levittämään tietoa kyselystä. Kysely oli avoinna 2.–20.5. ja siihen tuli yhteensä 6739 vastausta henkilöiltä, jotka kuuluivat ikänsä puolesta kyselyn kohderyhmään. Tähän selvitykseen analysoitiin kysymyksen 8) Mihin kotikunnassasi tai asuinalueellasi pitäisi käyttää enemmän rahaa? -kysymyksen avovastaukset. Analyysissä huomioitiin 4355 vastausta.

Lapset käyttäisivät enemmän lisää rahaa

1. Vapaa-aika ja harrastukset
2. Ympäristö
3. Koulu
4. Tiet ja liikenne
5. Terveys

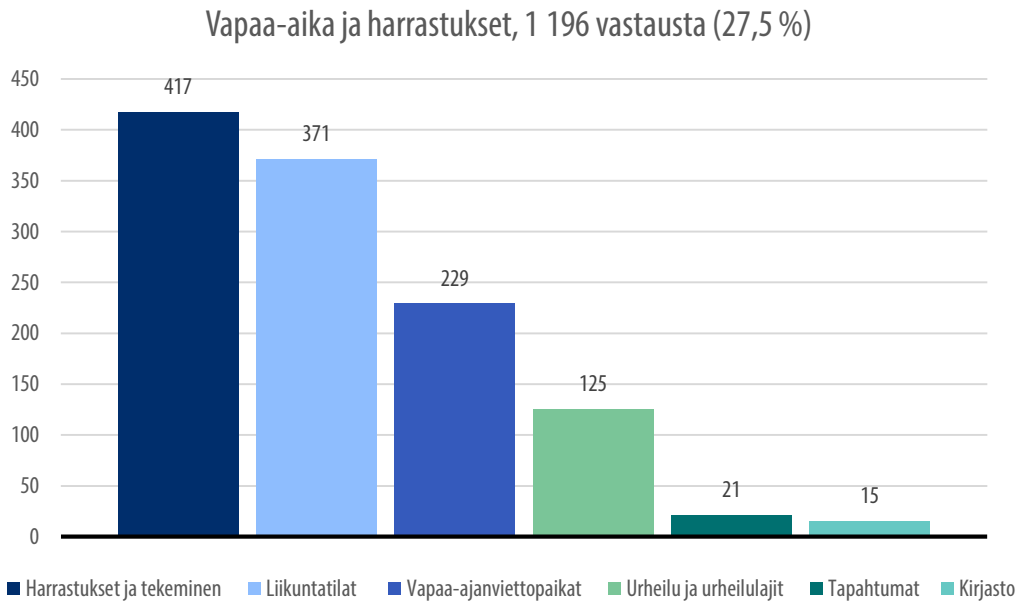
Lasten vastausten jakauma on esitetty alla olevassa kaaviossa:

Mihin kotikunnassasi tai asuinalueellasi pitäisi käyttää enemmän rahaa?

Vastausten tarkastelu tarkemmin pääluokittain

1. Vapaa-aika ja harrastukset

Kaikkiaan 1196 lasta käyttäisi enemmän rahaa vapaa-aikaan ja harrastuksiin. Lasten mielestä rahaa pitäisi käyttää yleisesti harrastuksiin, aktiviteetteihin ja lapsille sekä nuorille soveltuvaan tekemiseen. Näin vastasi 417 lasta. Lapset ehdottivat mm. skuuttaus- ja skeittikoulua, iltapäivä- ja iltakerhoja sekä nuorisotoimintaa. Lasten vastauksissa korostui toive ilmaisista harrastuksista, jotta perheen taloudellinen tilanne ei ole este harrastamiselle. Lapset myös ehdottivat, että harrastusvälineitä voisi lainata. Lapset mainitsivat harrastuksikseen mm. teatterin, piirtämisen, VPK-toiminnan ja kalastuksen. Huomionarvioista on, että valtaosa lasten ehdotuksista koski nimenomaan liikuntaharrastuksia, joten nämä vastaukset on luokiteltu omaan kategoriaan.

371 lapsen mielestä enemmän rahaa pitäisi käyttää liikuntapaikkoihin ja -tiloihin. Lapset toivoivat mm. liikuntahallia, skeittiparkkia, uimahallia, frisbeegolfrataa, jalkapallo- ja koripallokenttää sekä kuntosalia. Myös talviurheilulajeja, kuten laskettelukeskuksia ja ulkojäitä, toivottiin.

Lasten vastauksissa korostui tarve vapaa-ajanviettopaikoille, jonne nuoret ja lapset voisivat kokoontua koulun jälkeen. 229 vastaajan mielestä tällaisia lasten ja nuorten paikkoja pitäisi kunnissa olla enemmän. Vastaajien mukaan nuorisotiloja tarvitaan lisää, minkä

lisäksi toivottiin, että nykyiset nuorisotilat olisivat useampana päivänä ja pidempään auki. Lasten vastauksissa korostui toive, että nuorilla olisi etenkin talviaikaan sisätiloja, joissa he voisivat tavata toisiaan, jotta aikaa ei tarvitsisi viettää kaupoissa tai ostoskeskuksissa.

125 lasta mainitsi, että urheiluun ja lasten urheilumahdollisuuksiin pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lapset mainitsivat yksittäisiä lajeja, kuten jalkapallon, hiihdon ja uinnin. Lapset myös toivoivat liikuntaharrastuksia, joissa ei tarvitsisi kilpailla. 21 lasta toivoi enemmän tapahtumia, jotka olisi suunnattu lapsille ja nuorille. 15 lapsen mukaan rahaa pitäisi käyttää enemmän kirjastoihin. Lapset toivoivat lisää lähikirjastoja ja enemmän kirjoja kirjastoihin. 18 vastausta luokiteltiin muut-kategoriaan. Näissä vastauksissa toivottiin mm. lasten ja nuorten viihtyvyyden edistämistä.

Lapsille enemmän ohjattua toimintaa koulu ajan ulkopuolella

Hobbyverksamhet gör unga och barn. Alla familjer Har int råd med tex fotboll med skyhöga priser

Liikuntaharrastuksiin joissa ei kilpailu/peli pakkoa ja joita kunta voisi tarjota myös vähävaraisille lapsille.

Olisi kivaa jos Lempäälässä olisi enemmän leikki paikkoja ja, esim, skeittipaikkoja, korispaikkoja, kuntoilupaikat, jossa lapset ja nuoret voisivat viettää aikaa.

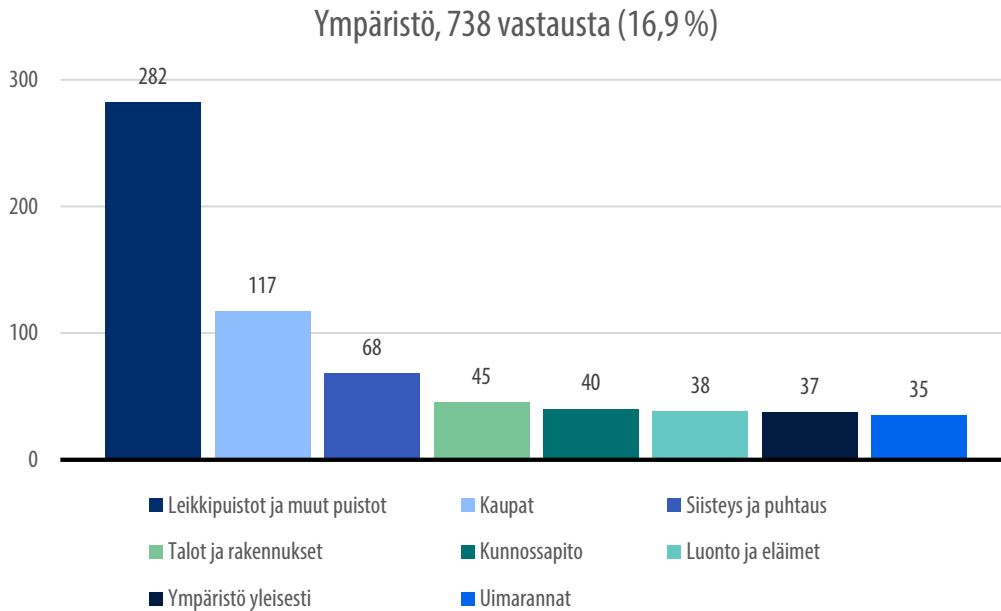
Mehtäkylään haluaisin jalkapallo kentän joka on tekonurmella

Oleskelupaikkoha nuorille. Itse olen asunut (asun edelleen) Inarin kunnassa ja täällä ei ole tarpeeksi paikkoja, missä nuoret voisivat oleskella. Joten sellaisia paikkoja lisää.

Mera platser för ungdomar att vara på också på vintern inne

Kirjastoja pitäisi olla edelleen kaupungissa paljon, että kaikilla lapsilla olisi niihin lyhyt matka. Kirjastoauto täytyy säilyttää.

2. Ympäristö

Yhteensä 738 lasta oli sitä mieltä, että omaan asuinympäristöön pitäisi käyttää enemmän rahaa. Leikkipuistoihin, leikkivälineisiin ja yleisesti puistoihin pitäisi lasten näkemyksen mukaan panostaa eniten. Näin vastasi 282 lasta. Lapset toivoivat lisää leikkipuistoja ja jo olemassa olevien leikkipuistojen ja -välineiden kunnostamista. Lapset toivoivat leikkipuistojen viihtyvyyden kehittämistä ja uusia leikkiteleineitä. Myös leikkipuistojen turvallisuus nousi esiin vastauksissa. Lapset ehdottivat myös koira-, huvi- ja vesipuistoja.

117 lasta sanoi, että kauppoihin pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lapset toivoivat kauppoihin parempia valikoimia ja kauppakeskusten rakentamista. Muutamissa vastauksissa toivottiin pieniä kauppia ja lähikauppoja. 68 lasta sanoi, että ympäristön siisteyteen ja puhtaanapitoon pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lapset toivoivat erityisesti lisää roskapönttöjä. Muutamissa vastauksissa mainittiin, että julkisia vessoja voisi olla enemmän.

45 lasta oli sitä mieltä, että taloihin ja rakennuksiin pitäisi käyttää enemmän rahaa. 40 lasta sanoi, että ympäristön kunnossapitoon pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lapset toivoivat, että rikutut paikat korjataan ja julkisia paikkoja uudistetaan. 38 lapsen mielestä luontoon, luonnonsuojeluun ja eläintensuojeluun pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lapset toivoivat parempia luontopolkuja ja mahdollisuuksia liikkua luonnossa sekä metsien suojelua.

37 lasta mainitsi yleisesti ympäristön kehittämisen. Näissä vastauksissa ei sanottu tarkemmin, miten ympäristöä voisi parantaa. 35 lasta ehdotti, että uimarantoihin pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lapset toivoivat, että uimarantoja kunnostetaan ja niille lisätään laitureita ja pukukoppeja. 32 vastausta luokiteltiin muut-kategoriaan. Näissä vastauksissa lapset ehdottivat mm. yleisesti hauskoja paikkoja ja oman kotipiikan siivoamista. 27 lasta mainitsi kaupungin, kunnan tai kylän viihtyvyyden kehittämisen. Lapset ehdottivat, että viihtyvyyttä parannetaan mm. koristeiden, viheralueiden ja kukkaistutusten avulla. Kahdeksan lasta ehdotti uusia ravintoloita ja kahviloita. Viisi lasta mainitsi, että kierrätyspaikkoja voisi olla enemmän. Neljä lasta nosti esiin turvallisuuden. Lapset ehdottivat valvontakameroiden lisäämistä, jotta tihutöitä tehtäisiin vähemmän.

Leikkipuisto olisi kiva olla isompi tai enemmän kouluikäisille soveltuva.

Mega leikkipuisto missä olisi tankoja, trampoliini, merirosvolaiva, esterata ja jäätelökioski.

Puistoihin, niinkun pikku metsiin. Niissä vois olla penkkejä ja puistoja ja niihin kivaa

tulis enemmän kauppvoja, jotain ees mikä sais tän paikan eloon ja ois enemmän kaikkee mitä vois tehdä.

Roskiksia pitäisi hankkia enemmän (Siis teiden varsille, koulu reiteille, kauppakeskuksien lähetyville)

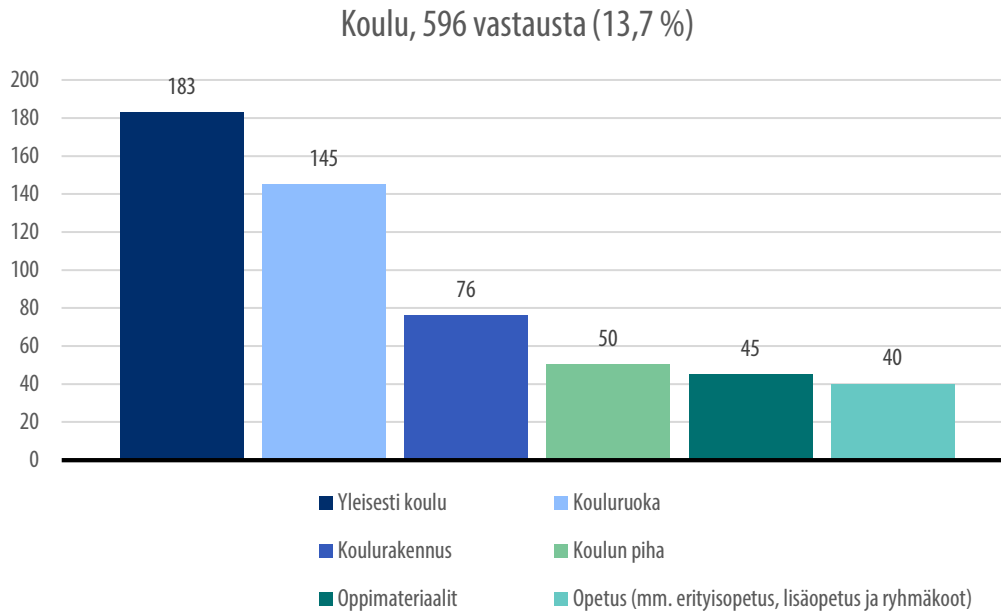
Kaikkeen sellaiseen, joista on hyötyä luontoon eli puihin, pensaisiin ja kaikkiin muihin kasveihin jotta taajama alue näyttäisi paremmalta ja ilmakin saattaisi olla raikkaampi.

Rantojen huolenpitoon, jotta lapset ja nuoret voisivat uida kesällä.

Till att skapa en mer trivsamt miljö

Kaupungin viihtyisyyteen, kuten puistot, istuinalueet kulttuurialueet

3. Koulu

Kaikkiaan 596 lasta eli 13,7 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että kouluun pitäisi käyttää enemmän rahaa. Näistä vastauksista lapset mainitsivat useimmiten yleisesti koulun ja koulussa viihtyvyyden (183 vastausta). 145 lapsen mielestä kouluruokaan pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lapset toivoivat parempaa ja monipuolisempaa kouluruokaa. Muutamissa vastauksissa korostui myös toive, että ruokaa riittäisi kaikille.

76 lasta ehdotti, että koulurakennuksiin ja koulun tiloihin pitäisi käyttää enemmän rahaa. Näissä vastauksissa lapset mainitsivat mm. kokonaan uuden koulurakennuksen rakentamisen ja ylipäätään vanhojen koulurakennusten kunnostamisen sekä koulujen sisäilman parantamisen. Lapset toivoivat myös lisää rahaa liikuntasaliin ja sen parempiin välineisiin sekä koulun huonekaluihin, kuten pulpetteihin ja sohviin. 50 lasta käyttäisi enemmän rahaa koulun pihoihin, joihin toivottiin mm. parempia urheilukenttiä ja liikuntatelineitä, kuten keinoja ja liukumäkiä, sekä enemmän penkkejä. 45 lasta toivoi enemmän rahaa oppimateriaaleihin ja opiskeluvälineisiin, kuten koulukirjoihin ja kannettaviin tietokoneisiin. Vastaajat toivoivat omia koulukirjoja, jotta tehtäviä ei tarvitsisi tehdä vihkoon. Yksi vastaaja ehdotti koululaisille sukkia tai sisäkenkiä.

40 lapsen mielestä opetukseen pitäisi panostaa enemmän. Lasten mielestä erityisopetukseen, kielten opetukseen ja lisäopetukseen tarvitaan resursseja. Lapset nostivat esiin myös ryhmäkoot ja toivoivat pienempiä luokkia. 14 lasta sanoi, että opettajien palkkaamiseen pitäisi käyttää enemmän rahaa. Kouluihin toivottiin myös enemmän avustajia ja

opinto-ohjaajia. 12 lapsen mielestä koulukuljetuksiin pitäisi käyttää enemmän rahaa. Viisi lasta mainitsi koulun turvallisuuden. Niin ikään viisi lasta sanoi, että varhaiskasvatukseen ja päiväkoteihin pitäisi panostaa enemmän. Neljä lasta toivoi lisää harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteyteen. Kolme lasta puolestaan toivoi enemmän kouluretkiä.

Kotikuntani tulisi panostaa enemmän peruskoulun ja toiseen asteen rahoitukseen.

Skolan och att det inte är möjliga skolor.

Laadukkaampaan ja monipuolisempaan kouluruokaan.

Oppilaiden hyvinvointiin, hyvään sisäilmaan kouluissa ja kunnollisiin pöytiin ja tuoleihin kouluissa.

Koulun pihalla oleviin välineisiin(lisää keinoja, lentopallo/sulkapalloverkko, hämähäkkikeinu sekä toinen koripallokori)

Perus koulutarvikkeisiin. Olen pienen kyläkoulun oppilas, ja toivoisin saada lisää tarvikkeita kuvikseen, liikkaan, ja musiikkiin. Myös kouluruokaan, sillä monet luokastani syövät vain yhden näkkärin kouluruokailussa.

Erytislasten opetus joko erikseen tai tarpeeksi avustajia. Nyt normiryhmissä kaikkien opetus laahaa

Koulussa pitäisi olla enemmän opettajia ja ohjaajia sekä sopivat ryhmäkoot.

Koulukuljetukset, niin ettei lapsille tule monen kilometrin kulkua yksin ja tunneilla koulupäivän pitkittymistä

4. Muut

511 vastausta luokiteltiin kategoriaan muut. Vastaajat ehdottivat kaikkiaan 63 paikannimeä, joihin heidän mielestään olisi ohjattava enemmän rahoitusta. Paikannimet vaihtelivat suurista kaupungeista pieniin kuntiin, myös yksittäisiä kaupunginosia mainittiin. 37 lasta vastasi, että ruokaan olisi käytettävä enemmän rahaa. Näissä vastauksissa lapset eivät eritelleet tarkemmin, tarkoittivatko he esimerkiksi kouluruokaa tai vähävaraisten perheiden tukemista. 32 vastaajaa sanoi, että yleisesti nuoriin ja lapsiin olisi käytettävä enemmän rahaa.

18 vastaajaa sanoi, että työpaikkoihin ja palkkoihin olisi käytettävä enemmän rahaa. Lapset mainitsivat ammattiryhmistä sairaanhoitajat, lähihoitajat, opettajat ja siivoojat. Huomionarvoista on, että kysely sijoittui ajankohtaan, jolloin opettajat olivat viikon lakossa. Muutama vastaaja toi esiin, että nuorten kesätyöpaikkoihin pitäisi käyttää enemmän rahaa. 12 vastaajaa sanoi, että julkisiin palveluihin pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lapset eivät erotelleet, mihin julkisiin palveluihin he viittasivat. Kymmenen vastaajaa sanoi, että maanviljelyyn ja maatalouteen pitäisi käyttää enemmän rahaa.

Tässä kategoriassa on huomionarvoista, että 350 vastausta ei luokiteltu mihinkään alaluokkaan. Näissä vastauksissa lapset muun muassa ehdottivat, että lisää rahaa käytetään joihinkin tiettyihin kauppoihin tai ravintoloihin, heihin itseensä tai yleisesti hauskoihin asioihin. Osa vastauksista oli sellaisia, että niistä ei saanut käsitystä, mitä lapsi vastauksellaan tarkoitti.

Hämeenlinnan idänpäähän.

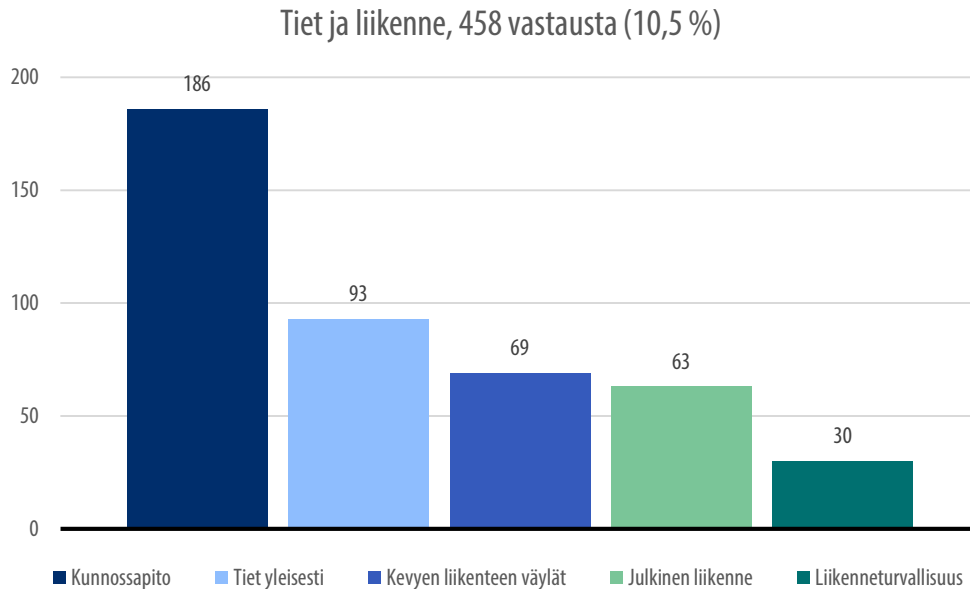
ruokiin, juomaan, vaatteisiin ja asuintavaroille.

Siivoojille parempi palkka jos ei olisi siivoojaa miltä koulu näyttäisi?

Jobb åt unga

Maanviljelijöille pitäisi antaa enemmän tukea ja rahaa.

5. Tiet ja liikenne

Yhteensä 458 lasta sanoi, että he käyttäisivät enemmän rahoitusta teihin ja liikenteeseen. Lasten mielestä eniten rahaa tarvittaisiin teiden kunnostukseen ja kunnossapitoon. Näin vastasi 186 lasta. Näihin vastauksiin on luokiteltu niin kevyen liikenteen väylien kuin auto-
teiden korjaukset. Myös talvisin teiden auraaminen nousi esiin lasten vastauksissa. 93 lasta oli sitä mieltä, että yleisesti teihin pitäisi käyttää enemmän rahaa. Näissä vastauksissa lapset eivät eritelleet tarkemmin, miten teitä voisi parantaa.

69 lapsen mielestä kevyen liikenteen väyliä pitäisi parantaa. Lapset ehdottivat kävely- ja pyörätieverkoston kasvattamista. Pyöräteitä toivottiin erityisesti keskusta-alueiden ulkopuolelle. Huomionarvoista on, että lapset mainitsivat autotiet vain kahdeksan kertaa koko Tiet ja liikenne -pääluokassa. Voidaankin todeta, että lapset pohtivat näitä vastauksia omien liikennereittiensä kautta.

63 lasta mainitsi julkisen liikenteen parantamisen. Näissä vastauksissa korostui eniten linja-autoliikenteen kehittäminen, jotta vuoroja olisi useammin ja yhteydet olisivat monipuolisempia. Kaksi vastaajaa ehdotti ilmaisia linja-automatkoja. Liikenneturvallisuuden, kuten suojateiden, hidasteiden ja katu- sekä liikennevalojen lisäämisen, mainitsi 30 vastaajaa. Viisi vastaajaa mainitsi mopoilijat, kuten erilliset mopolla ajo-alueet. Kolmen vastaajan mielestä pitäisi tehdä enemmän parkkipaikkoja. Puolestaan kolme vastaajaa ehdotti bensiinin hinnan laskemista.

Tienhoitoon! Kuoppia ja reikiä joka puolella.

siihen että rikki mennyt korjataan. Eli esim tiet, vanhat talot ja liikenne kyltit korjattaisiin.

Kevytliikenteen turvaamiseksi, jos niillä olisi oma tie olisi muu liikennekin turvallisempaa

Siihen että maa seudulla olisi enemmän pyörä teitä :)

I Ingå måste man satsa mycket mera på kollektivtrafiken den är väldigt dålig och ogämn

TURVALLISUUTEEN! Maaseudulle hidasteita,pyörä ja jalankulku väyliä ja enemmän suojateitä! myös junaseisake olisi mukava saada,koska täällä on ihmisiä jolla ei ole autoa,tai muuta liikenteen sopivaa välinettä jolla voi esim. mennä nopeasti kauppaan!

6. En tiedä

Vajaa yhdeksän prosenttia eli 379 vastaajaa sanoi, että he eivät tiedä, mihin kotikunnassa tai omalla asuinalueella pitäisi käyttää enemmän rahaa. Muutamat lapset sanoivat, että kotikunnassa on jo kaikki hyvin. Muutama lapsi mainitsi, että he eivät ole tutustuneet oman kunnan rahankäyttöön. Kysymyksenasettelu oli osalle lapsista haastava, sillä 26 lasta sanoi, että he eivät osaa vastata kysymykseen.

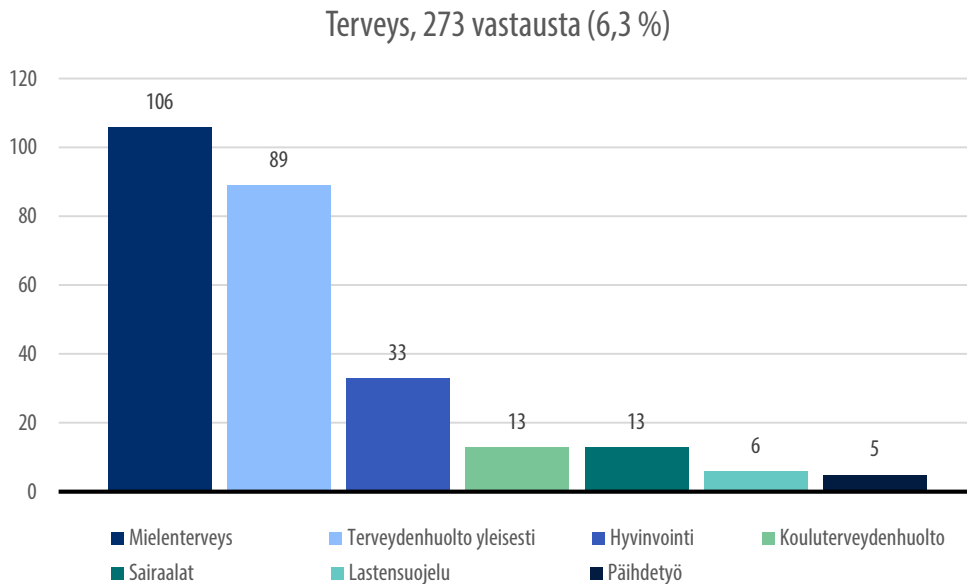
Asuinalueellani on kaikki suhteellisen hyvin, joten en keksi asiaa, mihin pitäisi käyttää enemmän rahaa.

Entiedä minun mielestä kuntamme on onnistunut rahankäytössä.

Vet inte är int så insatt i vad man använder pengarana till

Vaikea kysymys, en osaa vastata.

7. Terveys

273 vastaajaa eli reilut kuusi prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että terveyden edistämiseen pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lasten mielestä eniten rahoitusta pitäisi lisätä mielenterveyspalveluihin. 106 vastaaja sanoi, että rahoitusta pitäisi lisätä mm. matalan kynnyksen mielenterveyspalveluihin, psykologeihin ja terapeutteihin sekä mielenterveyspalveluiden jonojen lyhentämiseen. 89 vastaajaa sanoi, että yleisesti terveydenhuoltoon pitäisi käyttää enemmän rahaa. 33 vastaajaa sanoi, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseen on panostettava. Muutamassa vastauksessa eroteltiin fyysinen ja henkinen hyvinvointi, mutta useimmat lapset mainitsivat vain yleisesti hyvinvoinnin edistämisen.

Kouluterveydenhuollon, erityisesti terveydenhoitajien, koulukuraattoreiden ja -psykologien määrän lisäämisen, nosti esiin 13 vastaajaa. Niin ikään 13 vastaajan mielestä sairaalaan ja sairaalarakennuksiin pitäisi käyttää enemmän rahaa. Lastensuojelun nosti esiin vain kuusi vastaajaa. Päihdetyön mainitsi viisi vastaajaa. Kaksi vastaajaa toi esiin seksuaali- ja sukupuolikasvatuksen sekä yksi vastaaja mainitsi ilmaisen ehkäisyn. Vanhustenhuollon mainitsi kolme vastaajaa. Huomionarvoista on, että vain kahden vastaajan mielestä koronan vastaisiin toimiin pitäisi käyttää lisää rahoitusta.

Mer mentalvårdstjänster för unga!!

mielenterveyspalvelut joihin ei tarvis jonottaa ikuisuutta

Lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä syrjäytyneiden nuorten auttamiseksi.

Paremmat mahdollisuudet päästä puhumaan esimerkiksi koulukuraattorille, psykologille tai muulle ammattilaiselle.

Kotipaikkakunnalla kouluissamme ei ole koulupsykologia, asia pitäisi korjata.

Lasten sosiaalityö

Enemmän rahaa pitäisi käyttää mielenterveyden hoidon lisäksi päihdekasvatukseen, ja siihen, että päihde vanhempien lapsista ei tulisi samanlaisia. Kouluissa pitää puhua AJANKOHTAISISTA päihteistä kuten "vapetuksesta", joka on uutena ilmiönä levinnyt koulussani kuin rutto. Sanoisin jopa, että lähes puolet käyttävät sähkötupakkaa eikä siitä olla puhuttu koulussa koskaan. Opettajat eivät myöskään ole tietoisia ilmiöstä eikä asiaan olla koskaan puututtu. Päihdekasvatusta ei saa jättää alkoholiin, huumeisiin ja perinteiseen tupakkaan, koska muuttuvassa maailmassa syntyy uusia päihteitä.

8. Ei mihinkään

95 vastaajaa eli reilut kaksi prosenttia vastaajista sanoi, että rahaa ei pitäisi käyttää lisää mihinkään kunnassa tai asuinalueella. Osa vastaajista kertoi, että kunnassa on jo kaikki hyvin. Muutama vastaaja pohti, että kunnalla on jo velkaa, eikä rahaa ole käytettäväksi tulevaisuudessa.

Ei mihinkään koska asuinalueellani on tarpeeksi tekemistä esimerkiksi puistoja.

Ei mihinkään, ollaan veloissa jo ny

Kunta on niin köyhä ettei voi käyttää mihinkään

Entä jos vaikka ei käytettäis enempää rahaa ku järvenpäällä ei sitä ole :D musta tuntuu että vanhempani eivät arvosta entistä korkeampia kunnallis veroja.

9. Turvallisuus

Tämän kategorian 52 vastaajasta enemmistö (60 %) nosti esiin, että yleisesti turvallisuuden pitäisi käyttää enemmän rahaa. Seitsemän vastaajaa mainitsi, että nimenomaan lasten ja nuorten turvallisuutta on lisättävä. Lapset toivoivat turvallisempia paikkoja kaupungilla ja puistoissa sekä turvallisempaa julkista liikennettä. Kahden vastaajan mielestä armeijaan tulisi käyttää enemmän rahaa ja yksi vastaaja mainitsi jengiytymisen ehkäisemisen.

Till att alla områden känns trygga.

No ehkä siihen että esim teini-ikäisillä etenkin tytöillä olisi turvallisempaa kävellä kaduilla ilman että kukaa 60v pervo kattois perää

ehkä lapsien turvallisuutee olla edes leikkipuistossa turvallisesti tai kaupungilla oloon

Julkisten turvallisuuten, ainakin metron turvallisuuteen

10. Tukeminen

38 vastaajaa toi esiin, että köyhien ja vähävaraisten lapsiperheiden tukemiseen pitää kohdentaa lisää rahoitusta. Osa vastaajista erotteli tarkemmin, että tukea tarvitaan nimenomaan ruokaan, turvalliseen kotiin ja huolenpitoon. Viisi vastaajaa viittasi sosiaaliturvaetuuksiin, kuten lapsilisään ja muihin Kelan maksamiin tukiin. Kolme vastaajaa sanoi, että Ukrainan sotaa paenneet ihmiset tarvitsevat tukea. Myös lapsiperheiden taloudellinen neuvonta nousi esiin muutamassa vastauksessa. Kuusi vastaajaa mainitsi nuorten tukemisen.

Vähävaraisten perheiden huolenpitoon ja eimerkiksi ruokaan ja koulunkäyntiin. Kaikki eivät saa kotona lämmintä ruokaa, joten kunnan pitäisi sitä tarjota.

Ruokakasseihin joita jaettaisiin köyhille perheille.

Antamaan köyhimmille perheille ja myös sotaa paenneille ukrainalaisille ruokaa, vaatteita, leluja, kaiken mitä muutkin ihmiset tarvitsevat.

Koti, ruoka, vaatteet ja lepo.

siihen että perheet saa apua raha asioiden kanssa

Sosiaaliseen tuki turvaverkkoon, perustuloon ja muihin rahallisiin tukiin nuorille. Translaki pitäisi uudistaa, ja antaa mahdollisuus nuorille määritellä omaa sukupuolta enemmän! Myös ilmasto toimia!

Hankaluuksissa olevien lasten ja nuorten auttamiseen.

11. Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuuden teemaan nosti esiin 19 vastaajaa. He mainitsivat useimmiten kiusaamisen ehkäisemisen ja poistamisen (9 vastaajaa). Lapset ehdottivat, että kiusaamisen ja syrjinnän torjumisen palveluihin käytetään enemmän rahoitusta. Lapset nostivat esiin rasismista puhumisen ja eriarvoisuuden vähentämisen. Myös vammaisiin lapsiin ja erityislasten auttamiseen toivottiin enemmän rahaa. Yksi vastaaja toi esille tasa-arvon toteutumisen ja toinen puolestaan sanoi, että vähemmistöille tarvitaan toimintaa. Tämä vastaaja ei eritellyt, keitä vähemmistöön kuuluvia henkilöitä hän tarkoitti.

Koulukiusaamisen poistamiseen

Kaikille löytyisi oma rakastava huoltaja ja että kiusaamiseen puututaan kunnolla ja heti

Lapsien opettamiseen muista kulttuureista yms. "Erilaisuudesta" enemmän, ehkä?

Nuorten syrjäytymisen estäminen, peruskoulutus.

Vammaisten vapaa-ajan avustamiseen

Lähteet

Ahokas, J. & Honkanen, K. 2018. Labsibudjetointia kehittämässä. Esimerkkejä lapsilähtöisen budjetoinnin toteuttamisesta.

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. SopS59–60/1991. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Cummins, M. 2016. Child-focused Public Expenditure Measurement: A Compendium of Country Initiatives. Unicef 2016. Child-focused Public Expenditure Measurement: A Compendium of Country Initiatives.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2022. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TRVJ_1_2022_Nuorten_syrjaytyminen.pdf

Hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien talousraportoinnin käsikirja (HVA-AURA). Liite 2. Hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän palveluluokitus 2023. <https://www.valtiokonttori.fi/maaraykset-ja-ohjeet/hyvinvointialueiden-ja-hyvinvointiyhtymien-talousraportoinnin-kasikirja-hva-aura/>

Ilmiöpohjaiseen budjetointiin liittyviä näkökohtia selvittävän työryhmän raportti. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:9 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-990-0>

Itsenäisyyden juhluvuoden lasten säätiö 2020:2. Hyvinvointipalveluiden tulevaisuus risteyskohdassa – kohti vaikutusten hankintaa? <https://itla.fi/raportti-ja-politiikkasuositus-hyvinvointipalveluiden-tulevaisuus-risteyskohdassa-kohti-vaikutusten-hankintaa/>. Luettu 2/2022.

Itsenäisyyden juhluvuoden lasten säätiö 2019. Kansainvälinen selvitys lapsistrategioista ja lapsivaikutusten arvioinnista. https://itla.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/10/Raportti_FI-NAL_22.10.2019.pdf. Luettu 1/2022.

Itsenäisyyden juhluvuoden lasten säätiö 2020:4. Yhteisiä ratkaisuja monimutkaisiin ongelmiin : Yhteisövaikuttavuus-mallin rahoitusjärjestelmän tarkastelu. <https://www.finna.fi/Record/fikka.5460727>. Luettu 2/2022.

Kansallinen lapsistrategia. Komiteamietintö. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisu 2021:81 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-868-0>

Kouluterveyskysely 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 10.5.2022. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#alueittain>

Kuntalaki 410/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

Kuntien ja kuntayhtymien automatisoidun talousraportoinnin käsikirja (AURA). Liite 5. Kunnan ja kuntayhtymän palveluluokitus (Excel 3.6.2022). <https://www.valtiokonttori.fi/maaraykset-ja-ohjeet/kuntien-ja-kuntayhtymien-automaattisen-talousraportoinnin-kasikirja-aura/>

Laki hyvinvointialueesta 611/2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210611>

Laki kuntalain muuttamisesta 1368/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20191368>

Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä 552/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190552>

Lapsibudjetoinnin pilotointi ja vakiinnuttaminen: Työryhmän mietintö lapsibudjetoinnin kehittämismahdollisuuksista valtion talousarviossa sekä kunnissa ja hyvinvointialueilla. Valtiovarainministeriön julkaisu 2021:29. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-688-6>

Lapsilähtöinen budjetointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja. 2020:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-924-0>

Lastensuojelun Keskusliitto 2015. "Älkää säästäkö tyhmästi lastenne kustannuksella" – Lasten ja nuorten mielipiteitä hallituksen rahankäytöstä. Luettu 7.6.2022. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Rahankayttoselvitys_verkko.pdf

Nuorisobarometri 2021. Valtion nuorisoneuvosto. Luettu 10.5.2022. <https://tietoanuoarista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2021/>

Oulun kaupunki 2022. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022. http://asiakirjat.ouka.fi/ktwebbin/dbisa.dll/ktwebscr/epjattn_tweb.htm?+id=2198741

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Sote-tietopaketti versio 3.1. [Sote-tietopaketit 3.1.xlsx \(stm.fi\)](#). Luettu 2/ 2022.

Valiokunnan lausunto VaVL 1/2021 vp – HE 241/2020 vp. Luettu 10.5.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/VaVL_1+2021.pdf

Valiokunnan mietintö StVM 16/2021 vp – HE 241/2020 vp. Luettu 10.5.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/StVM_16+2021.pdf

Valiokunnan mietintö TrVM 1/2022 vp – O 48/2019 vp. Luettu 3.8.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/TrVM_1+2022.aspx

Valiokunnan mietintö VaVM 33/2021 vp – HE 146/2021 vp, HE 216/2021 vp. Luettu 10.5.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/TalousarvioMietinto/Documents/VaVM_33+2021.pdf

Valiokunnan mietintö VaVM 28/2018 vp – HE 123/2018 vp, HE 232/2018 vp. Luettu 10.5.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/TalousarvioMietinto/Documents/VaVM_28+2018.pdf

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

YK:n lapsen oikeuksien komitea. Yleiskommentti nro 12 (2009) lapsen oikeus tulla kuuluksi. CRC/C/GC/12. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf/9daac47a-f69f-3258-be52-0d0e34380e69/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf?t=1465380818000

YK:n lapsen oikeuksien komitea. Yleiskommentti nro 19 (2016) julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi (4 artikla). CRC/C/GC/19. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289135/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf/6afc535f-566b-3b7f-9deb-6c74ae60ffe0/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf?t=1488440991000

Raportissa käytetyt muut taustamateriaalit

Heinonen, O-P., Ikonen, A-K., Kaivosoja, M. & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi – Selvitys lapsi- ja nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2017. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Iivonen, E. 2018. Lapsibudjetoinnin perustana lapsen oikeuksien sopimus. Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedeosastolle. <https://www.mll.fi/kannanotot-ja-lausunnot/lapsibudjetoinnin-perustana-lapsen-oikeuksien-sopimus>. Luettu 1/2022.

Leskelä, R-L., Haavisto, I., Jääskeläinen, A., Helander, N., Sillanpää., Laasonen, V., Ranta, T. & Torkki, P. 2019. Tietojohtaminen ja sen kehittäminen: tietojohtamisen arviointimalli ja suosituksia maakuntavalmistelun pohjalta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:42. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

#TaattuTulevaisuus – Nuorisotakuun neuvottelukunnan teesit tulevaisuuden nuorisotakuusta. 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö. <https://stm.fi/documents/1410845/3547391/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit.pdf/4d66e9b6-4e77-6734-cff0-75664bbaa7d7/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit.pdf?t=1544430191000>

Turku 2021. Nuorten syrjäytyminen ilmiön mittarit. <https://www.turku.fi/nuorten-syrjautuminen-ilmion-mittarit>. Luettu 3/2022.

Väljjarvi, J. (toim.) 2019. Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:7. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-224-6 (pdf)

Elokuu 2022